

Helluntailiikkeen spiritualiteetti.
Tilastollinen tutkimus Helsingin Saalem-seurakunnan
tilaisuuksiin osallistuvien spiritualiteetista.

Toni Terho
Uskonnonpedagogiikan pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2005

1 JOHDANTO	4
2 HELLUNTAILAISUUS 1900-LUVUN ILMIÖNÄ	6
2.1 <i>Taustat ja synty .....</i>	6
2.2 <i>Helluntailiikkeen skismat ja leviäminen.....</i>	9
2.3 <i>Helluntailaisuus Suomessa.....</i>	11
2.4 <i>Helsingin Saalem-seurakunta ja helluntailaisuuden määrittelyn ongelmallisuus .....</i>	13
3 KAKSI NÄKÖKULMAA SPIRITUALITEETTIIN.....	16
3.1 <i>Yleiskatsaus .....</i>	16
3.2 <i>Spiritualiteetti David Hayn mukaan .....</i>	17
3.3 <i>Spiritualiteetti helluntaikontekstissa .....</i>	18
3.4 <i>Daniel Albrechtin näkemys helluntailais-karismaattisesta spiritualiteetista .....</i>	19
3.5 <i>Spiritualiteetin mittaaminen .....</i>	24
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	25
4.1 <i>Tutkimuskysymykset ja otanta.....</i>	25
4.2 <i>Saalem-seurakunnan kyselylomake.....</i>	26
4.3 <i>Aineiston keruu Saalem-seurakunnasta ja Case Kallio.....</i>	27
4.4 <i>Tutkimukseen osallistuneet henkilöt.....</i>	28
4.5 <i>Analyysimenetelmät .....</i>	34
5 YLEISINHIMILLINEN SPIRITUALITEETTI	39
5.1 <i>Kahden aineiston vertailua: Saalem- ja Case Kallio -aineistot.....</i>	39
5.2 <i>Taustarakenteiden kartoitus .....</i>	41
5.3 <i>Yhteisöllinen altruismi ja arjen kauneus.....</i>	46
6 HELLUNTAILAISEN SPIRITUALITEETIN PERUSTEKIJÄT	48
6.1 <i>Yksittäisten muuttujien tarkastelua.....</i>	48
6.2 <i>Taustarakenteiden selvittäminen .....</i>	50
6.3 <i>Ylistys, johtajakeskeisyys sekä sana ja missio.....</i>	53
7 SENSIBILITEETTI OSANA HELLUNTAILAISTA SPIRITUALITEETTIA.....	57
7.1 <i>Yksittäisten muuttujien tarkastelua.....</i>	57
7.2 <i>Sensibiliteetin kuusi ulottuvuutta.....</i>	59
8 SPIRITUALITEETTIULOTTUVUUKSIEN YHTEENVETO.....	66

9 JOHTOPÄÄTÖKSET	71
<i>9.1 Tulosten luotettavuuden tarkastelua .....</i>	<i>71</i>
9.1.1 Operationalisointi mittarin toimivuuden edellytyksenä.....	71
9.1.2 Otanta aineiston edustavuuden kriteerinä	73
9.1.3 Analyysi ja muita luotettavuuteen liittyviä tekijöitä.....	74
9.2 Yhteenvetoa tutkimustuloksista	76
9.3 Tulosten merkitys ja jatkotutkimus.....	81
KIRJALLISUUS.....	84
MUUT LÄHTEET	91
LIITTEET	93

Tutkimuksessa käytettyjä lyhenteitä

N	Kaikkien havaintoyksikköjen lukumäärä (numerus)
n	Alaryhmään kuuluvien havaintoyksiköiden lukumäärä
Ka	Keskiarvo
s	Keskihajonta
FA	Faktorianalyysi
h^2	Kommunaliteetti
n.s.	Ei tilastollisesti merkitsevä
*	Tilastollisesti melkein merkitsevä ($p < .05$)
**	Tilastollisesti merkitsevä ($p < .01$)
***	Tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$)
df	Vapausaste
R^2	Multippeliregressiokertoimen neliö, mallin selitysaste
B	Standardoimaton regressiokerroin
β	Standardoitu regressiokerroin
SE	Keskivirhe

1 JOHDANTO

”Helluntailainen spiritualiteetti on tulevaisuutta.”

Lainaus on ehkäpä tunnetuimman helluntailiikkeen tutkijan Walter Hollenwegerin teoksesta *Pentecostalism* (1997, 3). Voidaan perustellusti väittää, että lausuma on jo aikansa elänyt. Tutkittaessa helluntailaisuutta ja karismaattisuutta nostetaan perusteluksi yleensä tilastotietoja. Barrettin selvitysten mukaan maailman noin 2 miljardista kristitystä neljännes lukeutuu helluntailais-karismaatikoihin (Barrett 2001, 4). Johnstone ja Mandryk esittävät hieman maltillisemmän arvion. Heidän mukaansa helluntailais-karismaatikkoja on 345 miljoonaa, joista helluntalaisia on 115 miljoonaa. (Anderson 2004, 11.) Riippumatta laskutavasta tilastot osoittavat, että helluntailais-karismaattinen kristillisuus on jo tällä hetkellä erittäin merkittävä tekijä kristinuskon kentässä. Vielä merkittävämmäksi asian tekee se, että tuo satoja miljoonia ihmisiä sisältävä liike on syntynyt 1900-luvun aikana. Helluntailainen spiritualiteetti ei ole siis vain tulevaisuutta vaan nykypäivää.

Helluntailiikkeen kohdalla törmätään toistuvasti akateemisen tutkimuksen puutteeseen. Yksi tutkimattomimmista alueista on helluntailainen spiritualiteetti. Kansainvälisiä tutkimuksia on vain kourallinen, eikä näiden joukosta ei löydetty yhtään kvantitatiivis-empiiristä tutkimusta. Suomen helluntailiikkeen spiritualiteettia ei tiettävästi ole tutkittu lainkaan. Tämän tutkimuksen tarkoitus on toimia päänavauksena maamme helluntailiikkeen spiritualiteetin tutkimukselle.

Tutkimuksen kaksi keskeistä käsitettä olivat helluntailaisuus ja spiritualiteetti. Helluntailaisuuden kohdalla määrittely perustui tutkimuskohteen (Saalem-seurakunta) itseymmärrykseen: kohde oli helluntailainen, koska se määritteli itsensä helluntalaiseksi. Spiritualiteetin teoreettisena lähtökohtana oli yhdysvaltalaisen helluntaitutkijan, Daniel Albrechtin määritelmä spiritualiteetista. Hänen mukaansa helluntailais-karismaattinen spiritualiteetti muodostuu uskomuksista, käytännöistä ja sensibilibiteeteistä (Albrecht 1999, 218). Määritelmä oli tiivistelmä Albrechtin empiirisiin tutkimustuloksiin pohjautuneista kategorioista. Hänen lisäksi englantilaisen David Hayn näkemystä spirituaalisen herkkyyden kategorioista käytettiin kuvaamaan ihmisen olemukseen liittyvää, uskontokunnasta riippumatonta spirituaalista puolta. Hay määritteli spiritualiteetin arkitodellisuuden ylittäväksi tietoisuudeksi (Hay & Nye 1998, 54).

Tutkimusaineisto kerättiin syksyllä 2004 Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuuksien yhteydessä tutkimusta varten laaditulla kyselylomakkeella. Lomakkeita saatiin takaisin 230. Saalem-aineiston vastaajille oli tyypillistä voimakas sitoutuminen kristinuskoon. Lisäksi joidenkin osioiden kohdalla käytössä oli 500 vastaajan vertailuaineisto Kallion alueen 20–39-vuotiaista nuorista aikuisista. Tälle niin sanotulle Case Kallio -aineistolle oli puolestaan tyypillistä kristinuskosta vieraantuminen.

Tutkimus oli luonteeltaan kvantitatiivinen. Kyselylomakkeen ytimen muodostivat kolme mittaria. Ensimmäinen oli laadittu Hayn näkemysten pohjalta, ja sen tarkoituksena oli mitata vastaajien yleisinhimillistä spiritualiteettia. Kaksi muuta mittaria rakennettiin tutkimusta varten Albrechtin kategorioiden pohjalta, ja ne ovat sisällöltään eritasoisia. Ensimmäinen niistä pyrki tavoittamaan koko helluntailaisen spiritualiteetin kentän eli helluntailaisen spiritualiteetin perustekijät. Jälkimmäinen puolestaan käsitteli niin sanottuja sensibiliateettejä, joilla tarkoitettiin asennoitumista tai suuntautumista toimintaa kohtaan. Sensibiliateetit ovat yksi helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden osa-alue.

Kyselylomakkeilla kerättyä tietoa kuvailtiin aluksi frekvenssien, prosenttiosuuksien sekä keskiarvojen ja -hajontojen avulla. Seuraavassa vaiheessa pyrittiin kunkin mittarin antamaa tietoa tiivistämään luomalla aineistoa kuvaavia summamuuttujia eli ulottuvuuksia faktorianalyysin ja Bayes-mallinnuksen avulla. Erilaisia ja eritasoisia ulottuvuuksia löydettiin 11, ja näistä kaksi liittyi yleisinhimilliseen ja yhdeksän helluntailaiseen teoriataustaan. Yleisinhimillinen spiritualiteetti oli osa sekä kristinuskosta vieraantuneiden että siihen sitoutuneiden elämää. Saalem-seurakunnan vastaajat antoivat kuitenkin pääsääntöisesti korkeampia vastauspistemääriä. Kaikkien 11 ulottuvuuden välisiä eroja taustojen suhteen testattiin tilastollisilla testeillä. Ryhmien välisiä eroja löytyi kuuden taustamuuttujan kohdalla, ja olennaisin eroja selittänyt tekijä oli ikä. Yleisinhimillisen ja helluntailaisen spiritualiteetin välillä pystyttiin osoittamaan suoraviivainen yhteys, koska ulottuvuudet korreloivat keskenään.

Tutkimuksessa käytettiin synonyymeina termejä helluntaisuus, helluntailiike ja (helluntai)herätysliike. Summamuuttujista käytettiin tutkimuksen edetessä termiä ulottuvuus tai dimensio.

2 HELLUNTAILAISUUS 1900-LUVUN ILMIÖNÄ

2.1 Taustat ja synty

Yleisen näkemyksen mukaan helluntailiike on yksi protestanttisen kristillisyyden haaroista (McGrath 2000, 583). Helluntailaisuuteen olennaisesti kuuluvien niin kutsuttujen karismaattisten ilmiöiden esiintyminen ei ole kirkkohistoriallisesti katsottuna uutta – nouseehan niitä tarkoittava termi Uuden testamentin kreikan-kielisestä sanasta *χαρισμα*. Kirkkohistoriasta voidaan löytää esimerkkejä niiden esiintymisestä koko kristikunnan ajalta. (Anderson A 2004, 19–25.)

Koska helluntailiikkeelle tyypillisiä karismaattisia ilmiöitä on esiintynyt aina, puhutaankin toisinaan modernista helluntailaisuudesta. Määreellä ”moderni” halutaan painottaa sitä, että kyse on 1800- ja 1900-luvun vaihteessa profiloituneesta kristillisestä liikkeestä. Liikkeen syntyyn ovat vaikuttaneet monet tekijät.

Modernin helluntailaisuuden taustalla mainitaan pääsääntöisesti englantilaisen John Wesley'n (1703–91) pyhitysnäkemys ja sen pohjalta 1800-luvulla Yhdysvalloissa muotoutunut pyhityслиike. Pyhitysteologia ei kuitenkaan ollut yksiselitteinen näkemys, vaan vuosisadan lopulla siitä oli olemassa jopa kolme erilaista muotoa. Muita helluntailaisuuteen vaikuttaneita tekijöitä olivat muun muassa premillennialismi ja parantamislake. Premillennialismin mukaan Jeesuksen paluu maan päälle eli toinen tulemus oli hyvin lähellä, ja siksi oli hyvin tärkeää keskittyä evankelioimiseen. Parantamislake puolestaan korosti fyysisten sairauksien parantamista rukouksen avulla. Yhdysvaltain ulkopuolelta helluntailiike sai inspiraatiota erilaisista herätyksistä, kuten Walesin herätyksestä 1904–5. (Anderson A 2004, 25–38.)

Sveitsiläinen pitkänlinjan helluntaitutkija Walter Hollenweger esittää helluntailiikkeen taustalla vaikuttaneen viisi historiallista tekijää: afro-amerikkalaisesta kulttuurista nouseva mustien suullinen vaikutus, pyhitystä painottavat katoliset sekä evankelikaaliset vaikutteet, pyhityслиikkeen ja läntisen teologian kritiikki sekä kirkkokuntien rajat ylittänyt ekumeenisuus. (Hollenweger 1997.)

Sosiologiset selitysmallit ovat perinteisesti nojanneet yksipuoliseen sosiaalisen deprivaaation teoriaan selitettäessä helluntailiikkeen synnyn syitä. Kyseisen näkemyksen mukaan helluntailiike on syntynyt köyhien ja heikosti koulutettujen kan-

sanosien parissa antaen yhteiskunnallisesti heikko-osaisille sellaisia mahdollisuuksia, joita heillä asemansa perusteella ei muuten olisi ollut. Totuudellisempi kuva helluntailiikkeen synnystä saadaan kuitenkin silloin, kun ajatellaan sen toimineen sekä sosiaalisen muutoksen luoja ja kohteena. (Kärkkäinen 1999, 180.)

Kaikkein uusimmat tutkimukset ovat ottaneet tarkastelun kohteeksi myös ortodoksisen kirkon ja helluntailaisuuden suhteen. Esimerkiksi Edmund Rybarczyk esittää, että edellä mainittujen kristillisten traditioiden kokemuspainotteisuus ei ole pelkkä historiallinen yhteensattuma (2002, 7–25). Aivan kuten helluntailaisuuden taustalla vaikuttaneista tekijöistä on olemassa erilaisia painotuksia, samoin liikkeen primaarialku on kiistanalainen. On esitetty neljä päänäkemystä siitä, mistä helluntailaisuus on saanut alkunsa. (Kärkkäinen 1999, 178.)

Ensimmäinen näkemys – ja samalla populaarein versio – on kärjistetyksi sanottuna Yhdysvaltain valkoisten helluntailaisten tulkinta liikkeen historiasta. Tämän näkemyksen mukaan helluntailaisuuden isä oli yhdysvaltalainen Charles Fox Parham (1873–1929). Helluntailiikkeen kannalta merkittäväksi hänet tekee se, että hän ensimmäisenä formuloi opin, jonka mukaan kielillä puhuminen oli Pyhän Hengen kasteen näkyvä merkki. Parhamin näkemys muotoutui Topekassa Kansasin osavaltiossa, jonne Parham oli perustanut raamattukoulun. Tammikuun ensimmäisenä päivänä 1901 koulun oppilas Agnes Ozman alkoi puhua kielillä, ja tämän Parham oppilaineen katsoi olevan Uuden testamentin kuvaama näkyvä merkki Pyhän Hengen kasteesta. Tapahtuman jälkeen Parham yritti tehdä näkemystään tunnetuksi laajemmalti siinä kuitenkaan onnistumatta. Varsinaisen helluntaiherätyksen päästyä käytiin Los Angelesissa muutamaa vuotta myöhemmin Parham yritti saada paikkansa uuden herätyksen johdossa. Epäonnistumiset Kaliforniassa ja Zion-utopiassa, rasistiset näkemykset sekä homoseksuaalisuussytökset johtivat Parhamin lopulta sivuun helluntailiikkeen johdosta. (Anderson A 2004, 33–35.)

Yhdysvaltain värillinen helluntaisiipi on omassa tulkinnassaan painottanut afro-amerikkalaisen William Joseph Seymourin (1870–1922) merkitystä helluntailiikkeen synnyssä ja muotoutumisessa. Seymour oli Parhamin lyhytaikainen oppilas Texasissa. Tämä musta pyhitysliikkeen saarnaaja vakuuttui Parhamin henkikasteopista kuultuaan Parhamin opettavan Houstonissa 1905. Pian tämän jälkeen Seymour sai kutsun Los Angelesiin, jossa hän alkoi saarnata kielilläpuhumisesta Pyhän Hengen kasteen näkyvänä merkinä. Alkuvaikeuksien jälkeen

Seymourin ympärille kerääntyi yhä enemmän ihmisiä kokien Pyhän Hengen kasteen kielilläpuhumisineen. Talvella 1906 Seymour alkoi pitää kokouksiaan Azusakatu 312:ssa nimeten paikan Apostolic Faith Missioniksi, ja hänen johtamansa liikehdintä sai ajan myötä nimen Azusakadun herätys. Sanoma kielilläpuhumisesta levisi erittäin nopeasti ympäröiviin kirkkoihin, ja jo vuoden 1906 aikana innokkaimmat lähtivät levittämään ”helluntaitulta” Eurooppaan, Aasiaan ja Afrikkaan asti. Lisäksi ulkomailta tultiin Los Angelesiin kuulemaan Seymourin opetusta Pyhän Hengen kasteesta. Seymourin oppi-isä Charles Parhamkin kävi Los Angelesissa todistamassa voimakasta herätystä mutta riitautui Seymourin kanssa muun muassa rotukysymyksen takia. Tapahtumien laannuttua Azusakadulla vuoden 1913 jälkeen Seymour jäi edelleen Apostolic Faith Missionin johtoon aina kuolemaansa saakka, mutta uuden helluntailiikkeen johtajuus oli tässä vaiheessa siirtynyt jo muualle. (Robeck 1988, 31–36.)

Kolmannen tulkinnan mukaan helluntailaisuus oli syntynyt jo ennen Parhamia tai Seymouria. Tällaista näkökulmaa edustaa erityisesti Church of God (Cleveland, Tennessee, USA) -helluntailiikkeen historiankirjoitus. (Kärkkäinen 1999, 178.) Church of God -helluntailiike juhli satavuotista helluntaihistoriaansa vuonna 1986. Liike laskee lähtökohdakseen edeltäjänsä Christian Unionin perustamisen. Piskuisen unionin piirissä Cherokee Countyssa vuoden 1896 tapahtumasarjaan liittyi kielilläpuhumista ja paranemisia, jotka nähtiin Pyhän Hengen työnä. Kokemuksiin osallisina ollut reilu satapäinen ihmisjoukko joutui paikallisten asukkaiden vainoamaksi. Vuosien myötä vainotun liikehdinnän painopiste siirtyi Pohjois-Carolinan vuorilta Clevelandiin Tennesseeen osavaltioon, ja liikkeen nimeksi tuli Church of God. Huomionarvoista tämän helluntailiikkeen synnyssä on kuitenkin se, että vaikka sen piirissä raportoitiin erilaisista karismaattisista tapahtumista ennen Parhamin tai Seymourin vaikutusta, ei liikkeellä ollut aluksi selkeää kantaa, miten suhtautua ilmiöihin. Vasta kun Azusakadun herätyksestä alkoi kiiriä uutisia vuonna 1906, alkoivat Church of God -liikkeen jäsenetkin saarnata avoimesti oppia kielilläpuhumisesta. (Conn 2002, 530–531.)

Neljäntenä helluntailaisuuden syntyelityksenä mainittakoon lyhyesti Carl Brumbackin teos ”Suddenly...From Heaven”. Lähinnä helluntailiikkeen sisällä vaikuttanut teos pyrki osoittamaan helluntaiherätyksen tulleen ”suoraan Taivaasta” ilman inhimillisiä alullepanijoita. (Kärkkäinen 1999, 179–180.)

2.2 Helluntailiikkeen skismat ja leviäminen

Mikäli yhdysvaltalaisen helluntailiikkeen synty ajoitetaan Azusakadun herätyksen alkuun vuoteen 1906, ei uusi herätysliike ehtinyt täyttää kymmentä vuotta, kun se kohtasi jo vakavan repeämän keskuudessaan. Keskeisimmät opilliset kiistat koskivat pyhitystä ja kolminaisuutta. Pyhitysnäkemykseen liittyvä oppiriita jakoi helluntailiikkeen kahtia vuoteen 1914 mennessä. Merkittävimäksi näistä kahdesta linjasta muodostui niin sanottu *helluntailaisuuden pääuoma*, joka opetti progressiivista pyhitysnäkemystä. Progressiivisella pyhitysnäkemysellä tarkoitetaan sitä, että kääntymyksen eli uudestisyntymisen jälkeen alkavan pyhittymisen ajatellaan olevan jatkuvaa kilvoittelua, joka kestää koko maanpäällisen elämän ajan. Näin kristityn elämässä on tavallaan kaksi vaihetta: kääntymys (ensimmäinen siunaus) ja jatkuva pyhittyminen (toinen siunaus). Vastakohtainen ja samalla alkuperäinen helluntailiikkeen kannattama näkemys puolestaan opettaa, että pyhitys on kääntymyksen jälkeen tapahtuva, hetkellinen ja kertakaikkinen kokemus. Jälkimmäisen näkemyksen mukaan Pyhän Hengen kaste kielilläpuhumisineen on pyhityksen huipentuma, joka on siis järjestyksessä kolmas siunaus. Alkuperäisen, kolmivaiheisen pyhitysnäkemysten kannattajia ovat *pyhityshelluntailaiset kirkot*. Toinen, jumaluuden kolminaisuuteen liittyvä oppiriita jakoi nuorta helluntailiikettä vain parin vuoden kuluttua edellisestä repeämästä. Osa liikkeen edustajista irtautui kolminaisuusopista nähden sen Raamatun vastaisena. Näiden niin sanottujen *unitaaristen helluntailaisten* mukaan Raamatussa esiintyy vain yksipersonainen Jumala, jota Uuden testamentin puolella nimitetään myös nimellä Jeesus tai Pyhä Henki, aina senhetkisen ”esiintymisensä” perusteella. Samoin Apostolien tekojen antaman mallin mukaan oikea kristillinen kaste on suoritettava vain Jeesuksen nimessä, mistä juontuu liikkeen yksi nimitys ”Jesus Only”. Näiden kiistojen pohjalta helluntailaisuus jakautui opillisesti siis kolmeen haaraan, ja kyseinen opillinen kolmijako on voimassa edelleen. (Anderson A 2004, 45–51.)

Edellä esitetty kehityskulku kuvasi modernin helluntailaisuuden syntyä Yhdysvalloissa. Moderni-määreen sijasta käytetään toisinaan termiä ”klassinen”. Tällä määreeellä pyritään tekemään ero helluntailaisuuden myöhempiin vaiheisiin. (Synan 2002, 553.) Monet tutkijat jaottelevat helluntailiikkeen noin satavuotisen historian useampaan eri jaksoon. Eri jaksojen lukumäärästä ja kriteereistä on kuitenkin eriäviä tulkintoja, ja jotkut pitävät jaottelua jopa keinotekoisena.

Ehkäpä tyypillisin tapa on nähdä helluntailiikkeen historiassa kolme vaihetta tai aaltoa, joita ei pidä sekoittaa 1910-luvulla syntyneeseen opilliseen kolmijakoon. Ensimmäisenä vaiheena mainitaan edellä kuvattu klassinen helluntailaisuus ja toisena niin kutsuttu karismaattinen liike. Karismaattisella liikkeellä tarkoitetaan karismaattisten ilmiöiden esiintymistä vanhoissa kirkkokunnissa, joita ovat esimerkiksi luterilainen, episkopaalinen ja katolinen kirkko. Karismaattisuus oli muhinut jo vuosikymmeniä vanhojen kirkkokuntien jäsenissä, kunnes se vuoden 1960 jälkeen sai ikään kuin julkisen esiintymisluvan kalifornialaisen episkopaalipastorin Dennis Bennettin ilmoitettua julkisesti kokeneensa Pyhän Hengen kasteen. Kaikki eivät tuolloin olleet karismaattisten ilmiöiden esiintymisestä suinkaan innostuneita, mutta kannattajien määrän lasketaan nousseen noin 10 %:iin kaikkien Yhdysvaltain vanhojen kirkkokuntien jäsenistä. Karismaattisen liikkeen huippu sijoittunee Pohjois-Amerikassa vuoden 1977 tienoille. Helluntailiikkeen painottamien ilmiöiden leviäminen vanhoihin kirkkokuntiin ei jäänyt vain Uuden mantereen ilmiöksi, vaan liikehdintä levisi helluntailaisuuden tavoin kaikkialle maailmaan. (Anderson A 2004, 144–155.)

Helluntailaisuuden kolmannen vaiheen määrittely on vaikeampaa kuin kahden ensimmäisen. Esimerkiksi C. Peter Wagner näkee kolmannen vaiheen keskipisteessä 1980-luvulla voimistuneen John Wimberin johtaman Vineyard-seurakuntaliikkeen. Vineyard-liikkeen teologia erosi edeltäjistään siten, että mitään varsinaista kääntymyksen jälkeistä toista siunausta ei ollut odotettavissa, mutta ”ihmeet ja merkit” olivat osa kristityn jokapäiväistä elämää ja evankeliointi-tehtävää. Allan Andersson laajentaa edellistä tulkintaa ja näkee kolmannen vaiheen pitävän sisällään monia muitakin karismaattisen liikkeen heikentymisen jälkeen syntyneitä uusia seurakuntaliikkeitä. (Anderson A 2004, 155–165.) Anderson mukailee Walter Hollenwegerin kolmivaiheista näkemystä. Hollenweger puhuu helluntailaistyyppisistä, ei-valkoisista syntyperää olevista kirkoista helluntailaisuuden kolmantena vaiheena (Hollenweger 1997, 1–2). Mikäli tällaisen kolmannen vaiheen voidaan katsoa olevan olemassa, sen ytimessä ovat uudet, itsenäiset seurakuntaliikkeet, joissa karismaattisille ilmiöille ei ole laadittu klassiselle helluntailaisuudelle tyypillistä oppia kielilläpuhumisen ja Pyhän Hengen kasteen yhteydestä.

2.3 Helluntailaisuus Suomessa

Kunnia helluntailaisuuden leviämisestä Pohjoismaihin annetaan yleensä Thomas Ball Barrattille. Hän oli Norjassa toiminut metodistipastori, joka jo vuonna 1906 New Yorkin matkallaan koki henkikasteen kielilläpuhumisineen. Palattuaan takaisin kotikaupunkiinsa Osloon, Barrett ajautui metodistikirkon ulkopuolelle uusien näkemystensä johdosta. Hän perusti itsenäisen Filadelfia-seurakunnan ajatustensa tueksi, ja siitä kehkeytyi eräänlainen helluntailiikkeen keskus Euroopassa. Monet eurooppalaiset helluntaipioneerit kävivät Oslossa kuulemassa Barrattin opetusta. Osloon matkustettiin myös Ruotsista ja Suomesta. Norjan jälkeen helluntailiike rantautui Ruotsiin seuraavana vuonna. Ruotsin ja osin koko Euroopan suuri helluntaivaikuttaja oli baptistitaustainen pastori Lewi Pethrus. (Anderson A 2004, 84–85.)

Suomeen ensimmäiset helluntaivaikutteet tulivat 1907 Vaasan seudulle ruotsalaisten saarnaajien kautta, mutta itse Barratt saapui maahamme vasta 1911. Barrattin lisäksi toinen merkittävä vaikuttaja oli niin ikään norjalainen Gerhard Olsen Smidt. (Helander 1987, 16–17.)

Ulkomaisten vierailijoiden ohella helluntailiikkeen ajattelua teki maassamme tunnetuksi Kotimaa-lehti. Sen päätoimittajana toimi kirjailija Juhani Ahon veli Pietari Brofeld. Hän erosi kuitenkin Kotimaan toimituksesta 1910. Lauri K. Ahonen kuvaa Suomen helluntailiikkeen omista lähtökohdista laaditussa historiateoksessa Brofeldia maamme helluntaiherätyksen isähahmoksi. (Ahonen L 1994, 37–41.)

Kuten muuallakin maailmassa, helluntailiikkeen opit eivät Suomesakaan kelvanneet jo olemassa oleville kirkkokunnille, ja siksi helluntailaiset jouduivat kokoontumaan keskenään. Ensimmäinen helluntaiseurakunta perustettiin baptistitaustaisen Albin Kervisen johdolla Helsinkiin vuonna 1915. Vuosien kuluessa sen nimeksi vakiintui Siloam. (Ahonen, L 1994, 106–108.)

Suomen helluntailiikkeen alkuvuosikymmenien suurin erimielisyyttä aiheuttanut tekijä ei ollut näkemys pyhityksestä tai kolminaisuudesta. Pohjoismaihin levinnyt helluntailiikkeen teologinen ajattelu perustui progressiiviseen pyhitysnäkemysseen (Luoto 1986, 16–19), ja unitaarinenkin jumalanäkemys torjuttiin hyvin nopeasti Suomessa (Ahonen L 1994, 95). Varsinainen jakautuminen Suomen helluntailiikkeen piirissä tapahtui seurakuntanäkemysten perusteella.

Vielä 1920 ei ollut selvää, muodostuisiko helluntailiikkeen pääuoma Suomessa avoimen vai suljetun seurakuntakäsityksen kannattajista. Suljetun nä-

kemyksen kannattajat halusivat muodostaa helluntaiajattelulle pohjautuvia paikallisseurakuntia avoimen, vapaan yhteyden sijaan. 1940-luvun loppuun tultaessa vapaan yhteyden kannattajien eli helluntaiystävien suosio kuihtui, ja ajan myötä suljettu seurakuntalinja muodostui maamme päälinjaksi. (Helander 1987, 18–19.) Vaikka suljettu seurakuntalinja vakiintui, helluntailiike ei rekisteröitynyt uskonnolliseksi yhdyskunnaksi kuten monet muut vapaat suunnat. Erityisen voimakas uusien helluntaiseurakuntien syntyjakso alkoi maassamme 1930-luvulla (Heino 1988, 8).

Tultaessa 1960-luvulle uusien seurakuntien syntyminen ja muu toiminta kohtasi aallonpohjan. Syitä kasvun tyrehtymiselle on etsitty sodanjälkeisistä yhteiskunnallisista muutoksista. 1970-luvulla Suomen helluntaiherätys koki uuden nousukauden erityisesti Niilo Yli-Vainion toiminnan myötä. (Helander 1987, 20.)

Vuosituhanen vaihteen merkittävin tapahtuma Suomen helluntailiikkeen piirissä on ollut kiistämättä helluntaikirkon muodostuminen. Helluntailaisuus rekisteröityi omaksi uskonnolliseksi yhdyskunnaksi Suomen helluntaikirkoksi vuonna 2002. Rekisteröitymisen tarpeellisuudesta ollaan kuitenkin helluntailiikkeen sisällä erimielisiä. Jokainen paikallisseurakunta on saanut itsenäisesti päättää, liittyykö se helluntaikirkkoon vai jatkaako se tähänastisella linjalla rekisteröityneenä yhdistyksenä, jolloin sen jäsenet lukeutuvat siviilirekisteriin. Tällä hetkellä maassamme on noin 250 helluntaiseurakuntaa, joista vain 14 on liittynyt Suomen helluntaikirkon jäseneksi. Kaikkiaan helluntailaisia on Suomessa hieman yli 50 000. (Aikacenter 2005; Helluntaikirkossa neljätoista jäsenseurakuntaa 2005) Vertailun vuoksi mainittakoon Suomen evankelis-luterilaisen kirkon 582 seurakuntaan kuuluvan ulkomailla asuvat mukaan lukien 4 586 414 jäsentä (Kääriäinen, Hytönen, Niemelä & Salonen 2004, 89).

Helluntailaisuus lasketaan Suomessa kuuluvaksi niin sanottuihin vapaisiin suuntiin. Vapaiden suuntien puolella se muodostaa selvästi suurimman yksittäisen uskonnollisen yhdyskunnan maassamme. Vapaat suunnat eivät ole ainakaan toistaiseksi pystyneet missään vaiheessa uhkaamaan evankelis-luterilaisen kirkon valta-asemaa. Ortodoksisen kirkon kohdalla tilanne onkin toinen: helluntailaisten määrä ylittää ortodoksikirkon jäsenmäärän, mikäli helluntaiperheiden lapset otetaan mukaan lukuun. (Heino 1988, 7.) Vanhojen kirkkokuntien ja vapaiden suuntien jäsenmäärien vertailu ei ole kuitenkaan yksiselitteistä. Ensinnäkin osa vapaista suunnista ei ole rekisteröitynyt uskonnolliseksi yhdyskunnaksi eivätkä itsekään pidä selkeää jäsenrekisteriä. Toiseksi useimmissa va-

paissa suunnissa yhteisön jäsenyyskriteerinä on uskovien kaste, jolloin lapset ja osin nuoret jäävät virallisen jäsenyyden ulkopuolelle, vaikka käytännössä he ovat perheensä myötä yhteisön toiminnassa mukana. Niissä kirkkokunnissa, joissa lapset kastetaan jo vauvana, lukeutuvat lapset jäseniksi siis jo kasteesta lähtien nostaen osaltaan kirkkokunnan tilastoitua jäsenmäärää.

Tarkasteltaessa helluntailiikettä on huomioitava se tosiseikka, ettei helluntailaisuus niin maailmanlaajuisesti kuin kotimaassammekaan ole yksiselitteinen käsite. Siksi täytyy muistaa, että Suomessakin on monia helluntailaisen pääuoman¹ ulkopuolisia seurakuntia ja yhteisöjä, jotka kuitenkin perustavat oppinsa ja käytäntönsä hyvin selkeästi helluntailaisiin näkemyksiin, vaikkakin mukaan on tullut esimerkiksi uskonliikkeen, torontolaisuuden tai jopa pyhityshelluntailaisuuden vaikutteita. Tällaisia seurakuntia ovat esimerkiksi Elämän sana, City-seurakunnat ja Jumalan seurakunta. Elämän sana edustaa selkeästi uskonliikkeen näkemyksiä, City-seurakunnat nojaavat puolestaan Toronton herätykseen ja Jumalan seurakunta tulee lähelle pyhityshelluntailaisuutta.

2.4 Helsingin Saalem-seurakunta ja helluntailaisuuden määrittelyn ongelmallisuus

Helsinkiin perustettiin 1920 kaksikielinen helluntaiseurakunta Filadelfia. Ajan myötä kaksikielisyys alkoi muodostua ongelmalliseksi ja kokoustilat kävivät ahtaaksi jäsenmäärän kasvaessa. Niinpä 1928 Filadelfia-seurakunnasta erkani ryhmä jäseniä, jotka alkoivat järjestää pelkästään suomenkielistä toimintaa. Toiminnan pohjalta uuden seurakunnan nimeksi tuli Saalem ja sen johtajaksi Eino Manninen. Eino Mannisella on ollut merkittävä vaikutus niin Saalem-seurakuntaan kuin koko Suomen helluntailiikkeeseen. Eino Manninen oli seurakunnan johdossa 1928–67, jona aikana Saalemista tuli maamme johtava helluntaiseurakunta ja suurin luterilaisen kirkon ulkopuolinen kristillinen paikallisyhteisö. Samoin helluntailiikkeen päälehden Ristin Voiton toimittajat olivat suurimmaksi osaksi Saalemista. Lisäksi

---

¹ Muun muassa Harri Heino käyttää termiä pääuoman helluntailaiset, vaikkakaan ei selkeästi määrittele sen sisältöä (Heino 1995, 84–87). Termillä viitataan yleisesti ottaen sellaisiin (trinitaarisiin) helluntaiyhteisöihin, jotka opettavat kielillä puhumisen olevan Pyhän Hengen kasteen näkyvä merkki. Suomessa helluntailaisuuden päälinjaan lukeutumisen ehtoihin kuulunee lisäksi se, että kyseinen yhteisö on muodostanut itsenäisen seurakunnan, pitää seurakuntaan liittymisen ehtona uskovien kastetta ja osallistuu helluntaiseurakuntia kokoavien valtakunnallisten talvipäivien yhteyteen (vrt. esim. Siiloan-seurakunta)

Manninen on vaikuttanut paljon maamme helluntailiikkeen opilliseen muotoiluun. (Korhonen 2001, 10–12, 117.)

Alkuaikojen vaihtelevien kokoustilojen jälkeen Saalem-seurakunta kokoontui lähes neljä vuosikymmentä Helsingin Sörnäisissä. Vuonna 1978 vihittiin käyttöön Helsingin Hakaniemessä sijaitseva Saalem-temppeli, joka toimii edelleen Helsingin Saalem-seurakunnan pääkokouspaikkana.

Helluntailaisuus on perinteisesti määritelty 1900-luvun alussa syntyneeksi kristilliseksi liikkeeksi, joka korostaa uudestisyntymisen jälkeistä toista siunausta, jonka näkyvänä merkinä on katsottu olevan kielillä puhuminen (Rennie 1990, 885). Helluntailiikkeen kehityshistorian tarkastelu tuo kuitenkin esiin määritelmän ongelmallisuuden. Esimerkiksi Hollenweger onkin päätenyt uusimissa kirjoituksissaan siihen, ettei helluntailaisuudelle ole toistaiseksi löytynyt kattavaa määritelmää. Opillisen määritelmän sijaan hän esittää väljän joukon koko maailman helluntailiikettä yhdistäviä tekijöitä. Näitä ovat kokemukseen liittyvä, suullisille muodoille avoin, ekumeeninen ja pneumatologian kautta itseään ilmaiseva tapa tehdä teologiaa. (Hollenweger 1997, 326–329.) Vastaavasti Allan Andersonin näkemys helluntailaisuudesta pitää sisällään kaikki henkilähjojen käyttöä puoltavat kristilliset karismaatikot (Anderson A 2004, 166–183).

Määrittelyongelma tulee konkreettisesti esiin laadittaessa tilastoja helluntailiikkeen jäsenmääristä. Helluntailais-karismaatikkoja nimitetään toisinaan ”uudeksi megablokiksi” vanhojen kirkkokuntien rinnalla, ja jäsenmäärä vaihtelee tilastosta riippuen 523 miljoonasta 230 miljoonaan. Satojen miljoonien erot johtuvat lähinnä siitä, että megablokkiin voidaan laskea mukaan myös niin sanotut uudet, itsenäiset seurakunnat, jotka eivät ole sitoutuneet mihinkään perinteiseen kirkkokuntaan – eivät myöskään klassiseen helluntailaisuuteen, vaikka niillä onkin vahvoja helluntailais-karismaattisia vaikutteita. Valtaosa näistä uusista seurakunnista on Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa, vaikka Suomessakaan ne eivät enää ole harvinaisuuksia. Ilmeisesti määrittelyongelmien vuoksi monet tutkijat ovat päätyneet käyttämään erillisten termien sijaan yhdistelmää helluntailais-karismaattinen, ja yhdistelmälle annetaan hyvin väljä merkityssisältö.

Määrittelyongelman takia päädyttiin tässä tutkimuksessa siihen ratkaisuun, että tutkimuskohde määriteltiin helluntailaiseksi, koska kohde itse määritteli itsensä helluntailaiseksi. Tutkimuskohteena ollutta Suomen helluntailiikettä edustava Helsingin Saalem-seurakunta kuvasi itseään seuraavalla tavalla:

Helsingin Saalem-seurakunta lukeutuu helluntaiherätykseen, johon Suomessa kuuluu 230 suomenkielistä ja 33 ruotsinkielistä paikallisseurakuntaa. Yhteensä maassamme on 47 000 helluntauskovaa sekä lisäksi tuhansia muita toimintaan osallistuvia. Maailmanlaajuisesti helluntaiherätys on suurin protestanttinen liike, johon kuuluu noin 267 miljoonaa ihmistä eri puolilla maailmaa (Synan-Barrett 2000). Helsingin Saalem-seurakuntaan kuuluu tällä hetkellä noin 3000 kasteella käynyttä jäsentä. (Saalem-seurakunnan esittely 2004.)

3 KAKSI NÄKÖKULMAA SPIRITUALITEETTIIN

3.1 Yleiskatsaus

Spiritualiteetti-termin käyttö juontaa juurensa ranskan sanasta *spiritualité*, joka alun perin viittasi välittömään sisäiseen tietoon yliluonnollisesta todellisuudesta. Myös Uudessa testamentissa esiintyy sana *πνευματικός* (latinaksi *spiritualitas*), mutta Raamatun kohdalla termi viittaa hyvin laajasti kaikkeen Jumalan Hengen aikaansaamaan elämään. (Raunio 2003, 13.) Merkitykseltään spiritualiteetti on ollut ja on yhä yhtä vaikeasti määriteltävä termi kuin uskonto. Myös eron tekeminen termien välille on ollut vaikeaa. Nykyäänkin esiintyy kiistaa siitä, millainen on uskonnon ja spiritualiteetin suhde toisiinsa. Osa tutkijoista näkee spiritualiteetin eräänlaisena uskonnon alakategoriana (Pargament 1999, 3–16). Pargamentille vastakkaista näkemystä edustavat muun muassa Stifoss-Hanssen (1999, 25–33) ja Hull (2002, 171–182). Toisenlaisen vertailun esittelee Andrew Wright teoksessaan *Spirituality and Education*. Hänen mielestään spiritualiteetin suhdetta uskontoon voidaan tarkastella ainakin neljällä tavalla: spiritualiteettia voidaan lähestyä klassisen kristinuskon näkökulmasta, yleisinhimillisenä ominaisuutena sekä sekulaarin humanismin tai post-modernin relativismin kautta. (Wright 2000, 78–81.) Spiritualiteetti-termin määrittelyn ongelmallisuus onkin johtanut siihen, että spiritualiteettitutkimuksen piirissä on useita koulukuntia, jotka tarkastelevat aihetta hyvin erilaisista lähtökohdista.

Nykyeurooppalaiselle spiritualiteettitutkimukselle tyypillinen piirre on spiritualiteetin ymmärtäminen uskonnon yläkäsitteenä. Monikulttuurisessa maailmassa perinteiset (kristin)uskon käsitteet ovat osalle ihmisistä vieraita, vaikka itse asia kiinnostaisikin heitä. Asettamalla spiritualiteetti uskontoa laajemmaksi käsitteeksi voidaan eräiden tutkijoiden mielestä paremmin tavoittaa nykyihmisen eksistentiaaliset pohdinnat. Toisaalta Suomi on eräänlainen poikkeus yleiseurooppalaisesta spiritualiteettikeskustelusta. Maassamme spiritualiteetti on rajattu kristinuskon sisäiseksi ilmiöksi, lähinnä hartauden sekä opin käsittelyksi. (Tirri 2004a, 133.)

Kristillisessä kontekstissa spiritualiteetti-termillä viitataan perinteisesti kristillisen uskon sisäiseen näkökulmaan. Subjektiiivisen näkökulman ytimessä nähdään kokemuksellisuus. Tällainen näkemys asettaa spiritualiteetin ikään kuin kristillisen opin vastakohtaksi. (Kotila 2003, 13–15.) Kokonaisvaltaisemman

kuvan asiasta antaa Alister McGrathin näkemys.: Hänen mukaansa kristillinen spiritualiteetti on yhdistelmä opillista ainesta ja kokemusta. McGrath huomauttaa lisäksi, että erityisesti katolisessa ja ortodoksisessa perinteessä spiritualiteetti-termin synonyyminä on käytetty termiä mystiikka. (McGrath 1999, 1–7.)

Käsillä olevassa tutkimuksessa spiritualiteetti-käsitteelle esitetään kaksi toisistaan poikkeavaa näkemystä. Ensimmäisessä spiritualiteetti mielletään yleisinhimilliseksi ominaisuudeksi, joka ei ole sidoksissa mihinkään uskontokuntaan; tämän näkemyksen edustaja on englantilainen David Hay. Spiritualiteetin tarkastelua pelkästään kristinuskon sisällä edustaa puolestaan yhdysvaltalainen Daniel Albrecht. Tämän tutkimuksen pääpaino on Albrechtin spiritualiteettinäkemyksessä.

3.2 Spiritualiteetti David Hayn mukaan

Englantilainen uskontopedagogi David Hay nojaa spiritualiteettinäkemyksissään maanmiehensä, eläintieteilijä Alister Hardyn evolutionalistiseen näkemykseen. 1960-luvulla Hardy esitti, että ihmisen uskonnollisilla kokemuksilla on biologinen perusta. Tämä ihmislajin ominaisuus on säilynyt luonnonvalinnan läpi, koska sillä on ollut merkitystä yksilön selviytymisen kannalta. Hay tulkitsee Hardya niin, että ihmisellä on eräänlaista arkipäiväntietoisuudesta eroavaa spirituaalista tietoisuutta. Kaikilla ihmisillä oleva biologispohjainen spirituaalisen tietoisuuden kyky puolestaan ilmenee muun muassa erilaisten uskontojen kautta. (Hay & Nye 1998, 9–10.) Varsinaisen spiritualiteetin määritelmän Hay lainaa Elaine McCreeryltä (1996). Tirrin (2004a, 136) suomentamana se kuuluu seuraavasti.

Spiritualiteetti on tietoisuutta siitä, että on olemassa muutakin kuin arkitodellisuus.

Määritelmästä ilmenee, että Hay näkee spiritualiteetin uskontoa laajempänä käsitteenä. Koska Hayn tutkimukset ovat keskittyneet erityisesti lasten spiritualiteetin selvittämiseen, eivät uskonnolliset termit ja kuvaukset useinkaan toimi ilmiötä kuvattaessa. Siksi Hay antaa konkreettisia esimerkkejä, joiden kautta hänen näkemystään voi lähestyä. Spirituaalisia kokemuksia voivat olla esimerkiksi syntyä, kuolema, suru tai palkinnon saaminen. Samoin viittaus tiedostamiseen tarkoittaa sitä, että spiritualiteetin kautta ihminen herkistyy suhteessa arkipäiväisiin asioihin saaden niistä esiin syvempiä merkityksiä. (Tirri 2004b, 126.)

David Hay on yhdessä oppilaansa Rebecca Nyen kanssa hahmotellut kolme spirituaalisen herkkyyden pääkategoriaa. Kyseiset luokat ovat nousseet empiirisistä tutkimuksista lasten parissa. Seuraavassa esitellään spirituaalisen herkkyyden pääkategoriat sekä niiden alaluokat Tirrin (2004b, 127) suomentamana. (Nye & Hay 1996, 144–154.)

1) ”Tietoisuuden tunteminen” jakautuu neljään tietoisuutta korostavaan alaluokkaan: ”tässä-ja-nyt” painottaa kokemista kyseessä olevassa tilanteessa. Tietoisuuden tason syventyessä on kyse ”muutoksesta”. Vielä ehkäpä astetta syvempi asiaan keskittymisen taso on ”virtaus”. Neljäs tietoisuuden muoto on ”tarkentaminen”, jonka aikana ympäröivän maailman havainnoiminen tapahtuu omaa kehoa tarkkailemalla.

2) ”Mysterin tunteminen” viittaa eksistentiaalisten arvoitusten tiedostamiseen. Hayn mukaan tämä on mahdollista kahdella tavalla: ”Mielikuvitus” on koko kategorian edellytys. Sen avulla ihminen kykenee ”ihmettelemään ja ihailemaan” ilmiöitä, jotka hän liittää omiin eksistentiaalisiin pohdintoihinsa.

3) ”Arvojen tunteminen” viittaa nimensä mukaisesti arvojen kokemiseen kolmella eri tavalla: ”Ilo ja epätoivo” ilmentää asioiden merkityksellisyyttä ja tunteiden voimakkuuden suhdetta. Kaiken yläpuolella voidaan toisaalta nähdä olevan ”korkein hyvyys”, jolla ihminen voi saada näkemystään maailmasta järjestetyksi. Lisäksi ihmisellä on pyrkimys antaa elämän tapahtumille ”tarkoitus”.

Tirri on täydentänyt Hayn ja Nyen näkemystä lisäämällä jaotteluun neljännen pääkategorian, Bradfordin esittämän spirituaaliteetin yhteisöllisen ulottuvuuden. Jotta spirituaaliteetin kokonaisvaltainen luonne tulisi tavoitettua, on perusteltua huomioida Bradfordin esittämät yhteisöllisyyteen liittyvät seikat. (Tirri 2004a, 140.)

3.3 Spirituaaliteetti helluntaikontekstissa

Helluntailaisessa kontekstissa termi spirituaaliteetti on vieras (Albrecht 1999, 9). Tosin Pohjois-Amerikan helluntailikkeessä on kyseistä termiä käytetty toisinaan adjektiivina (spiritual), jolloin termi sisältää merkityksen (spirituaaliteetin) ”taso” tai ”aste”. Pyhitysliikkeen perintöä on käyttää synonyyminä vanhatestamentillisiä termejä ”vihkiytynyt, pyhittynyt” (consecrated). Koska termi on ollut helluntailikkeelle vieras, ei aiheeseen liittyviä tutkimuksiakaan ole kovinkaan paljon. Lähinnä yleisluontoisesti aihetta on käsitelty helluntai- ja karismaattisen liikkeen

perusteoksessa *The New International Dictionary for Pentecostal and Charismatic Movements*, jossa helluntaillais-karismaattista spiritualiteettia käsitellään viiden sisäisen arvon kautta. Nämä ovat kokemuksellisuus, suullinen perinne, spontaaniisuus, tuonpuoleisuus sekä Raamatun auktoriteetti. (Spittler 2002, 1096–1102). Selkeämmin itse spiritualiteettiin keskittyy yhdysvaltalaisen Steven J. Landin monografia *Pentecostal Spirituality: A Passion for the Kingdom*. Landin mukaan helluntaillaisessa spiritualiteetissa keskeistä ovat affektiot, kuten kiitollisuus, myötätunto ja rohkeus. Lisäksi spiritualiteettia kuvaavat myös apokalyptiikka, yhteisöllisyys ja missionaarisuus. Landin mukaan helluntaillainen spiritualiteetti tulee konkreettiseksi erilaisissa uskomuksissa ja käytännöissä. (Land 1993, 31, 56, 183.) Land edustaa näkemyksissään kuitenkin pyhityshelluntaillaista linjaa, kun taas Suomen helluntaillaisuus perustuu lähinnä jatkuvaan pyhitysnäkemykseen. Lisäksi Landin monografia ei laajuudestaan huolimatta ole varsinainen empiirinen tutkimus, vaan se perustuu hänen omiin havaintoihinsa vuosikymmenien ajalta. Suomessa ei tiettävästi ole tehty yhtään helluntaillaista spiritualiteettia koskevaa tieteellistä tutkimusta.

Lähimmäksi aihetta tulevat helluntaillaista identiteettiä koskevat tiedejulkaisut, kuten Veli-Matti Kärkkäisen artikkeli *Teologisessa Aikauskirjassa* vuodelta 1999 sekä Tanja Partalan (2000) uskontotieteen pro gradu -työ ”Helluntaillaisuuden erilaiset kasvot. Helluntaillaisen identiteetin retorinen analyysi.” Lisäksi Risto Ahonen (2003) on kirjoittanut artikkelin *Spiritualiteetin käsikirjaan* otsikolla *Karismaattinen ja evankelikaalinen hengellisyys*.

3.4 Daniel Albrechtin näkemys helluntaillais-karismaattisesta spiritualiteetista

Steven Landin käsitteet helluntaillaisesta spiritualiteetista tulevat hyvin lähelle toisen yhdysvaltalaisen helluntaitutkijan Daniel E. Albrechtin näkemyksiä. Sekä Land että Albrecht näkevät spiritualiteetin konkretisoituvan erilaisissa helluntailiikkeen uskomuksissa ja käytännöissä. Samoin Landin painottamat affektiot tarkoittavat jossain määrin samaa kuin Albrechtin termi *sensibiliteetti* (Albrecht 1999, 177).

Tämän tutkimuksen painopiste oli Albrechtin näkemyksessä spiritualiteetista. Hänen lähestymistavassaan spiritualiteettia tarkastellaan helluntaillais-karismaattisen kristinuskon tulkinnan sisällä. Hayn ja Nyen tavoin Albrecht on

luonut jaottelun, jolla hän pyrkii erittelemään spiritualiteetin eri osatekijöitä, ja hänenkin tuloksensa perustuvat empiiriseen tutkimukseen. Albrecht tutki kolmen kalifornialaisen seurakunnan pääjumalanpalveluksia etnografisen kenttätutkimuksen avulla. Aineiston keruu perustui osallistuvaan havainnointiin ja haastatteluihin. Kokonaista jumalanpalvelusta hän nimitti rituaaliksi ja sen osatekijöitä riiteiksi ja mikroriiteiksi. Hänen tutkimistaan seurakunnista kaksi edusti päälinjan helluntailaisuutta (Assemblies of God ja Foursquare Church) ja viimeinen helluntailaisuuden kolmatta aaltoa (Vineyard). Albrechtin tutkimus on luonteeltaan uskontotieteellinen tai uskontososiloginen tapaustutkimus. (Albrecht 1999, 14–16, 71.)

Albrechtin mukaan helluntailaisen spiritualiteetin ytimessä on jumalanpalvelus erilaisine siihen kuuluvine riitteineen. Kokonaisen jumalanpalveluksen Albrecht jakaa viiteen riittiin: ylistys, saarna, alttarikutsu, kokoontuminen ja hajaantuminen sekä siirtymäriitit (Albrecht 1999, 23, 150–153.) Käsillä olevassa tutkimuksessa lähdettiin siitä oletuksesta, että jumalanpalveluksesta saadut tulokset eivät rajoitu koskemaan vain jumalanpalvelusta, vaan **ne voidaan yleistää koko helluntailaista spiritualiteettia koskeviksi linjauksiksi**. Tutkimuksensa perusteella Albrecht esitti helluntailais-karismaattiselle spiritualiteetille seuraavanlaisen määritelmän.

Helluntailais-karismaattinen spiritualiteetti on tietty uskomusten, käytäntöjen ja sensibilitteettien yhdistelmä, joka saattaa uskovan jatkuvaan suhteeseen Jumalan Hengen kanssa

I specify Pent/Char spirituality as a particular configuration of beliefs, practices and sensibilities that put the believer in an on-going relationship to the Spirit of God (Albrecht 1999, 218)

Spiritualiteettinäkömyksensä yhteydessä Albrecht esittelee kuusi helluntailaiselle spiritualiteetille tyypillistä perustekijää eli symbolia. Spiritualiteettimääritelmässä esiintyneet uskomukset, käytännöt ja sensibilitteetit tulevat ilmi näiden kuuden perustekijän kautta. Toisaalta perustekijöiden voidaan myös ajatella olevan erilaisia tapoja, joiden kautta helluntailaiset kokevat Jumalan. Seuraavassa lyhyt luonnehdinta jokaisesta. (Albrecht 1999, 218–238.)

K1) Johtajuutta tarkastellaan viidestä eri näkökulmasta: puheen johtamisena, maallikkotoimintana, spontaanina ja seurakunnan hyväksymänä toimintana, sosiaalisen dynamiikan vastuunkantajana sekä rajojen asettamisena.

K2) Ylistys voidaan ymmärtää kristillisessä kontekstissa koko hengellisen elämän käsittävänä, mutta Albrecht tarkastelee sitä suppeassa merkityksessä eli tiettyinä osana jumalalanpalvelusrituaalia. Näkökulma painottuu ylistyksen ymmärtämiseen Jumalan läsnäolona, Jumalaan keskittymisenä sekä herkistymisenä toisten tarpeille.

K3) Sanalla ymmärretään sitä, että Jumala puhuu ihmisille. Sanaa tarkastellaan Raamatun tai sen opetuksen kautta, todistuspuheenvuoroina ja karismaattisina sanoina.

K4) Erityiset (Hengen) lahjat, joiden kautta helluntailais-karismaattinen toiminta (activity) tulee esiin. Hengen lahjoja tarkastellaan Pyhän Hengen kasteena, joka saa aikaan Hengen täyteen elämän, voiman saamisena (empowerment) sekä (seurakunnan) rakentumisena.

K5) Palvelu (ministry) tulee hyvin lähelle edellistä näkökulmaa. Palvelu voi merkitä yksilön tarpeiden huomiointia, mahdollisuutta palvella muita ja kehystä tai runkoa toiminnalle.

K6) Missiossa korostuu toiminta seurakunnan ulkopuolella, kun edellä kuvatut tekijät toteutuvat pääosin sen sisällä. Missio voidaan nähdä seurakunnan ulkopuolisena palveluna, evankeliointina, hengenlahjoilla palveluna tai varojen ja resursien antamisena hengelliseen työhön.

Albrechtin spiritualiteettimääritelmässä esiintyy kolme osaa: uskomukset, käytännöt ja sensibiliateetit. Uskomukset tarkoittavat nimensä mukaisesti niitä asioita, joihin uskotaan, käytännöt puolestaan usein toistuvia toimintatapoja. Termi sensibiliateetti vaatii sitä vastoin tarkempaa selvittämistä. Koska pelkkä jumalalanpalvelusrituaalin rakenteiden, opin tai käytäntöjen tarkastelu ei kata kokonaisuudessaan spiritualiteetti-ilmiötä, on Albrecht tarkastellut myös sitä, millaista asennoitumista rituaaleihin ja sen osiin liittyy. Albrecht esittää tutkimuksensa pohjalta seitsemän rituaalisen sensibiliateetin lajia, joita myös hyödynnettiin käsillä olevassa tutkimuksessa. Nämä lajit ovat helluntailais-karismaattiselle spiritualiteetille spesifejä. Albrechtin määrittelee termin sensibiliateetti seuraavasti.

Sensibiliteetillä tarkoitan asenteiden ilmauksia, jotka ovat tulosta kyvystä tuntea tai havaita sekä tajuta, kuten vaikutelman vastaanottaminen tai affektiivinen vastaanottavuus joltain kohtaan. Rituaaliset sensibiliteetit sekä suuntaavat (kohti riitettä) että elävöittävät spiritualiteetin uskomuksia ja käytäntöjä.

By sensibility I mean an embodied attitude that is the result of abilities to feel or perceive, as in a receptiveness to impression or an affective responsiveness toward something. Ritual sensibilities both orient and animate a spirituality's beliefs and practices.
(Albrecht 1999, 177)

Albrechtin tapa käyttää termiä sensibiliteetti on sängen vaikeasti ymmärrettävä. Mitä ilmeisemmin hän käyttää termejä ”embodied attitude”, ”attitude” ja ”(ritual) sensibility” toistensa synonyymeinä. Tässä tutkimuksessa lähdettiin liikkeelle siitä, että Albrecht tarkoittaa sensibiliteetti-käsitteellä asennoitumista, suuntautumista, jopa erilaisiin toimintoihin kohdistuneita motiiveja. Tutkimuksen edetessä viitataan sensibiliteettiin jopa käsitteellä asenne. Albrechtin tapa käyttää termiä ”attitude” ei kuitenkaan ole yhtenevä sosiaalipsykologian lähestymistavan kanssa, jossa asenteen katsotaan sisältävän tunteen, kognition ja toiminnallisen puolen (Helkama, Myllyniemi & Liebkind 1998, 188). Albrechtin tuotantoa ei ole toistaiseksi käännetty suomen kielelle, joten virallisten suomennosten puuttuessa on turvallisempaa käyttää ”sensibility”-termistä suomennosta sensibiliteetti. Toinen vaihtoehto sosiaalipsykologisen tavan lisäksi olisi tulkita termi kuten Wright sitä käyttää (Wright 2000, 74). Hänelle sensibiliteetti tarkoittaa herkkyyttä, ja samanlaisen merkityssisällön sanalle antaa myös Tirri kääntäessään David Hayn ajattelua. Wrightin ja Hayn näkemykset eivät kuitenkaan rajoitu kristilliseen kontekstiin kuten Albrechtin tapauksessa. Tästä syystä tässä tutkimuksessa käytetään herkkyyss-termin sijasta termiä sensibiliteetti.

Albrechtin mukaan sensibiliteetit eivät ole jumalanpalvelusrituaalin rakenteellisia osatekijöitä vaan asenteiden ilmauksia, affekteja, joiden kautta suoritetaan ja koetaan jumalanpalvelus. Samassa riitissä saattaa ilmetä useita sensibiliteetin lajeja ja kukin laji voi (periaatteessa) ilmetä minkä tahansa riitin yhteydessä. Lajit eivät myöskään esiinny täysin ”puhtaina”, vaan ne ovat usein sekoittuneina toisiinsa. Albrecht näkee kolme ensimmäistä sensibiliteetin lajia keskeisimpinä. Kaikkein selkeimmin Albrechtin tapa ymmärtää sensibiliteetti-käsite selviää tarkasteltaessa niille laadittuja luokituksia. Seuraavassa esitellään lyhyt luonnehdinta kustakin seitsemästä sensibiliteetin lajista (Albrecht 1999, 179–189).

S1) Juhliminen

Tätä sensibiliateettiä kuvaa spontaanius, leikkisyys (play), itseilmaisuus. Asennoitumisella toimintaan ei ole juurikaan ”tulostavoitteita”, pois lukien arkipäiväisestä, maallisesta erottautuminen.

S2) Tavoitteellisuus

Lähes vastakohtana juhlimisen sensibiliateetille, tässä sensibiliateetissä pyritään käytännöllisiin tavoitteisiin. Asennoitumista kuvaa utilitarismi: toiminnan seuraukset ovat olennaisia. Esimerkiksi rukoukseen asennoidutaan siten, että esitettyihin pyyntöihin odotetaan vastauksia.

S3) Kontemplaatio

Kolmatta sensibiliateettiä kuvaa vastaanottavuus. Toimintaan suuntautumista kuvaa avoimuus, odottavuus, ja sen kautta pyritään oppimaan (docility) Jumalan ihmiselle osoittamia asioita.

S4) Puhdistuminen

Neljännän sensibiliateetin ytimen muodostavat puhdistumiseen, ripittäytymiseen liittyvät katumuksen, surun, murheen tai valituksen tunteet. Albrechtin kuvauksesta ei tosin käy ilmi, koskeeko tämä sensibiliateetti vain negatiivisia tunteita. Esimerkiksi synninpäästön seurakuntalainen kokee mitä todennäköisimmin positiivisena, iloisena asiana.

S5) Armolahjat

Viides sensibiliateetti pitää sisällään laajan spektrin erilaisia ja eriasteisia karismaattisia manifestaatioita. Oleellista on ihmisen näkemys siitä, että hänen kokemuksensa tai toimintansa on suoranaista Jumalan vaikutusta, jota voi olla esimerkiksi Jumalan inspiroima puhe tai Hengen valtaamana oleminen.

S6) Seremoniallisuus

Tämä sensibiliateetin laji on helluntailais-karismaattiselle spiritualiteetille ehkäpä vierain. Siinä korostuu kollektiivinen asennoituminen toimintaan, jolloin toiminnan johtaminen alistetaan tietylle johtajalle ja yksilöt luopuvat yksilöllisestä itseilmaisuustaan. Esimerkkejä tästä ovat ehtoollisenvietto tai saarnatilanne.

S7) Muutos

Viimeinen sensibiliateetti kuvaa riittien, käytänteiden ja toiminnan kehittämistä ja jalostamista tai jopa uuden keksimistä. Tämän sensibiliateetin erottaminen omaksi lajikseen on toisaalta melko hankalaa, koska kaikki muutkin sensibiliateetit sisältävät pyrkimystä spontaaniin muutokseen.

3.5 Spiritualiteetin mittaaminen

Uskonnollisuuden mittaamista varten on kansainvälisessä tutkimuksessa laadittu jopa satoja erilaisia mittareita. Ehkä kattavin asiaan liittyvä kokoomateos on Hillin ja Hoodin *Measures of Religiosity* (1999). Teoksessa esitellään myös kuusi spiritualiteettia mittaavaa instrumenttia. Mikään valmiista mittareista ei kuitenkaan liity spesifisti helluntailaisuuteen. Toisaalta esimerkiksi jo olemassa olevista uskonnollisten uskomusten ja käytäntöjen mittareista olisi voitu muodostaa Daniel Albrechtin spiritualiteettimääritelmää osittain vastaavan kyselylomakkeen. Etuna olisi tällöin ollut se, että mittarit olisivat olleet jo useaan kertaan testattuja ja tuloksia olisi voinut vertailla aikaisempiin tuloksiin. Yksi käsillä olevan tutkimuksen keskeisiä oivalluksia oli se, että Albrechtin spiritualiteettimääritelmän suurin anti tutkimukselle on **hänen näkemyksensä sensibiliateeteistä** osana spiritualiteettia. Helluntailaisuuteen liittyvistä uskomuksista ja käytännöistä on jo olemassa tutkimustietoa (esim. *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*), sensibiliateeteistä (Albrechtin näkemyksen mukaisesti) puolestaan ei. Tästä syystä Albrechtin omista tutkimustuloksista luotiin kaksi aivan uutta mittaria. Toisen mittarin oli tarkoitus kartoittaa koko helluntailaista spiritualiteettia, toisen puolestaan sensibiliateettejä.

Albrechtin esittämässä spiritualiteetin määritelmässä esiintyi kolme osatekijää: uskomukset, käytännöt ja sensibiliateetit. Aikaisemmin esiteltyt helluntailais-karismaattisen spiritualiteetin perustekijät (K1–K6) pitävät sisällään tuo kolme määritelmän osaa. Pelkästään sensibiliateettejä kuvaavat puolestaan S1–S7-kategoriat. Jaottelu vastaa Albrechtin omaa esitystä aiheesta; pelkästään uskomuksille tai käytännöille hän ei esitä yhtä selkeitä luokituksia. Omien luokitusten luominen uskomuksille tai käytännöille olisi ollut opinnäytetyön kannalta liian suuri tavoite.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuskysymykset ja otanta

Yleisellä tasolla tutkimuksen tarkoitus oli tutkia Suomen helluntailiikkeen spirituaaliteettia. Aineisto pohjautui otokseen Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuuksiin osallistuneita ihmisiä. Ennen kuin määritellään tarkentavia kysymyksiä, on selvyden vuoksi pohdittava otantaan liittyviä seikkoja. Aineisto kerättiin Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuuksista, joissa käy pääosin Saalemin jäseniä mutta myös muihin helluntaiseurakuntiin kuuluvia henkilöitä. Lisäksi Saalemin tilaisuuksiin osallistuu ei-helluntailaisia (luterilaisia, vapaakirkollisia yms.). Otoksen koko oli 230 vastaajaa, joista 70 % oli Saalemin jäseniä ja 17 % jonkin muun helluntaiseurakunnan jäseniä. Teoreettisesti ajateltuna tutkimuksen perusjoukko sisältää joko kaikki Suomen helluntailaiset tai Saalem-seurakunnan tilaisuuksissa kävijät. Kumpikin teoreettinen perusjoukko oli liian laaja tai peräti tuntematon tavoitettavaksi satunnaisotantaa varten, joten opinnäytetyölle tyypilliseen tapaan käytettiin niin sanottua harkinnanvaraista otantaa. Teoreettisen perusjoukon sijaan muun muassa Heikkilä käyttää käsitettä kehikkoperusjoukko. Käsitteellä tarkoitetaan niitä henkilöitä, jotka voidaan käytännössä tavoittaa. (Heikkilä 2001, 33–35.) Käsillä olevassa tutkimuksessa kehikkoperusjoukko muodostui kolmesta eri ryhmästä alla esitetyn kuvion mukaisesti.

KUVIO 1. Saalem-seurakunnasta kerätyn aineiston kehikkoperusjoukko.

Saalem-seurakunnan jäsenet N=3170	Muiden helluntaiseurakuntien jäsenet
	Helluntaiseurakuntien ulkopuoliset

Seurakunnan jäsenrekisterin mukaan jäseniä Saalemissa oli 3170. Saalemin tilaisuuksiin osallistuvien muiden helluntailaisten ja ei-helluntailaisten määrää ei tiedetty. Käsillä olevassa tutkimuksessa oletettiin, että otoksessa esiintyneet eri ryhmien prosenttiosuudet kuvaavat tyypillistä tilannetta Saalem-seurakunnan tilaisuuksissa. Tämän oletuksen perusteella laskettiin potentiaalisia tilaisuuksiin osallistujia olevan yhteensä noin 4500. Otos kattoi siis noin 5 % kehikkoperusjoukos-

ta. Krecjcie ja Morgan ehdottavat, että perusjoukon ollessa 4500 pitäisi otoksen kattaa noin 8 % perusyksiköistä (Cohen, Manion & Morrison 2000, 94).

Vaikka tutkimus kohdistui varsinaisesti Helsingin **Saalem-seurakunnan tilaisuuksissa kävijöiden spiritualiteetin** selvittämiseen, katsottiin sen kuitenkin tarkoittavan kutakuinkin samaa kuin **Saalem-seurakunnan spiritualiteetti**. Näin ollen Suomen suurimman helluntaiseurakunnan spiritualiteetista voitiin tehdä myös jonkinlaisia päätelmiä koko maan helluntailiikkeen spiritualiteetista. Tarkentavissa tutkimuskysymyksissä sanamuotona käytettiin lähinnä yksinkertaisuuden vuoksi Saalem-seurakuntaa. Koska käytettävissä oli myös vertailuaineisto niin sanotusta Case Kallio -projektista, voitiin Saalem-seurakunnasta saatuja tuloksia verrata muihin Helsingin Kallion kaupunginosan ihmisiin. Varsinaiset tutkimuskysymykset olivat seuraavat.

Miten Saalem-seurakunnan spiritualiteetti ilmenee?

Onko Saalem-seurakunnan jäsenten spiritualiteetissä eroja taustojen suhteen?

Millaisia eroja on Saalem- ja Case Kallio -aineiston välillä?

Miten yleisinhimillinen sekä spesifisti helluntailainen spiritualiteetti liittyvät toisiinsa?

4.2 Saalem-seurakunnan kyselylomake

Tutkimusaineiston hankintaa varten laadittu kyselylomake muodostui pääosin väittämistä, joiden vastausvaihtoehdot olivat viisiportaisista Likert-asteikkoja. Liitteenä oleva kyselylomake jakaantui karkeasti ottaen kolmeen osaan.

Ensimmäinen osa sisälsi vastaajan perustiedot sekä Kirsi Tirrin Hayn ja Bradfordin näkemysten pohjalta laatiman 12-kohtaisen spirituaalisen herkkyyden mittarin. Spirituaalisen herkkyyden katsottiin kuvaavan universaalia spiritualiteettia, joten tässä tutkimuksessa mittari nimettiin yleisinhimilliseksi spiritualiteettimittariksi. Toisen osion väittämät oli operationalisoitu pääosin Albrechtin tutkimuksen pohjalta, ja ne pyrkivät selvittämään helluntailaisen spiritualiteetin kuutta perustekijää. Kolmas osio keskittyi pelkästään sensibilibiteetteihin. Ensimmäisessä ja toisessa osiossa oli jonkin verran Case Kallio -kyselyssä käytet-

tyjä kysymyksiä sekä väittämiä², joiden oli tarkoitus tuoda lisätietoa helluntailiikkeen uskomuksista ja käytännöistä. Samojen kysymysten avulla Saalem-seurakunnasta saatuja tuloksia voitiin vertailla myös Kallio-kyselyn tuloksiin.

Huomioitavaa Albrechtin spiritualiteettinäkemyksessä on se, että uskomuksia, käytäntöjä tai sensibiliateettejä ei voinut täysin erottaa toisistaan. Tästä seurasi päällekkäisyyttä, joka näkyi myös kyselylomakkeessa kutakuinkin saman asian toistamisena. Saman asian kysyminen useaan kertaan lisää kuitenkin vastausten reliabiliteettia.

Ennen varsinaista aineistonkeruuta kyselylomakkeen toimivuutta testattiin etukäteen kahdella tavalla. Ensin valittiin tutkijan tuttavapiiristä kolme helluntaiseurakunnan jäsentä, joiden kanssa kyselylomake käytiin väittämakohtaisesti läpi. Koehenkilöiltä saadun palautteen avulla väittämiä muokattiin paremmin taustateoriaa vastaavaan muotoon. Oleellista tässä vaiheessa oli lisäksi saada väittämät muotoiltua helluntailaisyhteisön käyttämälle puhekielelle, mihin saatiin parannusehdotuksia myös Saalem-seurakunnan johtajalta Klaus Korhoselta. Toisessa vaiheessa Saalem-seurakunnasta hankittiin 20 henkilön otos ja saatuja tuloksia tarkasteltiin tilastollisesti. Koska muuttujakohtaiset jakaumat olivat hyvin vinoja, yritettiin jakaumia saada normaalimmaksi kärjistämällä väittämien sisältöjä. Tällaisia kärjistettyjä väittämiä olivat esimerkiksi ”Seurakuntalaisten lausumat profetiat ovat täyttä Jumalan sanaa.” (K12), ”Pyhä Henki johtaa minua vain silloin kun pyydän johdatusta.” (S28) sekä ”Rahan antaminen seurakunnalle näkyy taloudellisena hyötynä elämässäni.” (S32).

4.3 Aineiston keruu Saalem-seurakunnasta ja Case Kallio

Tutkimusaineisto kerättiin Helsingin Saalem-seurakunnassa syksyllä 2004. Keräämiseen pyydettiin lupa seurakunnan johtajalta Klaus Korhoselta, ja alkuperäisenä suunnitelmana oli jakaa kyselylomakkeita Saalem-seurakunnan säännöllisissä viikonlopputilaisuuksissa. Jotta kaikki ikäryhmät olisivat tulleet huomioduksi, aineistoa kerättiin kolmesta erilaisesta viikonlopputilaisuudesta.

Aineisto kerättiin jakamalla kyselylomakkeita Saalem-seurakunnan tilaisuuksiin osallistujille kahvituksen aikana, ja heitä pyydettiin täyttämään kysely paikan päällä. Näin toimittiin perjantain nuortenillassa 15.10., sunnuntaiamun

---

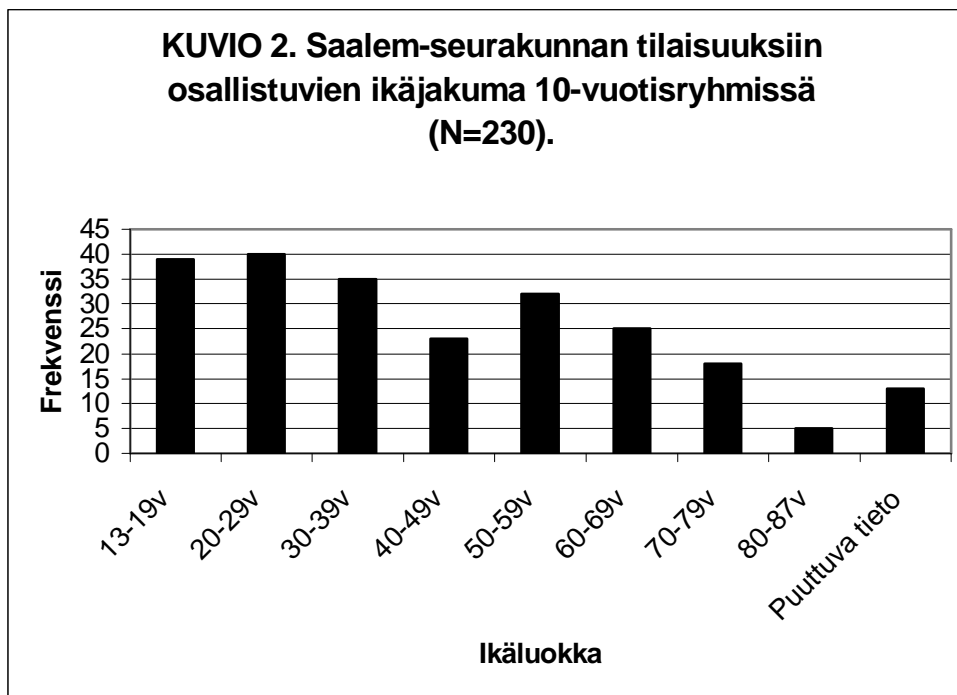
² Case-Kallio -puhelinhaastattelussa käytetyt kysymykset on merkitty tähdellä liitteessä olevaan kyselylomakkeeseen.

pääkokouksessa 17.10. ja lauantain nuorten aikuisten illassa 23.10. Tällä tavoin tavoitettiin yhteensä 184 vastaajaa. Koska aineistoa ei saatu riittävästi kokoon, keruutapaa muutettiin. Lauantai pyhäinpäivän pääkokouksessa 6.11. ja sunnuntai aamukokouksessa 7.11. osallistujille jaettiin kuoressa kyselylomake kotona täytettäväksi. Täytetyt lomakkeet pyydettiin palauttamaan seuraavan viikon aikana Saalem-seurakuntaan. Yhteensä kyseisenä viikonloppuna jaettiin 150 lomaketta, joista palautui vain 28 %. Aineistoa kerättiin siis viidestä eri tilaisuudesta, ja vastaajien lopulliseksi kokonaismääräksi kertyi (N) 230.

Helsingin seurakuntayhtymän käynnistämän Nuoret aikuiset - tutkimusprojektin pohjalta käytössä oli myös niin kutsuttu Case Kallio -aineisto. Puhelinkyselynä kerätty aineisto koostui erilaisista elämän ja uskonnollisuuden alueita mittaavista kysymysosioista. Puhelinkyselyn ja aineiston litteroinnin suoritti TNS Gallup Oy keväällä 2004. Kyselyyn oli valittu 500 Kallion alueella asuvaa 18–39-vuotiasta nuorta aikuista, joista 250 oli naisia ja 250 miehiä. Otantana aineistonkeruussa oli alun perin yksinkertainen satunnaisotanta. Väestökisterikeskuksesta hankittiin satunnaisotannalla 2500 henkilön yhteystiedot. Tämä otos ei kuitenkaan tuottanut tavoitteena ollutta 500 haastateltavaa, sillä osa puhelinnumeroista oli vanhentunut tai ihmisiä ei tavoitettu puhelimitse. Tästä syystä Väestökisteristä hankittiin vielä 1500 henkilön lisäotos satunnaisotoksen avulla, jolloin tavoitteeksi asetettu määrä saatiin kokoon. (K. Niemelä, henkilökohtainen tiedonanto 2.12.2004)

4.4 Tutkimukseen osallistuneet henkilöt

Saalem-seurakunnassa kerätyn aineiston vastaajista 36 % oli miehiä. Kallion alueella asui 18 % vastaajista, eli Saalem-seurakunta kokoa kävijöitä huomattavasti laajemmalla alueella kuin missä se itse sijaitsee.

Vastaajien ikä vaihteli 13 ja 87 vuoden välillä keskiarvon ollessa 41 vuotta ja hajonnan 20 vuotta. Luokiteltua ikäjakaumaa tarkasteltaessa (kuvio 2) on huomattava, että kyselyllä ei tavoitettu alle 13-vuotiaita lapsia. Vastaajien ikä painottui alle 40-vuotiaisiin, joskin eläkeikää lähestyttäessä tapahtui myös nousua ikäluokkafrekvensseissä. Mielenkiintoiseksi ikäjakauman tekee se, että kaikkein suurin ryhmä oli 20–29-vuotiaat. Evankelis-luterilaisen kirkon puolella tämä ikäryhmä on usein koettu vaikeaksi tavoittaa. Profiililtaan saalemilaisten vastaajien iän frekvenssijakauma oli osin yhtenevä koko evankelis-luterilaisen kirkon jäsenistön prosentuaalisen jakauman kanssa. Molemmat muodostavat U-muotoisen käyrän, tosin Saalemissa oli laskua myös ikäluokkien lopussa. U-käyrän pohjan muodostivat molemmissa tapauksessa 40–49-vuotiaat. (Kääriäinen ym. 2004, 92).

Vastaajista naimisissa ilmoitti olevansa 35 %. Naimattomia oli 52 %. Jäljelle jääneestä osuudesta huomattavin seikka olivat avoliitot: yksikään 230 vastaajasta ei ilmoittanut elävänsä avoliitossa.

TAULUKKO 1. Koulutustaso Saalem-seurakunnassa. (N=230)

Koulutus	Frekvenssi	Prosenttiosuus
Peruskoulu kesken	21	9.1
Peruskoulu tai vastaava	34	14.8
Ammattikoulu	28	12.2
Ylioppilas	35	15.2
Opistotaso	51	22.2
AMK	18	7.8
Korkeakoulu/yliopisto	42	18.3
Puuttuva tieto	1	0.4
Yhteensä	230	100.0

Taulukko 1 kuvaa vastaajien koulutustasoa. Tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa koulutustasoa kuvaavia luokkia yhdisteltiin siten, että kaksi ensimmäistä luokkaa sekä opisto- ja AMK-luokka yhdistettiin. Näin saatiin riittävän suuret alaryhmit erojen vertailua varten (Pallant 2001, 172).

Tutkimusaineiston henkilöt olivat pääosin helluntailaisia: kaiken kaikkiaan 195 vastaajaa (87 %) kuului johonkin helluntaiseurakuntaan tai oli kaksisosijäsenenä evankelis-luterilaisessa kirkossa (6 %). Käsillä olevassa tutkimuksessa esitetyt tulokset pohjautuvat kaikkiin vastaajiin (N=230), eivät pelkästään Saalem-seurakunnan jäseniin (n=158).

Kyselylomakkeessa tiedusteltiin vastaajien suhtautumista Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Taulukossa 2 on ristiintaulukoitu vastukset seurakuntataustan mukaisissa ryhmissä.

TAULUKKO 2. Seurakuntajäsenyyden vaikutus suhtautumiseen evankelis-luterilaiseen kirkkoon. (N=230)

		Suhde evankelis-luterilaiseen kirkkoon					
		ei ole koskaan kuulunut	on eronnut joskus	kuuluu yhä, mutta eroaa tulevaisuudessa	kuuluu, eikä aio erota	ei kuulu, mutta tulee liittymään	Yhteensä
	Saalem	75	68	1	1	1	146
	Joku muu helluntaisrk	22	8	4	2	1	37
Srk-jäsenyys^a	Sekä Saalem että ev.lut.	0	0	8	4	0	12
	Ev.lut. kirkko	0	0	6	11	0	17
	Jokin muu	0	4	0	0	0	10
	Ei kuulu mihinkään	4	6	0	0	0	10
	Yhteensä	101	86	19	18	2	226

^a Neljä vastaajaa jätti ilmoittamatta seurakuntajäsenyytensä, ja siksi sarakkeiden yhteenlasketut frekvenssit eivät täysin täsmää todellisen summan kanssa (N=230).

Viime vuosina Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta eroaminen on jatkunut voimakkaampana kuin siihen liittyminen. Vuonna 2003 eronneiden määrä oli jo lähellä laman aikaisia ennätyksiä. (Kääriäinen ym. 2004, 97–100.) Oheisen taulukon mukaan osansa kirkosta eronneista on saanut helluntailiike, mutta päinvastaisista liikehdintää ei ole ollut juuri lainkaan. Taulukon perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, milloin siirtyminen luterilaisuudesta helluntailaisuuteen on tapahtunut. Heinon mukaan helluntaiherätys on kasvanut jäsenmäärältään aina 1980-luvulle asti, mutta samalla pääosa luterilaisesta kirkoista eronneista on jättäytynyt kaikkien uskonnollisten yhdyskuntien ulkopuolelle (Heino 1988, 7). Tämän hetken tilanne on se, että myös helluntailiikkeen jäsenmäärä on kääntynyt laskuun (Kääriäinen ym. 2004, 41).

Kyselylomakkeessa vastaajia pyydettiin arvioimaan seurakunnan toimintaa kouluarvosanalla 4–10. Case Kallion vastaajat antoivat paikallisen

evankelis-luterilaisen seurakunnan toiminnalle kouluarvosanan 7.04 (s=1.28, N=421), Saalemin vastaajat puolestaan Saalem-seurakunnalle 8.38 (s=1.07, N=197).

Sekä Saalem-seurakuntaan jaettu kyselylomake että Case Kallio -kysely sisälsi useita kristillistä oppia ja hartaudenharjoittamista arvioivia väittämiä. Samaa ilmiötä mittaavien muuttujien vastausten tiivistämiseksi muodostettiin kaksi summamuuttujaa, OPPI3 ja USKO3. Ennen USKO3-muuttujan muodostamista summamuuttujaan mukaan tulleet väittämät muutettiin skaalalle 1–5 yhdistämällä vaihtoehdot 1 ja 2, ja Case Kallion vastaukset käännettiin negaatioiksi. Näin kaikki kuusi muuttujaa muodostivat samansuuntaisen skaalan 1–5. Summuuttujiin otettiin mukaan seuraavat väittämät ja kysymykset.

OPPI3: Jumala on olemassa.

Jumala on luonut maailman.

Jeesus on Jumalan Poika.

USKO3: Kuinka usein rukoilet?

Kuinka usein luet Raamattua?

Kuinka usein luet seurakuntalehteä (esim. Ristin Voitto) tai muuta kristillistä lehteä tai kirjallisuutta?

Taulukkoon 3 on koottu kahden aineiston OPPI3- ja USKO3-summuuttujien tunnuslukuja.

TAULUKKO 3. Saalem-seurakunnan ja Case Kallio -aineiston opillisen^a ja yksityisen uskonharjoittamisen^b vertailua summamuuttujien tunnuslukujen kautta.

	Saalem		Case Kallio	
	OPPI3	USKO3	OPPI3	USKO3
Summuuttuja				
Keskiarvo	4.97	4.17	2.50	1.93
Keskihajonta	0.26	0.65	1.36	0.91
Summuuttujan Cronbachin alfa	0.90	0.68	0.91	0.68
N (OPPI3 ja USKO3 > 4) sekä % - osuus	226 (98 %)	180 (78 %)	95 (19 %)	21 (4 %)
Puuttuva tieto	2	5	7	1
Yhteensä	228	225	493	499

^a1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä

^b1=harvemmin kuin kerran vuodessa, 5=päivittäin

Summamuuttujien perusteella Saalemin tilaisuuksissa käyvät ihmiset eroavat erittäin paljon Kallion alueen muusta väestöstä suhtautumisessaan kristinoppiin ($t=38.699$, $df=564.329$, $p<.000$) ja uskon harjoittamiseen ($t=37.751$, $df=590.933$, $p<.000$). Sekä OPPI3- että USKO3-summamuuttujien arvon >4 katsottiin kuvastavan voimakkaasti kristinuskoon sitoutuneita vastaajia. Taulukosta selviää voimakkaasti kristinuskoon sitoutuneiden vastaajien lukumäärä ja prosenttiosuus molemmissa aineistoissa.

Saalem-seurakunnasta saatiin muutamia jäsentietoja käytettäväksi otoksen edustavuuden arvioinnissa. Saatujen tietojen perusteella tutkimusotos ei täysin edustanut koko seurakuntaa. Rekisterin mukaan seurakunnan jäsenenä oli miehiä noin 34 % (otoksessa 36 %). Jäsenistä Kallion alueella asui vain noin 4 % (otoksessa 18 %). Ikäjakaumien vertailu selviää alla olevasta taulukosta.

TAULUKKO 4. Ikäjakaumien vertailua tutkimusotoksessa ja Saalem-seurakunnan jäsenrekisterissä.

Ikäluokka	Tutkimusotos		Jäsenrekisteri ^a	
	Frekvenssi	Prosenttiosuus	Frekvenssi	Prosenttiosuus
0–20v	42	18.3	136	4.3
21–40v	75	32.6	962	30.3
41–60v	53	23.0	1278	40.3
60–90v	47	20.4	787	24.8
Puuttuva tieto	13	5.7	7	0.2
Yhteensä	230	100.0	3170	100.0

^aJäsenrekisterin tiedot vaihtelivat muuttujasta riippuen. Kokonaisjäsenmäärä oli 3133–3170.

Tutkimusotoksessa olivat siis yliedustettuna alle 40-vuotiaat, kun sitä vanhemmat olivat puolestaan aliedustettuna. Vaikka asumisaluetta ei tässä tutkimuksessa käytetty taustamuuttujana, voidaan Kallion alueella asuvien yliedustuksesta otoksessa olettaa Saalem-seurakunnan tilaisuuksiin osallistuvan melko paljon seurakuntaan kuulumattomia Kallion alueen ihmisiä.

4.5 Analyysimenetelmät

Analyysimenetelminä käytettiin erilaisia tilastollisia menetelmiä, ja ne suoritettiin SPSS 12.0 –tilasto-ohjelmalla. Yksittäisiä muuttujia kuvailtiin lähinnä frekvenssien, prosenttiosuuksien sekä keskilukujen avulla. Pääosa kyselylomakkeen muuttujista oli niin sanottuja Likert-asteikollisia muuttujia, jotka tarkkaan ottaen ovat järjestysasteikollisia. Yleisen tavan mukaan Likert-asteikollisista muuttujista voidaan katsoa olevan mielekästä laskea välimatka-asteikolle tarkoitettuja tunnuslukuja, kuten keskiarvo (Metsämuuronen 2004, 19). Näin ollen kyseisiin muuttujiin suhtauduttiin tässä tutkimuksessa aivan kuin ne olisivat olleet välimatka-asteikollisia muuttujia. Asiaan vaikutti myös SPSS-ohjelman rajoittuneisuus. Kyseinen ohjelma ei sisällä valmiita ei-parametrisiä post hoc -testejä, joten muuttujia jouduttiin kuitenkin käsittelemään parametrisillä testeillä analyysin edetessä.

Pääosa käytetyistä tilastollista analyysimenetelmistä perustui niin sanottuun traditionaaliseen eli frekventistiseen päättelyyn. Näiden menetelmien lisäksi tutkimuksen apuna käytettiin probabilistiseen päättelyyn perustuvaa Bayes-mallinnusta. Bayesiläisen mallinnuksen käytölle oli useita perusteita. Toisin kuin perinteiset analyysimetodit, Bayes-mallinnus on vapaa aineistolle esitetyistä kriteereistä, kuten normaaliudesta tai muuttujien jatkuvuudesta. Se pystyy löytämään myös ei-lineaarisia yhteyksiä pelkkien suoraviivaisten yhteyksien lisäksi. Bayes-mallinnuksen tekemiseen käytettiin ilmaista web-pohjaista B-course-analyysiohjelmaa, jonka ovat laatineet Myllymäki, Silander, Tirri ja Uronen. Ohjelma löytyy internetosoitteesta <http://b-course.hiit.fi> (Nokelainen & Tirri 2004, 141–144, 152–155.) Jotta B-course-analyysiohjelmaa pystyttäisiin käyttämään, koodattiin alun perin SPSS-ohjelmaa varten syötetyt tiedot tekstimuotoon, jolloin ne muuttuivat luokitteluasteikollisiksi.

Bayes-mallinnusta ja faktorianalyysiä (FA) käytettiin muuttujayhteyksien jäsentämiseen ja aineiston tiivistämiseen. Tiivistäminen tapahtui ennen kaikkea summamuuttujien avulla. Summamuuttujien reliabiliteettia arvioitiin Cronbachin alfa-kertoimen avulla. Vaikka alfan käyttöön liittyykin eräitä ongelmia lähinnä sen oletusten suhteen, on se yhä laajalti käytössä (Vehkalahti 2000, 12–13). Suurin ongelma paremman reliabiliteettikertoimen käytölle oli SPSS-ohjelmiston rajoittuneisuus.

Tutkimusaineiston sopivuutta FA:a varten tutkittiin usealla eri tavalla. Yksinkertaisimmillaan FA:n ehdot liittyvät aineiston kokoon. Comreyn ja Leen

mukaan otoksen koko 200 on kohtalainen (fair) (Tabachnick & Fidell 1996, 588). Havaintojen ja muuttujien välinen suhde on riittävä sen ollessa yli 5:1 (Pallant 2001, 153). Myös KMO- sekä Bartlettin testien tulokset antavat suuntaa aineiston sopivuudesta. Faktorianalyysiä voidaan periaatteessa käyttää kahdella tavalla: eksploratiivisesti ja konfirmatorisesti (Tabachnick & Fidell 1996, 583). Koska kysymyslomakkeen väittämät oli laadittu valmiin teorian pohjalta, oli aluksi aiheellista käyttää faktorianalyysiä konfirmatorisesti³. Mikäli taustateoria ei saanut vahvistusta FA:n pohjalta, käytettiin FA:a eksploratiivisesti, eli sillä pyrittiin luomaan parempi muuttujarakenne kuin mitä taustateoria ehdotti. Faktorien nimeämisessä ja faktoriratkaisuja esitettäessä huomioitiin vain yli 0.32:n suuriset lataukset.

Toisaalta tilastoaineistolle voidaan esittää tarkempiakin ehtoja, jotta sitä voitaisiin analysoida tilastollisilla monimuuttujamenetelmillä. Nokelaisen mukaan muuttujille asetetut tyypillisimmät kriteerit ovat seuraavat: (Nokelainen & Ruohotie 2002, 185.)

1.kriteeri (hajontakriteeri): muuttujan arvojen keskihajonta on korkeintaan puolet keskiarvosta.

2.kriteeri (vinouskriteeri): jakauman vinousarvo on välillä -0.3 – $+0.3$.

3.kriteeri (korrelaatiokriteeri): muuttujien väliset korrelaatiot ovat itseisarvoltaan välillä 0.3 – 0.7 .

Erityisesti tarkemmat muuttujakohtaiset kriteerit tuottivat monin paikoin ongelmia, jolloin FA:n käyttö ja sen tuottamat tulokset olivat osin kyseenalaisia. Tätä ongelmaa pyrittiin paikkaamaan triangulaatiolla käyttämällä Bayes-mallinnusta, joka miellettiin FA:lle rinnakkaiseksi menetelmäksi. Selkeimpiä käytännön sovellutuksia kahden metodin hyväksikäytöstä olivat eri mittareiden taustarakenteiden selvitys ja löydettyjen ulottuvuuksien pohjalta laaditut summamuuttujat.

Taulukko 5 kokoa yhteen faktorianalyysin käytön soveltuvuutta käsitellä olevassa tutkimuksessa. FA:a käytettiin kolmessa eri otteessa. Taulukosta käyvät ilmi myös faktorointimenetelmät ja lopullisen ratkaisun faktorimäärä. KMO- ja Bartlettin arvot olivat hyväksyttäviä kaikissa kolmessa tapauksessa, joten väljien kriteerien valossa FA oli perusteltua suorittaa. Tiukempien kriteerien valossa erityisesti jakaumien vinousarvot sekä muuttujien väliset korrelaatiot olivat ongelmallisia. Vinouden suhteen hyväksyttävissä rajoissa oli vain 1–5 muuttu-

---

³ SPSS:ssä on vain eksploratorinen vaihtoehto, jota tässä tapauksessa käytettiin ”konfirmatorisesti” eli ikään kuin vahvistamaan taustateoriaa. Tarkkaan ottaen eksploratiivinen ja konfirmatorinen faktorianalyysi (esim. SEM-analyysi) lasketaan eri tavoin, joten FA ei ollut konfirmatorinen termin varsinaisessa merkityksessä (Tabachnick & Fidell 1996, 659).

jaa per mittari. Korrelaation kohdalla hyväksyttäviä muuttujia oli vain 13–42 prosenttia mittarista riippuen.

TAULUKKO 5. Faktorianalyysin soveltuvuuden tarkastelua kolmen spiritualiteettimittarin kohdalla Saalem-aineistossa (N=230).

	Yleisinhimillinen spiritualiteetti	Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijät	Sensibiliteetti
Muuttujien lukumäärä	12 kpl	24 kpl	32 kpl
Kaiser–Meyer–Olkinin (KMO) testi	.826	.773	.856
Bartlettin testi	.000	.000	.000
Muuttujat, joiden komunaliteetti alle 0.3 (eli ongelmallisia muuttujia)	2 kpl	2 kpl	0 kpl
Faktorointimenetelmä	Direct Oblimin, Maximum Likelihood	Varimax, Principal Axis	Varimax, Maximum Likelihood
Lopullinen faktorien määrä	3 kpl	6 kpl	8 kpl
Muuttujat, joiden keskihajonta korkeintaan puolet keskiarvosta (eli hyväksyttäviä muuttujia)	12 kpl	23 kpl	30 kpl
Muuttujat, joiden vinousarvo välillä –0.3–+0.3 sekä vinousarvojen itseisarvon keskiarvo (eli hyväksyttäviä muuttujia)	1 kpl (ka=0.95)	5 kpl (ka=0.86)	5 kpl (ka=0.60)
Muuttujien prosenttiosuus, joiden korrelaatiot välillä 0.3–0.7, sekä korrelaatioiden itseisarvojen keskiarvo (eli hyväksyttävien muuttujien osuus)	42 % (ka=0.3)	13 % (ka=0.18)	23 % (ka=0.18)

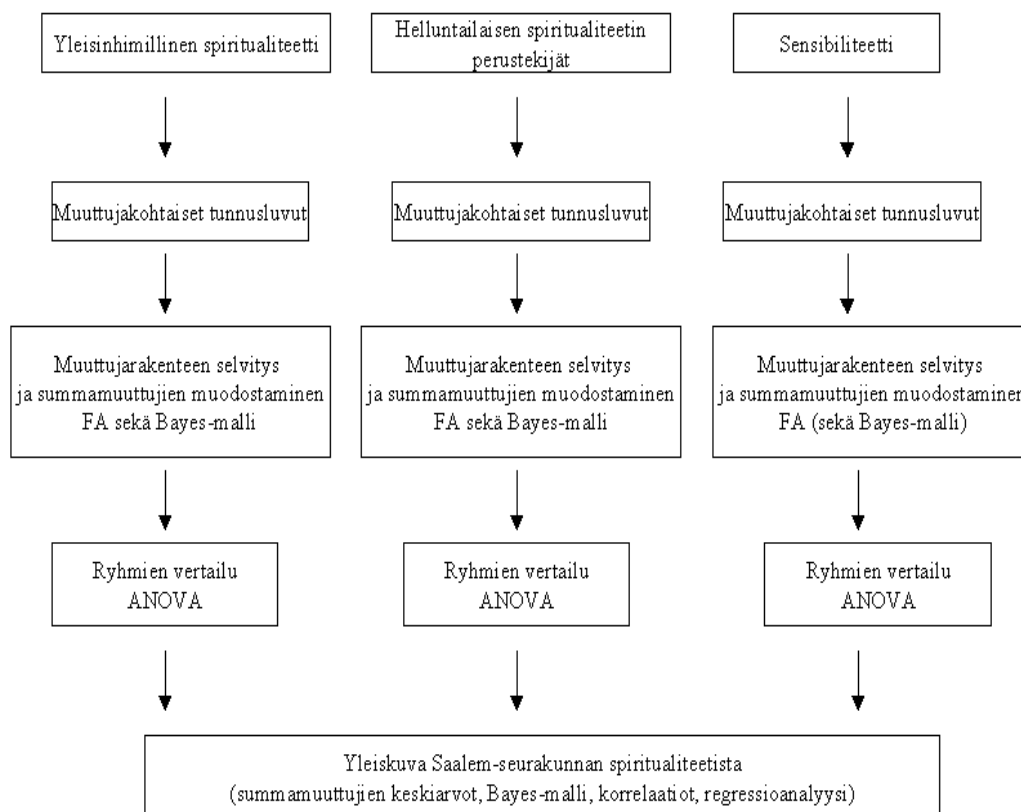
Muodostettujen summamuuttujien pohjalta vertailtiin ryhmien keskiarvojen eroja taustamuuttujien suhteen. Taustamuuttujia olivat sukupuoli, ikä, siviilisääty, koulutus, seurakuntajäsenyys sekä Saalem-seurakunnan toiminnasta annettu arvosana. Vertailu tehtiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä (ANOVA), ja tarkempi ryhmäerojen kartoitus tehtiin post hoc -testeillä. Post hoc -testinä käytettiin pääosin Scheffén testiä, joka on käyttöehdoiltaan väljin mutta kuitenkin hyvin konservatiivinen (Hakala 1997, 84). Taustamuuttujia jouduttiin luokittelemaan osin uudel-

leen, jotta alaryhmien koko olisi vähintään 30 (Pallant 2001, 172). Ikä-muuttujasta muodostettiin neljä luokkaa: alle 20-vuotiaat, 20–39-v., 40–55-v. sekä yli 55-vuotiaat. Siviilisäätö jaoteltiin naimattomiin, avioliitossa oleviin sekä muihin (lesket, eronneet, muut). Koulutuksen kohdalla käytössä oli viisi luokkaa: peruskoulu, ammattikoulu, ylioppilas, opistotaso/AMK ja korkeakoulu. Seurakuntajäsenyys luokiteltiin luokkiin Saalem-seurakunnan jäsen, muun helluntaiseurakunnan jäsen ja muut (ev.lut. ja muut kirkkokunnat, ei kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön). Saalem-seurakunnan toiminnalle annettu arvosana luokiteltiin neljään luokkaan: alle kahdeksikon antaneet, 8–8.9 antaneet ja kiitettävän arvosanan antaneet vastaajat. Vastaajista 33 ei kertonut arvosanaa, mutta tästä ryhmästä ei pystytty löytämään mitään yhtenäistä ominaisuutta.

Alla oleva kuvio kuvaa kootusti tutkimuksen analyysin vaiheita.

KUVIO 3. Analysoinnin vaiheet.

Analysoinnin vaiheet

Taustateorian ja muuttujien suhteen selventämiseksi muuttujien lyhenteen loppuun lisättiin joissakin tapauksissa lisänumero. Kyseinen numero kertoo kategorian, johon muuttuja taustateoriansa pohjalta kuuluu. Esimerkiksi S14_4 tarkoittaa sensibilettimittarin 14:tä kysymystä, joka kuuluu luokkaan neljä (puhdistuminen). Luokkanumeroiden perusteella lukija voi arvioida taustateorian ja tulosten suhdetta.

5 YLEISINHIMILLINEN SPIRITUALITEETTI

5.1 Kahden aineiston vertailua: Saalem- ja Case Kallio -aineistot

Tutkimuksessa oli käytössä kaksi varsin erilaisesta ympäristöstä kerättyä aineistoa, joissa molemmissa oli käytetty samaa, yleisinhimillistä spiritualiteettia kartoittavaa mittaria. Mittari oli 12-osainen, ja se pohjautui Hay sekä Bradfordin luokituksiin. Saalem-seurakunnan voidaan katsoa olevan esimerkki voimakkaasti kristillisyyteen sitoutuvasta yhteisöstä. Tämä näkyi muun muassa suhtautumisessa klassisen kristinuskon perusväittämiin. Kolmen viisiportaisen Jumalan olemassaoloa ja olemusta käsittelevän väittämän pohjalta muodostetun summamuuttujan keskiarvo oli Saalem-seurakunnan vastaajilla 4.97 ($s=0.26$). Toinen, niin kutsuttu Case Kallio -aineisto, oli kerätty Kallion alueen ihmisistä satunnaisotannalla, ja se kuvasti sekulaaria suhtautumista kristinuskoon. Aineistossa näkyi kristinuskosta vieraantuminen muun muassa oppia testaavan summamuuttujan kautta ($ka=2.50$, $s=1.93$). Kyseisen summamuuttujan keskiarvon ero kahdessa aineistossa oli erittäin merkitsevä ($t=38.699$, $df=564.329$, $p<.000$). Tässä luvussa esitellään kahden erilaisen vastaajaryhmän vastauksia yleisinhimillisen spiritualiteetin osalta ja Saalem-aineistosta tehtyjen monimuuttuja-analyysien tuloksia.

TAULUKKO 6. Yleisinhimillinen spiritualiteetti -mittarin väittämät Saalem- ja Case Kallio -aineistoissa tunnusluvun kuvattuna. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Kysymysväittäjä	Saalem (N=227)		Case Kallio (N=500)		Mann- Whitney
	Ka	s	Ka	s	Z
H1_1 Hiljentyminen on minulle tärkeää kaiken kiireen keskellä	4.33	0.93	3.83	1.07	-6.545 ***
H2_2 Ihailen luonnonilmiöiden kauneutta esim. auringonlaskua	4.45	0.94	4.29	0.84	-3.844 ***
H3_3 Pohdin usein elämän tarkoitusta	3.55	1.17	3.48	1.07	-0.947 n.s.
H4_1 Yritän kuunnella kehoni tuntemuksia opiskellessani ja tehdessäni työtä	3.24	1.07	3.52	1.06	-3.282 **
H5_4 Haluan edistää rauhaa omalla toiminnallani	4.12	0.98	3.97	0.98	-2.213 *
H6_4 Haluan auttaa vähempiosaisia lähimmäisiäni	4.20	0.88	3.90	0.84	-4.920 ***
H7_2 Tarinat ja symbolit ovat minulle tärkeitä asioita elämässäni	2.65	1.13	2.85	1.10	-2.084 *
H8_3 Etsin hyvyyttä elämässä	4.00	0.90	3.86	0.96	-1.775 n.s.
H9_4 Minulle on tärkeää saada hiljentyä muiden kanssa yhdessä	3.56	1.12	1.90	0.98	-15.719 ***

H10_2 Tavallinen arkielämäkin on täynnä ihmeellisiä asioita	4.14	0.86	3.94	1.02	-2.243 *
H11_3 Pysin iloitsemaan elämän kauneudesta aina kun se on mahdollista	4.32	0.87	4.13	0.86	-3.245 **
H12_4 Haluan löytää, yhteisön jossa voin kasvaa hengellisesti	4.46	0.97	1.98	1.16	-18.611 ***

Yleisenä huomiona koskien molempia aineistoja voidaan sanoa, että lähes kaikki jakaumat olivat vasemmalle vinoja. Tämä tarkoittaa sitä, että asteikolla 1–5 vastauskeskiarvot olivat lähempänä positiivista suhtautumista kuvaavaa viitosta kuin negatiivista suhtautumista kuvaavaa ykköstä. Molempien aineistojen kohdalla koko vastauskaala oli käytössä lukuun ottamatta väittämää ”Haluan auttaa vähempiosaisia lähimmäisiäni.” (H6). Case Kallio -aineiston vastaukset olivat kyseisen väittämän kohdalla välillä 2–5. Molempien aineistojen vastaajat kokivat yleisinhimillistä spiritualiteettia koskevat asiat pääosin läheisiksi itselleen keskiarvojen ollessa suurempia kuin 3. Keskiarvojen perusteella Saalemseurakunnassa kävijöille tärkein asia oli hengellisyyttä tukeva yhteisö (H12). Tulos ei ole mitenkään yllättävä, koska helluntaiseurakunnat perustuvat reformoidulle seurakuntanäkemykselle, jossa painottuu seurakunta uskonsa tunnustaneiden yhteisönä. Yhtä tärkeänä pidettiin myös luonnonilmiöiden ihailua (H2), joka puolestaan sekulaarissa aineistossa sai korkeimman vastauskeskiarvon. Kristinuskosta vieraantuneen vastaajan spiritualiteetin kohdalla ei näyttänyt korostuvan yhteisöllisyys, vaan spiritualiteetin keskuksena olivat yleisemmät seikat, kuten luonto.

Vertailtaessa kahden aineiston eroja käytettiin t-testin sijaan nonparametristä Mann-Whitneyn testiä, koska muuttujien jakaumat eivät olleet normaaleja. Kymmenen muuttujan kohdalla oli vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä eroja, ja näistä kahdeksassa tapauksessa korkeampi vastauskeskiarvo oli Saalemseurakunnan vastaajilla. Edellä mainituille kahdeksalle väittämälle oli yhteistä muun muassa se, että niissä korostui hiljentyminen (H1, H9), diakonia (H5, H6) ja yhteisöllisyys (H9, H12). Näiden asioiden voidaan katsoa olevan tärkeitä kristinuskon piirissä. Toisaalta kristinuskoon vahvasti sitoutuneiden saalemilaisten spiritualiteetti ei ollut rajoittunut vain kristinuskon klassisiin osatekijöihin. Luonnon, arjen ja elämän kauneuden ihailu (H2, H10, H11) saivat korkeampia vastauskeskiarvoja Saalemin kuin Case Kallio -aineistossa. Case Kallion vastaajat saivat korkeampia vastauskeskiarvoja suhtautumisessa oman kehon kuunteluun (H4) sekä symboleihin ja tarinoihin (H7) kuin saalemilaiset. Symboli- ja tarina-termien käyttö saattaa viitata helluntaikontekstissa Raamatun kertomusten pitämiseen epä-

totena. Samoin oman kehon tuntemusten tarkastelu on tyypillistä jooga- ja mietiskelytekniikoissa, jotka ovat tulleet osin kristillisen hartaudenharjoittamisen tilalle. Keskiarvojen perustella voidaan siis sanoa, että vahvasti kristinuskoon sitoutuvat ihmiset kokevat yleisinhimillisen spiritualiteetin itselleen läheisemmäksi kuin sekulaarit ihmiset. Uskonnollisten asioiden harjoittaminen omassa elämässä näyttää herkistävän ihmisen spiritualiteetin yleisillekin aspekteille.

Hayn ja Bradfordin kategorioiden tasolla aineistojen väliset erot sijoittuivat siten, että tietoisuuden tuntemisen, mysteerin tuntemisen ja yhteisöllisyyden kohdalla kaikkien muuttujien välillä oli tilastollisia eroja. Toisaalta kolmesta arvojen tuntemista mitanneesta muuttujasta vain yhden kohdalla oli melkein merkitsevä ero aineistojen välillä. Hayn ja Bradfordin ryhmittelyn perusteella tämä tarkoittaa sitä, että vaikka kristinuskoon voimakkaasti sitoutuneiden ihmisten spiritualiteetti on ”voimakkaampaa” ja osin laaja-alaisempaa kuin sekulaarien ihmisten, on kuitenkin olemassa kaikkia ihmisiä yhdistävä spiritualiteetin osaluue. Riippumatta sitoutumisesta uskolliseen järjestelmään ihmiselle on tyypillistä arvojen pohdinta.

5.2 Taustarakenteiden kartoitus

Mittarin pohjalla olevan teorian toimimista pyrittiin tutkimaan tilastollisilla monimuuttujamenetelmillä. Monimuuttuja-analyysit tehtiin vain Saalemseurakunnan aineistosta. Oletuksena oli, että menetelmät löytäisivät samanlaiset muuttujien väliset yhteydet kuin mitä teoria oletti. Ennen varsinaista teorian tutkimista piti varmistua aineiston soveltuvuudesta lähinnä faktorianalyysiin (FA). Aineiston soveltuvuuden tarkastelu on esitetty kootusti taulukossa 5.

Yksi tapa testata taustateorian toimivuutta sekä aineiston soveltuvuutta faktorianalyysiin on luoda teorian pohjalta summamuuttujat ja laskea niiden Cronbachin alfa-arvot. Taulukko 7 kokoaa kahdesta eri aineistosta lasketut alfa-arvot vertailua varten.

TAULUKKO 7. Yleisinhimillinen spiritualiteetti -mittarin taustateorianmukaiset summamuuttujat ja niiden alfa-arvot Saalem-seurakunnan (N=230) sekä Case Kallion -aineistossa (N=500).

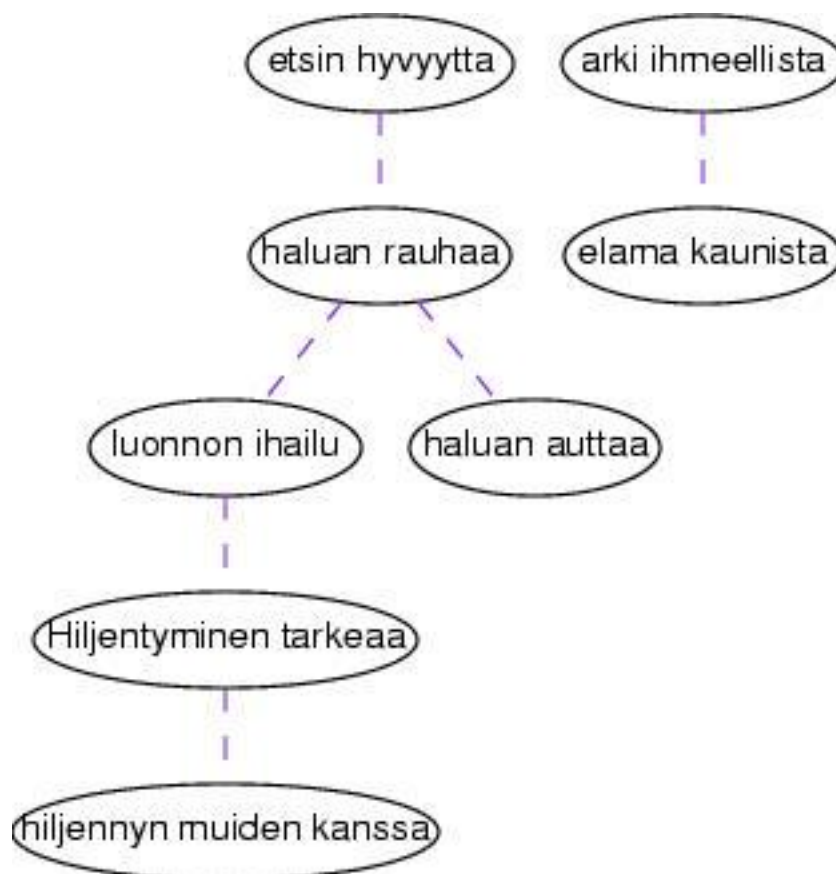
Summamuuttujaan kuuluvat muuttujat	Cronbachin alfa Saalem-aineistossa	Cronbachin alfa Case Kallio -aineistossa
Tietoisuuden tunteminen (H1, H4)	.415	.536
Mysterin tunteminen (H2, H7, H10)	.400	.537
Arvojen tunteminen (H3, H8, H11)	.516	.656
Yhteisöllisyys (H5, H6, H9, H12)	.691	.696

Koska mittarin alfa-arvot olivat huonoja Saalem-seurakunnasta kerätyssä aineistossa, laskettiin vastaavat arvot myös Case Kallio -aineistossa. Jälkimmäisenkään aineiston reliabiliteettiarvot eivät antaneet selviä viitteitä mittarin toimivuudelle. Toisaalta Cronbachin alfa-arvo on hyvin herkkä muuttujien lukumäärän lisäykselle. Tämä ilmiö on nähtävissä yllä esitetyissä tuloksissakin: mitä enemmän muuttujia summamuuttuja sisältää, sitä korkeampi alfa-arvo saadaan (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1999, 99). Hieman korkeampia reliabiliteettiarvoja olisi voinut saada käyttämällä Tarkkosen kehittämää yleistä mallia. Tarkkosen yleisen mallin antamat arvot ovat yleensä aina alfa-arvoja korkeampia. Tästä esimerkkinä Tirrin ja Komulaisen artikkeli *Modeling a Self-rated Intelligenceprofile for the Virtual University* (2002, 162). Toisaalta vertailtaessa saatuja alfa-arvoja Tirrin ja Nokelaisen tutkimukseen (2005) eivät alfa-arvot nousseet siinäkään eri aineistojen kohdalla paljoa korkeammiksi. Kyseisessä tutkimuksessa käytettiin hieman erisältöistä 11 väittämän versiota Hayn kategorioihin pohjautuvasta mittarista. Tietoisuuden tunteminen -ulottuvuudelle lasketut alfa-arvot vaihtelivat kolmessa erikäisistä vastaajista koostuneista aineistoissa välillä .40–.60. Valitettavasti Tirrin ja Nokelaisen muodostamat kolme muuta ulottuvuutta eivät olleet vertailukelpoisia käsillä olevan tutkimuksen kanssa, koska ne olivat sisällöltään erilaisia kuin Saalem ja Case Kallio -kyselyssä käytetty 12 väittämän mittari.

Cronbachin alfa-arvojen tarkastelun tulos oli oletus, että monimuuttujamenetelmät eivät antaisi selvää tukea taustateorialle. Koska aineisto näytti olevan hieman kyseenalainen FA:a varten, päätettiin aluksi tehdä mittarista Bayes-mallinnus.

B-course-ohjelma ehdotti aineiston pohjalta parhaimmaksi malliksi kahdeksan muuttujan mallia, jolloin pois jäivät väittämät ”Pohdin usein elämän tarkoitusta.” (H3_3), ”Yritän kuunnella kehoni tuntemuksia opiskellessani ja tehdessäni työtä.” (H4_1), ”Tarinat ja symbolit ovat minulle tärkeitä asioita elämässäni.” (H7_2) sekä ”Haluan löytää, yhteisön jossa voin kasvaa hengellisesti.” (H12_4) – siis yksi muuttuja kustakin Hayn ja Bradfordin teorian mukaisesta ulottuvuudesta.

KUVIO 4. Yleisinhimillisen spiritualiteetin Bayes-mallinnus Saalem-aineiston perusteella. (N=230)

Bayes-mallinnus löysi kaksi erillistä ”verkkoa”. Oheisessa kuviossa muuttujien välisiä yhteyksiä on kuvattu katkoviivoilla osoitukseksi siitä, että riippuvuussuhteiden suunnasta tai muiden tuntemattomien muuttujien vaikutuksesta ei olla varmoja. Toisaalta tutkimuksen kannalta ei ollutkaan oleellista selvittää kausaliteettia, jonka olemassaolo tai suunta oli osin kyseenalainen (Myllymäki & Tirri 1998, 50–51). Käytännön sovellutuksena tuloksesta voitiin päätellä, mitkä muuttujat liittyvät toisiinsa ja miten vahvasti. Vahvimmat yhteydet olivat arkielämän ja

elämän kauneudesta iloitsemisen (H10–H11), hiljentymisen tärkeyden ja sen liittämissen yhteisöllisyyteen (H1–H9) sekä rauhan edistämisen ja vähempiosaisten auttamisen (H5–H6) välillä.

Bayes-mallista ei voinut päätellä muuta kuin sen, että ilmiössä oli ilmeisesti kaksi kutakuinkin erillistä ulottuvuutta, joskin pääosa muuttujista liittyy niistä toiseen. Koska Bayes-mallin antama tulos poikkesi paljon taustateoriasta, ei verkkojen nimeämisessä pyritty täysin yhtenäistämään tuloksia taustateorian kanssa. Ensimmäiseen verkkoon liittyi muuttujia kaikista Hayn ja Bradfordin kategorioista. Määräävimpiä tekijöitä näyttivät kuitenkin olevan altruismiin liittyvät muuttujat (H5, H6, H8), jotka osin olivat päällekkäisiä yhteisöllisyyden kanssa (H9). Lisäksi kaksi muuttujaa viittasi hiljentymiseen (H1, H9). Jostain syystä verkkoon liittyi myös luonnonilmiöiden ihailuun liittyvä muuttuja (H2). Koska hyvinkin erilaiset asiat liittyivät samaan verkkoon, tarkoitti tulos sitä, että yleisinhimilliseen spiritualiteettiin liittyvät osa-alueet olivat vaikeasti erotettavissa toisistaan. Erottelun vaikeus saattoi johtua aineistosta, käytetystä metodista, operationaalisoinnin puutteista tai yksinkertaisesti siitä, että yleisinhimillinen spiritualiteetti on niin yksiulotteinen ilmiö, ettei siitä voi erotella selkeitä, erillisiä ulottuvuuksia. Ensimmäiselle verkko annettiin nimeksi **Yhteisöllinen altruismi**. Koska Bayes-mallinnus tuotti tulokseksi kaksi verkkoa, on se osoitus siitä, että ainakin kaksi erilaista ulottuvuutta voidaan erottaa tutkitusta ilmiöstä. Toiseen verkkoon liittyi tosin vain kaksi muuttujaa (H10, H11), ja niiden pääsisältö liittyi elämän kauneudesta nauttimiseen ja arjen ihmeellisyyden huomioimiseen. Jossain määrin ristiriitaista oli se, että luonnon ihailuun liittyvä muuttuja ei liittynyt tähän verkkoon vaan ensimmäiseen. Toiselle verkolle annettiin nimi **Arjen kauneus**. Lopuksi aineistosta tehtiin vielä varsinainen faktorianalyysi, joskin oli jo todettu, että aineisto ei siihen kovin hyvin soveltunut.

KMO-arvon ollessa hyvä (.826) tarkasteltiin myös muuttujakohtaisia kommunaliteetteja. Muuttujien ”Tarinat ja symbolit ovat minulle tärkeitä asioita elämässäni.” (H7) sekä ”Haluan löytää yhteisön, jossa voin kasvaa hengellisesti.” (H12) kommunaliteetit olivat niin alhaisia, että kyseisiä muuttujia ei huomioitu faktoreita nimettäessä. Koska oli perustelua ajatella, että yleistä spiritualiteettia kuvastavat ulottuvuudet liittyvät toisiinsa, käytettiin rotatoinnissa vinorotaatiota (Direct Oblimin). Muodostuneiden faktorien keskinäiset korrelaatiot olivatkin välillä .38–.58.

FA antoi tulokseksi kolmen faktorin ratkaisun, jonka kokonaisselitysprosentti oli 56. Puuttuvat tiedot korvattiin keskiarvoilla. Faktorointimetodina käytettiin Maximun Likelihood -menetelmää. Koska vinorotaatiossa faktorit saavat korreloida keskenään, ei yksittäisille faktoreille voi esittää selitysosuutta. Yleisesti ottaen FA ei löytänyt taustateorian tai sille vaihtoehtoista selkeää ”yksinkertaista” rakennetta kovinkaan hyvin.

TAULUKKO 8. Yleisinhimillisen spiritualiteetti mittarin kolmen faktorin ratkaisu Saalem-aineistossa.

Muuttuja	Faktori			h ²
	I	II	III	
H11 pyrin iloitsemaan elämän kauneudesta	.99	.46		.50
H10 arkielämä täynnä ihmeellisiä asioita	.65	.43		.44
H5 edistän rauhaa	.41	.71	.44	.47
H9 tärkeää hiljentyä muiden kanssa	.44	.71	.37	.47
H1 hiljentyminen tärkeää	.37	.70	.42	.46
H6 haluan auttaa vähempiosaisia		.62	.33	.34
H2 ihailen luonnonilmiöitä	.47	.60	.51	.43
H12 haluan löytää heng yhteisön jossa kasvan		.35	.35	.17
H3 pohdin elämän tarkoitusta		.37	.67	.30
H4 kuuntelen kehoani	.34	.42	.63	.41
H7 tarinat & symbolit tärkeitä			.48	.20
H8 etsin hyvyyttä	.43	.44	.44	.31

Yllä olevasta taulukosta selviää FA:n tuottama rakennemalli. Vinorotaatiolle tyyppilliseen tapaan FA ei tuottanut selkeää ratkaisua, vaan useimmat muuttujat jakaantuivat kaikille faktoreille tuottaen korkeita sivulatauksia. Faktorien nimeämiseen mukaan luetut muuttujat näkyvät taulukossa tummennetulla fontilla. Ensimmäisen faktorin kärkimuuttujina toimivat kaksi samaa muuttujaa kuin Bayes-mallin verkossa 2. Siksi oli loogista varustaa tämä ulottuvuus nimellä **Arjen kauneus**. Toinen faktori muistutti paljolti Bayes-mallin tuottamaa ensimmäistä verkkoa. Erotuksena oli se, että jossain määrin epäloogisesti ensimmäisessä Bayes-verkossa ollut luonnon ihailuun liittyvä muuttuja (H2) ja hyvyyden etsintään liittyvä muuttuja (H8) olivat sivulataustensa johdosta vähämerkityksisiä faktorin sisällön kannalta. Faktorin nimeksi tuli **Hiljentyminen ja altruismi**. Kolmannen faktorin olemassaolo oli jokseenkin kyseenalainen, koska sille latautui selkeästi vain kaksi muuttujaa. Lisäksi Bayes-mallinus oli hylännyt molemmat muuttujat. Näiden muuttujien sisältöä voitaneen kuvata sanalla introspektio (H3, H4), joten nimeksi faktorille annettiin **Itsetutkiskelu**.

Faktoriratkaisun ongelmana olivat voimakkaat sivulataukset. Sivulataukset pystyttiin eliminoimaan suorakulmaisella rotatoinnilla (Varimax). Suorakulmainen ratkaisu tuotti käytännössä aivan samansisältöiset faktorit mutta eri järjestyksessä. Faktorien korkeahkojen keskinäisten korrelaatioiden takia vinorotaatio lienee kuitenkin totuudenmukaisin ratkaisu.

5.3 Yhteisöllinen altruismi ja arjen kauneus

Lähinnä Bayes-mallin perusteella luotiin kaksi summamuuttujaa. Nämä summamuuttujat olivat sisällöltään aivan samat kuin Bayes-mallinnuksen löytämät kaksi verkkoa, joten nimet pidettiin ennallaan. **Yhteisöllinen altruismi** -muuttujan Cronbachin alfa-arvo oli .800, **arjen kauneus** -muuttujan puolestaan .777. Molempien summamuuttujien kohdalla tutkittiin lisäksi, kuinka hyvin muodostettu muuttuja vastasi faktoriratkaisua. Asian tutkimiseksi laskettiin summamuuttujien ja faktoripisteiden väliset korrelaatiot. Seuraavassa esitellään summamuuttujat sekä taustamuuttujien keskiarvojen erot alaryhmittäin. Vain sellaiset ryhmät, joista löytyi vähintään melkein merkitsevä ero suhteessa muihin ryhmiin, on mainittu.

Yhteisöllinen altruismi

Yhteisöllinen altruismi -summamuuttuja kuvasi yleisinhimillistä spiritualiteettia laajasti, kuitenkin painottuen yhteisöllisyyteen sekä altruismiin. Nuorin ikäluokka erottui kaikista muista ikäryhmistä siten, että se sai muita ryhmiä alhaisimmat vastauskeskiarvot. Nuorille yhteisöllisyys ja epäitsekkyys eivät tulosten valossa olleet niin tärkeitä asioita kuin vanhemmille vastaajille. Nykyajalle tyypillinen individualismi näyttää esiintyvän myös yhteisöllisyyttä korostavassa seurakuntayhteisössä. Koska käsillä oleva tutkimus oli niin sanottu poikittaistutkimus, ei voitu sanoa, liittyykö nuorten individualismi ikäkauteen vai jääkö se pysyväksi ilmiöksi myös Saalem-seurakunnassa. Monitor 2004 -asennetutkimuksen perusteella edellä esitetty tulos oli linjassa maamme yleisten asennemuutosten kanssa. Sen mukaan nuoret (15–29-vuotiaat) eroavat vanhemmista ikäluokista: nuorilla korostuu muun muassa elämästä nauttiminen, hauskanpito, jännitys, ulkonäkö, status ja raha. Erityisesti suurilla ikäluokilla puolestaan korostuu yhteisvastuullisuus. (Kääriäinen ym. 2004, 34–36.)

Naimisissa olevien ryhmä sai korkeammat arvot kuin naimattomien ryhmä (LSD-testi). Avioliitossa elävät vastaajat eivät olleet enää niin individualis-

tisia kuin yksin elävät. Saalem-seurakunnassa avioliittoa pidetään tärkeänä asiana, joten on luonnollista, että naimisissa olevat ihmiset panostavat parisuhteeseensa muun muassa luopumalla omasta individualismistaan. Kyselylomakkeessa ei valitettavasti tiedusteltu vastaajien lasten lukumäärää, joten ei voida sanoa, nostaako pelkkä avioliitto yhteisöllisyyden ja epäitsekkyyden huomioimista vai selittykö asia pikemminkin omien lasten kautta. Tämä tulos kuitenkin antaisi aiheetta olettaa, että nuorten ikäluokassa individualismi on vain ikäkauteen liittyvä ilmiö. Myöhemmällä iällä mahdollinen avioliitto vaikuttaisi niin, että individualismin korostus vähenee.

Helluntailaisiksi itsensä mieltäneet vastaajat erottuivat muista korkeimmilla vastauskeskiarvoilla. Selittävänä tekijänä lienee edelleen helluntailiikkeessä vallitseva näkemys seurakunnasta ”pyhien yhteisönä”, joka korostaa yhteisöllisyyttä seurakunnan jäsenten kesken. Samoin helluntaiseurakunnissa sekä yhteisön sisällä tapahtuva että ulospäin suuntautuva diakoniatyö on keskeistä.

Lisäksi alle kahdeksikon arvosanan antaneiden ryhmä erosi alhaisemmilla vastauskeskiarvoilla kaikista muista ryhmistä. Naiset antoivat myös korkeampia vastauskeskiarvoja kuin miehet. Seurakunnan toiminnalle annetun arvosanan perusteella Saalem-seurakuntaan tyytymättömät (erityisesti miehet) eivät kokeneet yhteisöllisyyttä ja altruismia tärkeinä. On kuitenkin muistettava, että alle kahdeksikon arvosanojen keskiarvo oli kuitenkin lähes 7, joten kovin alhaisista arvosanoista ei silloinkaan ollut kyse.

Muodostetun summamuuttujan sekä faktoripisteiden välinen korrelaatio oli peräti .99, vaikka muuttuja luotiin Bayes-mallin pohjalta.

Arjen kauneus

Kaksi arkipäiväisen elämän kauneuteen liittyvää väittämää muodostivat koherentin summamuuttujan. Tämän summamuuttujan kohdalla löytyi vain yksi tilastollisesti merkitsevä ero: naiset antoivat korkeampia vastauskeskiarvoja kuin miehet. Tuloksen perusteella voidaan sanoa, että Saalem-seurakunnassa käyvät naiset kykenevät nauttimaan paremmin arkielämän positiivista yksityiskohdista kuin miehet. Summamuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .91, joten faktorianalyysin ja Bayes-mallinnuksen tulokset olivat varsin yhtenevät.

6 HELLUNTAILAISEN SPIRITUALITEETIN PERUSTEKIJÄT

6.1 Yksittäisten muuttujien tarkastelua

Tutkimuksen pääpaino oli spesifisti kristillisen, helluntailaisen spiritualiteetin kartoitus. Teoreettisena pohjana toimi Daniel Albrechtin luokitus, jonka pohjalta luotiin kaksi helluntailaiseen spiritualiteettiin keskittyvää mittaria. Ensimmäinen mittari koostui 24 väittämästä, ja se tarkasteli kuutta helluntailaisen spiritualiteetin perustekijää. Aineisto kerättiin pelkästään Helsingin Saalem-seurakunnasta. Tässä luvussa esitellään helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöihin liittyviä tuloksia sekä ilmiön taustalla vaikuttavia rakenteita ja yhteyksiä.

TAULUKKO 9. Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöitä kuvaavat väittämät tunnusluvuin ilmaistuna Saalem-aineistossa. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Kysymysväittämä	N	Ka	s
K17_4 Armolahjat rakentavat seurakuntaa	230	4.61	0.75
K6_6 Jokaisen uskovan kuuluu tukea seurakuntaansa omilla varoillaan mahdollisuuksiensa mukaan	229	4.47	0.86
K10_3 Jumala puhuu ennen kaikkea Raamatun kautta	229	4.47	0.85
K16_1 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää huolehtia siitä, että tilaisuudessa säilyy järjestys	228	4.38	0.88
K2_6 Seurakunnan pitää auttaa sen ulkopuolisia ihmisiä	230	4.33	0.91
K5_3 Jumala puhuu kielienselittämisen armolahjan kautta	229	4.31	0.90
K11_6 Hengen lahjat on annettu myös seurakunnan ulkopuolisten ihmisten palvelua varten	228	4.25	0.99
K1_6 Jokaisen uskovan tulee osallistua evankeliumin levittämiseen	227	4.16	1.03
K14_2 Ylistys on Jumalan läsnäolossa olemista	229	4.13	0.99
K21_4 Pyhän Hengen kaste antaa voimaa opiskeluun ja työntekoon	226	4.09	1.00
K24_1 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää antaa tilaa Hengen lahjojen vapaalle toiminnalle	225	4.00	0.93
K15_4 Armolahjat ovat merkki Pyhän Hengen kasteesta	227	3.96	1.16
K19_5 Seurakunnan tilaisuuksissa pitää huomioida ihmisten arkiset tarpeet ja huolet	230	3.93	0.96
K23_2 Ylistys auttaa keskittymään Jumalan kohtaamiseen	226	3.88	1.07
K4_3 Ihmisten todistukset Jumalan toiminnasta heidän elämässään ovat Jumalan puhetta	226	3.65	1.09
K8_2 Ylistys tuo halun palvella muita ihmisiä	227	3.29	1.22
K9_5- Seurakunnan tilaisuuksissa pitää keskittyä vain hengellisiin asioihin	227	3.27	1.18
K18_2 Ylistys on minulle tärkein tapa kohdata Jumala	228	3.27	1.22
K7_6 Seurakunnalle annettavan tuen lisäksi jokaisen tulee antaa rahaa muuhunkin hengelliseen työhön	228	3.15	1.16
K3_1 Pyhän Hengen inspiroima henkilö saa puhua kesken	228	3.13	1.29

seurakunnan kokouksen			
K13_1 On tärkeää, että kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus puhua seurakunnan tilaisuuksissa	230	3.08	1.32
K20_5- Seurakunnan tilaisuuksissa saavat palvella vain siihen nimetyt henkilöt	226	2.85	1.26
K12_3- Seurakuntalaisten lausumat profetiat ovat täyttä Jumalan sanaa	224	2.73	1.14
K22_1 Vain seurakunnan nimeämät johtajat saavat puhua seurakunnan tilaisuuksissa	224	2.06	1.16

Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöihin liittyneiden muuttujien kohdalla koko skaala oli käytössä jokaisen muuttujan kohdalla. Lähes kaikki jakaumat olivat vinoja vasemmalle, eli väittämien sisältämät asiat koettiin enemmän itselle läheisiksi kuin vieraisiksi. Korkein keskiarvo oli väittämällä ”Armolahjat rakentavat seurakuntaa.” (K17), joten yleinen käsitys helluntailiikkeen armolahjoja painottavasta näkemyksestä sai vahvistusta. Samaisen väittämän kohdalla myös hajonta oli pienin ja jakauma huomattavan vino vasemmalle. Muita huomattavasti vasemmalle vinoja jakaumia oli väittämällä ”Jokaisen uskovan kuuluu tukea seurakuntaansa omilla varoillaan mahdollisuuksiensa mukaan.” (K6) sekä ”Jumala puhuu ennen kaikkea Raamatun kautta.” (K10). Seurakuntalaisten taloudellinen tuki mahdollistaakin esimerkiksi mittavan lähetystyön ylläpitämisen. Saalem-seurakunnan aktiivisesta panostuksesta evankelointityöhön kertoo lähetystyöntekijöiden lukumäärän suhde seurakunnan jäsenten määrään. Vuonna 2004 Saalem-seurakunnalla oli 18 lähettä, jäsenmäärän ollessa 3170 (E. Matikainen, henkilökohtainen tiedonanto 19.4.2005). Vertailun vuoksi mainittakoon, että koko Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla oli samalla hetkellä yhteensä 416 lähetystyöntekijää jäsenmäärän ollessa noin 4.5 miljoonaa (Kirkon lähetysjärjestöjen ulkomailla olevat työntekijät 31.12.2004). Jäsenmäärään suhteutettuna Saalem-seurakunnalla oli siis lähetystyöntekijöitä noin 60 kertaa enemmän kuin evankelis-luterilaisella kirkolla. Raamatun keskeisyydestä seurakuntalaisille antaa puolestaan osviittaa jo Saalem-seurakunnan 60-vuotisjuhlajulkaisun nimi: Näky raamatullisesta seurakunnasta (Antturi, Johansson & Yrjölä 1988).

Alhaisin vastauskeskiarvo oli väittämällä ”Vain seurakunnan nimeämät johtajat saavat puhua seurakunnan tilaisuuksissa.” (K22). Tämäkään tulos ei liene yllätys, koska helluntailiikkeessä on aina korostettu yksilökristityn toimintamahdollisuuksia. Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöihin liittyvistä väitteistä eniten hajontaa oli väitteellä ”On tärkeää, että kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus puhua seurakunnan tilaisuuksissa.” (K13). Tulos on jossain määrin

ristiriidassa edellisen väittämän kanssa. Selitys ristiriidalle lienee se, että vaikka Saalem-seurakunnassa puheoikeutta ei haluta antaa pelkästään seurakunnan johtajille, on puheoikeudessa oltava jonkinlainen seula. Aivan *kaikki* puheoikeutta haluavat eivät saa puhua, koska seurakunnan tilaisuuksiin tulee usein ulkopuolisia ihmisiä ja suuressa kaupunkiseurakunnassa ei voida aina tietää, kuuluuko puheoikeutta haluava seurakuntaan vai ei. Esimerkiksi kyselylomakkeiden reunakommenteista ja vastaajien kanssa käydyistä keskusteluista ilmeni toistuvasti se, että väitteeseen K13 ei voinut vastata yksiselitteisesti. Toisaalta vastaajat kannattivat kaikkien puheoikeutta, mutta kokemuksesta he tiesivät, että jokainen puheoikeutta haluava ei rakenna seurakunnan tilaisuutta muun muassa päihtymyksen takia ja että tällöin on kyseessä ulkopuolinen henkilö.

6.2 Taustarakenteiden selvittäminen

Yksittäisten väittämien tarkastelun jälkeen pyrittiin luomaan kuva helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden taustarakenteista. Daniel Albrechtin taustateorian mukaan yksittäiset muuttujat muodostaisivat kuusi erilaista ulottuvuutta. Saalem-seurakunnasta kerätyn aineiston pohjalta näille ulottuvuuksille laskettiin Cronbachin alfa-arvot, jotka antaisivat suuntaa taustateorian toimivuudelle.

TAULUKKO 10. Albrechtin kategorioiden mukaiset alfa-arvot Saalem aineistossa (N=230)

Ulottuvuus	Cronbachin alfa
Johtajuus (K3, K13, K16, K22, K24)	.263
Ylistys (K8, K14, K18, K23)	.829
Sana (K4, K5, K10, K12)	.497
Hengen lahjat (K15, K17, K21)	.486
Palvelu (K9, K19, K20)	.332
Missio (K1, K2, K6, K7, K11)	.614

Yllä esitetystä taulukosta selviää, että vain ylistystä kuvaava ulottuvuus sai hyvän alfa-arvon. Missiota kuvaava alfa-arvo oli kohtalainen mutta muut heikkoja. Sellaisenaan taustateoria ei näyttänyt saavan kovinkaan vahvaa tukea, joten monimuuttujamenetelmillä pyrittiin löytämään toimivampi rakennemalli. Analyysimenetelminä käytettiin sekä Bayes-mallinnusta että faktorianalyysiä. Taulukosta 10 selviävät helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöitä mittaavan väittämösoion soveltuvuus faktorianalyysiin. Koska aineiston soveltuvuus faktorianalyysiin

näytti olevan kyseenalainen erityisesti korrelaatioiden sekä vinojen jakaumien perusteella, tarkasteltiin muuttujia ensin Bayes-mallinnuksen avulla.

B-course ehdotti parhaimmaksi malliksi 17 muuttujan mallia. Pois mallista jäivät muuttujat K3_1, K9_5, K11_6, K15_4, K16_1, K19_5 sekä K21_4. Tämä tarkoitti sitä, että palveluun ja Hengen lahjoihin liittyvien kategorioiden edustus Bayes-mallissa jäi vain yhden muuttujan varaan.

KUVIO 5. Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden Bayes-mallinnus.

Bayes-mallinnus löysi kolme toisistaan erillistä ilmiötä eli verkkoa. Katkoviivat kuvaavat muuttujien yhteyksiä ottamatta kuitenkin kantaa kausaliteettiin. Samoin muiden muuttujien taustavaikutus on avoin.

Bayes-malli antoi osittain tukea väittämien taustalla olleille amerikkalaisetutkija Daniel Albrechtin muodostamille kategorioille. Kolmesta muodostuneesta verkosta ensimmäinen oli kaikkein moniulotteisin. Samaan verkkoon sijoituivat missioon (K6, K1, K7, K2) ja sanaan (K10, K5, K4) liittyvät muuttujat. Yksittäisiä muuttujia olivat armolahjoihin (K17) ja Pyhän hengen toiminnan vapauteen (K24) liittyvät väitteet. Koska kaksi Albrechtin esittämää kategoriaa olivat verkossa voimakkaasti edustettuina, annettiin sille nimeksi **Sana ja missio**.

Selkeimmän taustateorian mukaisen kokonaisuuden muodostivat ylystykseen liittyvät muuttujat. Ne liittyivät toisiinsa toisessa verkossa (K8, K18,

K23, K14). Ylistykseen liittyvien muuttujien väliset yhteydet olivat lisäksi hyvin voimakkaat, mikä kuvasti ulottuvuuden yhtenevyyttä. Yksittäisinä muuttujina toiseen verkkoon liittyi profetioiden uskottavuuteen (K12) sekä puhumisoikeuteen (K13) liittyvät muuttujat. Perustelluinta oli varustaa toinen verkko nimellä **Ylistys**.

Kolmas verkko muodostui kahdesta johtajuutta korostavasta muuttujasta (K22, K24). Näiden kahden muuttujan välinen yhteys oli hyvin vahva. Verkolle annettiin nimi **Johtajakeskeisyys**.

Kaiken kaikkiaan Bayes-mallinnus näytti antavan tukea 3–4 taustateorian mukaiselle kategorialle. Palvelun ja Hengen lahjojen kategorioiden olemassaolo näytti verkkomallin osalta kyseenalaiselta, koska kummastakin luokasta oli mukana mallissa vain yksi muuttuja.

Bayes-mallin jälkeen perustekijät-osiosta tehtiin faktorianalyysi. Kolmen erillisen ulottuvuuden sijaan faktorianalyysi antoi osin toisenlaisen ratkaisun muuttujien yhteyksien kuvaamiseen. Yksiselitteisin ratkaisumalli oli kuuden faktorin malli, jossa käytettiin suorakulmaista rotaatiota (Varimax) sekä Principal Axis -menetelmää. Kuuden faktorin ratkaisu selitti yhteensä noin 61 % muuttujien yhteisvaihtelusta. Puuttuvat tiedot korvattiin keskiarvolla. Rotatoitu faktoriratkaisu on esitetty taulukkona kohdassa Liitteet (taulukko 16). Taulukossa on esitetty vain 0.32:n ylittävät lataukset, ja faktorien nimeämisessä huomioitujen lataukset on tummennettu. Kaksi muuttujaa (K10, K16) saivat niin alhaisen kommunaliteettiarvon, että niitä ei otettu huomioon ulottuvuuksia nimettäessä. Faktorit I–IV olivat suhteellisen selkeitä ulottuvuuksia, joskin eräillä faktoreilla esiintyi korkeita sivulatauksia tai kommunaliteetit jäivät alhaisiksi.

Faktorille I latautuivat ylistykseen liittyvät muuttujat. Siltä osin faktori muistutti Bayes-mallin toista verkkoa. Johdonmukaista oli antaa ulottuvuudelle nimi **Ylistys**. Kyseisen faktorin selitysprosentti oli 12.

Faktorin II tulkinta oli vaikeaa sivulatausten sekä alhaisten kommunaliteettien vuoksi. Sisältönsä puolesta faktori näytti muistuttavan Bayes-mallinnuksen ensimmäistä verkkoa, johon sijoittuivat ennen kaikkea missiota ja sanaa kuvastavat muuttujat. Faktorin nimeämisessä painotettiin kolmea kärki-muuttujaa, ja nimeksi ulottuvuudelle annettiin **Armolahjat ja missio**. Selitysprosentti oli 10.

Kolmannelle faktorille latautuneille muuttujille näytti olevan yhteistä ylikuonnollisuus. Erityisesti maininnat Pyhästä Hengestä latautuivat samalle

ulottuvuudelle, joten faktorille annettiin nimeksi **Pyhän Hengen työ**. Faktori selitti 7 % muuttujien vaihtelusta. Toisaalta Bayes-mallinnus antoi faktorille vähän tukea, koska se hylkäsi peräti kolme faktorille latautunutta muuttujaa.

Neljännän faktorin muodostivat samat kaksi muuttujaa (K22 ja K20) kuin Bayes-mallinnuksen kolmas verkko. Lisäksi faktorilla latautui muuttuja K9. Selitysosuus faktorilla oli 6 %, ja nimeksi annettiin **Johtajakeskeisyys**.

Faktorien V ja VI olemassaolo oli hyvin kiistanalainen. Molemmille ulottuvuuksille latautui vain kaksi muuttujaa. Ongelmallisuutensa vuoksi kaksi viimeistä faktoria jätettiin nimeämättä. Niiden yhteenlaskettu selitysprosentti oli 8.

6.3 Ylistys, johtajakeskeisyys sekä sana ja missio

Bayes-mallinnuksen, FA:n ja osin taustateorian pohjalta muodostettiin kolme uutta summamuuttujaa, joiden avulla voitiin tehdä ryhmienvälisiä vertailuja taustamuuttujien suhteen. Neljästä ylistystä kuvaavasta muuttujasta muodostettiin summamuuttuja, joka oli täysin sama kuin alkuperäisen teorian pohjalta muodostettu. Uuden muuttujan Cronbachin alfa-arvo oli siten .829. Johtajakeskeisyyttä kuvaamaan yhdistettiin muuttujat K20 ja K22, ja uuden muuttujan alfa-arvo oli .688. Lisäksi kolme sana-väittämää (K4, K5 ja K10) ja neljä missiota kuvaavaa muuttujaa (K1, K2, K6 ja K7) yhdistettiin yhdeksi muuttujaksi. Sanaa ja missiota kuvaavan summamuuttujan alfa oli .683.

Ryhmien välisiä eroja selvitettiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä, ja erot paikannettiin tarkemmin post hoc -testeillä. Alla on esitelty vähintään melkein merkitsevät ($p < .05$) ryhmien väliset erot. Kunkin summamuuttujan kohdalla tutkittiin lisäksi, kuinka hyvin muodostettu muuttuja vastasi faktoriratkaisua. Asian tutkimiseksi laskettiin summamuuttujien ja faktoripisteiden väliset korrelaatiot.

Ylistys

Ikäluokkien kohdalla nuorin ikäluokka piti ylistystä tärkeimpänä, vanhin puolestaan vähiten tärkeänä. Tuloksen tulkinnassa on huomioitava ainakin kaksi seikkaa. Nykyään helluntailiikkeessä sanalla *ylistys* on hyvin spesifi sisältö. Sillä tarkoitetaan tyypillisesti seurakunnan kokouksen aloittavaa osiota, jonka aikana erityinen ylistysryhmä johtaa seurakuntalaisten laulua (Johansson 2002, 370–371). Lauluja

säestetään yleensä populaarimusiikista peräisin olevalla kokoonpanolla (sähkökitarat, basso, rummut, koskettimet), ja musiikki on samantyylistä kuin tämän hetken popmusiikki. Sanoituksiltaan ylistyslaulut keskittyvät kristillisiin perustemoihin kuvastaen Jumalan ja ihmisen kahdenkeskistä suhdetta. Tästä näkökulmasta katsottuna tulos on hyvin ymmärrettävä. Tuloksen tekee kuitenkin ongelmalliseksi itse termi *ylistys*. Termi on yleensä suomennos englanninkielisestä sanasta *worship*, jolla puolestaan on toisinaan laajempi merkitys kuin tämän hetken suomalaisessa helluntailiikkeessä ylistys-käsitteellä. *Worship*-termi voi pitää sisällään kaikkea laulusta, rukouksesta jopa kolehdinkeräämiseen. Tästä syystä englanninkielinen sana *praise* kuvaisi ehkä selkeämmin sitä spesifiä sisältöä, joka ylistyksellä tällä hetkellä maassamme on. Ongelman tuottaa se, että edellä mainittua eroa ei aina tehdä kirjallisuudessa. Monet (yhdysovaltalaisen) helluntailiikkeen alkua käsittelevät teokset kuvaavat helluntaikokouksiin liittyneen aina worship-elementin (Wacker 2001, 99–120), mutta useinkaan ei ole selvää, mitä kyseisellä termillä on tarkkaan ottaen tarkoitettu. Ei voida siis varmuudella sanoa, onko nuorempien ikäluokkien innostus ylistystä kohtaan tietynlaista paluuta helluntailiikkeen juurille, vai onko kyseessä jokin aivan uusi ilmiö. Varmaa sitä vastoin on, että tämän hetken ylistyskäytäntö on askel ulos vastakulttuurin leimasta. Nuorison musiikkityylit ovat saaneet yhä vahvemman kristillisen muodon ylistysmusiikin kautta. Partalan mukaan juuri nuoremmat helluntailaiset toivovatkin herätysliikkeen saavan yhä hyväksytyemmän kuvan yhteiskunnassa (Partala 2000, 57–65).

Yksi taustamuuttujista oli vastaajien antama arvosana Saalemseurakunnan toiminnasta. Kiitettävän arvostanan antaneet vastaajat erottuivat muista pitäen ylistystä tärkeämpänä. Summamuuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .96.

Johtajakeskeisyys

Johtajakeskeisyydellä tarkoitettiin sitä, miten merkittävä rooli vastaajan mielestä seurakunnan nimeämällä johtajilla oli erityisesti yhteisissä tilaisuuksissa. Perinteisesti helluntailiikkeessä on esiintynyt voimakkaita johtajia, mutta toisaalta helluntaikulttuuria on aina profiloanut maallikkoutta korostanut matalakirkollisuus. Johtajakeskeisyys etenkin seurakunnan jumalanpalveluksessa painottuu siis enemmän sakramenteja ja virkaa painottaviin korkeakirkollisiin piireihin. Eri ikäluokkien välillä oli eroja suhtautumisessa johtajakeskeisyyteen. Ikä vaikutti kutakuinkin lineaarisesti siten, että mitä vanhempi henkilö oli kyseessä, sitä johtajakeskeisem-

pi hän oli. Periaatteessa tulokselle voidaan esittää kaksi selitysmallia. Kehityspsykologisten teorioiden mukaan ihmisen nuoruudelle on tyypillistä oman identiteetin luominen ja jopa eräänlainen kapina ylempiä auktoriteetteja kohtaan. Toisaalta voidaan ajatella tuloksen kuvastavan muutosta yhteiskunnassa sekä uskonnollisuudessa. Ketolan mukaan nykyajan uskonnollisuudelle on tyypillistä individualismi: ihmiset ovat haluttomia sitoutumaan auktoriteetteihin (Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2003, 85–86). Ketolan selvityksestä ei kuitenkaan käy ilmi, painottuuko individualismi nuoriin vai onko se kaikki ikäluokat kattava ilmiö. Koulutusluokissa oli kahden luokan välillä ero: ammattikoulun käyneet pitivät johtajan merkitystä tärkeämpänä kuin korkeakoulun käyneet. Syytä tähän eroon voitaneen etsiä kyseisten koulujen erilaisesta lähestymistavasta opetettaviin asioihin. Ammattikoulutuksen pääpaino on nimensä mukaisesti käytännöllisessä ammatinhallinnassa. Korkeakoulutus tähtää sen sijaan tieteellisen ajattelun oppimiseen, jossa keskeistä on kriittisyys.

Johtajakeskeisyys-summamuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .95.

Sana ja missio

Sana ja missio oli yhdistelmä kahdesta taustateorian mukaisesta ulottuvuudesta. Sanalla tarkoitettiin sitä, että Jumalan ymmärretään puhuvan ihmisille Raamatun, opetuksen, todistusten tai esimerkiksi profetioiden kautta. Missio puolestaan viittaa toimintaan seurakunnan ulkopuolella. Toiminnan keskeisiä elementtejä ovat evankeliointi, palvelu ja omien resurssien antaminen hengelliseen työhön. Sanaa ja missiota kuvaavan summamuuttujan kohdalla naiset saivat korkeampia arvoja kuin miehet. Vaikka helluntailiikkeessä korostuu uskon kokemuksellinen puoli armolahjojen toiminnan kautta, näyttävät naiset antavan suuremman painoarvon sanaa kuvaaville väittämille kuin miehet. Erityisesti kielten selittämisen armolahjan (K5) naiset kokivat miehiä voimakkaammin Jumalan sanana. Sanaa ja missiota kuvaavan summamuuttujan perusteella näyttää toiminnallisuus seurakunnan ulkopuolelle painottuvan enemmän naisiin kuin miehiin. Naiset kantoivat enemmän huolta seurakunnan ulkopuolisten ihmisten auttamisesta kuin miehet. Helanderin selvityksen mukaan naisilla on Suomen helluntailiikkeessä ollut merkittävä evankelioiva asema varsinkin 1930-luvulla. Hetkellisesti naisevankelistojen määrä oli tuolloin jopa suurempi kuin miesten, mutta 1970-luvulle tultaessa naisten osuus laski huomattavasti. (Helander 1987, 51–58.) Saalem-seurakunnasta saatujen tulosten valossa naisten asenne evankelioimista kohtaan ei eroa miehistä tällä

hetkellä. On kuitenkin muistettava, että pelkkä asenne ei vielä takaa varsinaiseen evankelioivaan työhön ryhtymistä. Saalem-seurakunnan aktiivisesta panostuksesta evankelointityöhön kertoo kuitenkin lähetystyöntekijöiden lukumäärän suhde seurakunnan jäsenten määrään.

Keski-ikään tultaessa on useimmalle Saalem-seurakunnassa kävijälle ehtinyt kertyä enemmän tietoa kristinuskon perusopeista ja seurakunnan tehtävistä kuin nuoremmille ikäluokille. Tiedon voidaan katsoa näkyvän kyseisten asioiden arvostamisena. Ikäryhmä 40–65-vuotiaat erosikin suhteessa kahteen nuorempaan ikäryhmään. Keski-ikäisten ryhmällä oli korkein vastauskeskiarvo Sanan ja mission kohdalla. Toisaalta voidaan ajatella selityksen löytyvän iän myötä vähentyneestä individualismista: missio viittaa omasta luopumiseen toisten kustannuksella (raha, aika, omat voimavarat). Jälkimmäistä selitysmallia tukee vuosittainen Monitor-asennetutkimus. Monitor 2004 -tutkimuksen mukaan juuri niin sanottujen suurten ikäluokkien asenteet poikkeavat nuoremmista ikäluokista siten, että heille yhteisvastuullisuus, oman itsensä likoon laittaminen yhteisten asioiden parantamiseksi on tärkeämpää kuin nuorille (Kääriäinen ym. 2004, 34–36). Luultavasti vastaavan suuntainen selitysmalli tulee kysymykseen myös tarkasteltaessa eroja siviilisäädyn suhteen. Eronneiden ja leskien ryhmällä oli korkeampi vastauskeskiarvo suhteessa naimattomiin (LSD-testi). Naimattomien ryhmä koostui ristintaulukoinnin perusteella nuoremmista vastaajista kuin niiden, joiden avioliitto oli päättynyt.

Helluntailaisuus vaikutti selvästi sanan ja mission painottamiseen. Suhteessa ei-helluntailaisiin löytyi tilastollinen ero. Ei-helluntailaisten ryhmä koostui luterilaisista ja mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattomista. Riippumatta iästä, sukupuolesta tai siviilisäädystä helluntailaisuudessa näyttää tuloksen perusteella olevan vankka usko siitä, että Jumala puhuu ihmiselle Raamatun, todistuspuheenvuorojen ja armolahjojen kautta. Samoin kristillisen seurakunnan ulospäin suuntautuvasta tehtävästä sekä yksittäisen kristityn varojen antamisesta hengelliseen työhön vallitsee selkeä kanta. Toisaalta tutkimuksessa mukana ollut ei-helluntailaisten ryhmä oli niin pieni (n=34), että yleistys suhteessa kyseiseen ryhmään olisi epäoikeudenmukaista.

Summamuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli vain .70. Tässä tapauksessa alhaiseksi mielletävä korrelaatio ei ollut yllättävää, koska summamuuttuja muodostettiin Bayes-mallin pohjalta. Kaikki mukaan otetut muuttujat eivät latautuneet FA:ssa samalle faktorille.

7 SENSIBILITEETTI OSANA HELLUNTAILAISTA SPIRITUALITEETTIA

7.1 Yksittäisten muuttujien tarkastelua

Spesifisti helluntailaista spiritualiteettiä pyrittiin mittaamaan kahdella Daniel Albrechtin luokituksiin perustuvalla mittarilla. Jälkimmäinen mittareista keskittyi sensibiliateettiin, joka oli yksi kolmesta helluntailaisen spiritualiteettimäärittelyn osatekijästä. Sensibiliateetti viittaa asennoitumiseen toimintaa kohtaan. Aineisto kerättiin pelkästään Helsingin Saalem-seurakunnasta. Sensibiliateetti-mittari koostui 32 väittämästä. Tässä luvussa esitellään sensibiliateettiin liittyviä tuloksia sekä ilmiön taustalta löytyneitä rakenteita.

TAULUKKO 11. Sensibiliateetti-mittarin vastaukset tunnusluvuin esitettynä Saalem-aineistossa. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Kysymysväittämä	N	Ka	s
S7_2 Koen Jumalan vastanneen rukouksiini	228	4.61	0.69
S9_2 Seurakunnan tilaisuuksissa käyminen koituu siunaukseksi elämässäni	228	4.39	0.83
S17_7 Uskon, että Jumala rohkaisee jatkuvaan muutokseen hengellisessä elämässäni	229	4.27	0.89
S15_3 Jumalan äänen kuuleminen on minulle tärkeää	229	4.25	0.99
S6_3 Olen täysin avoin Jumalan opetukselle	227	4.07	0.98
S24_2 Uskoni antaa minulle voimaa kestää sairaudet	227	4.00	0.95
S16_4 Minulle on tärkeää mahdollisuus tunnustaa syntini	228	4.00	1.16
S18_4 Muistan oman syntisyyteni päivittäin	229	3.92	1.17
S22_5 Minulle on tärkeää nähdä parantamisen armolahjan toimivan seurakunnassa	228	3.82	1.00
S21_7 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet ovat vapaamuotoisia	228	3.81	1.02
S19_1 Minulle on tärkeää ylistää Jumalaa laulamalla	229	3.75	1.24
S5_5 Profetian armolahjan käyttäminen seurakunnassa on minulle tärkeä asia	226	3.62	1.11
S20_5 Minulle on tärkeää voida puhua kielillä	225	3.60	1.31
S31_1 Ylistäminen auttaa minua keskittymään Jumalan kohtaamiseen	227	3.60	1.29
S29_5 Minulle on tärkeää kokea Pyhän Hengen voima ruumiissani	227	3.49	1.20
S3_6 Minulle on tärkeää, että saarnan aikana kaikki istuvat hiljaa omalla paikallaan	228	3.49	1.31
S2_4 Koen synneistä puhdistumista päivittäin	226	3.44	1.20
S30_7 Toivon, että löydän uusia tapoja ilmaista uskoani seurakunnan tilaisuuksissa	225	3.44	1.25
S13_5 Jumalan ihmeiden näkeminen ylläpitää uskoani	226	3.41	1.24
S8_7 Huolestun, jos uskoni ei uudistu jatkuvasti	227	3.40	1.18

S32_2 Rahan antaminen seurakunnalle näkyy taloudellisenä hyötynä elämässäni	228	3.32	1.35
S14_4 Minulle on tärkeää ilmaista positiiviset tunteeni seurakunnassa	223	3.23	1.13
S23_3 Omien rukouksieni sijaan hiljennyn kuulemaan Jumalaa	227	3.22	0.97
S26_1 Ylistäessäni kohotan käteni ylös	228	3.16	1.30
S25_6 Mielestäni on tärkeää, että seurakunnan tilaisuuksissa on selkeät käyttäytymissäännöt, joiden mukaan osanottajat käyttäytyvät	227	3.11	1.26
S1_1 Ylistyksen aikana liikehdin musiikin tahdissa	228	3.02	1.34
S27_6 Minulle on tärkeää, että vieressäni istuva henkilö käyttäytyy seurakunnan tapojen mukaan	227	2.87	1.24
S12_3 Jumala puhuu minulle useammin kuin minä Hänelle	226	2.62	1.17
S4_1- Ylistysmusiikin aikana istun hiljaa paikallani	227	2.62	1.32
S11_4 Minulle on tärkeää ilmaista ikävät tunteeni seurakunnassa	225	2.57	1.17
S10_6 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet viedään läpi perinteisen kaavan mukaan	228	2.29	1.13
S28_3 Pyhä Henki johtaa minua vain silloin kun pyydän johdatusta	227	2.06	1.16

Yllä olevassa taulukossa on esitetty sensibiliateettiä mittaavat väittämät ja vastauskeskiarvot hajontoineen keskiarvon mukaisessa suuruusjärjestyksessä. Pääosa väittämien jakaumista oli vasemmalle vinoja. Kaikkien muuttujien kohdalla koko skaala oli käytössä lukuun ottamatta väittämää ”Koen Jumalan vastanneen rukouksiini.” (S7). Kyseisen muuttujan kohdalla vastauskeskiarvo sai suurimman arvon ja hajonta puolestaan pienimmän. Vastaaajat olivat erittäin vakuuttuneita rukousvastuksien saamisesta. Alhaisin vastauskeskiarvo oli väittämän ”Pyhä Henki johtaa minua vain silloin kun pyydän johdatusta.” kohdalla (S28). Väittämän moniselitteisyyden takia ei voitu sanoa, katsoivatko myönteisesti väittämään suhtautuneet voivansa jollain tavoin manipuloida Pyhää Henkeä omalla tahdon valinnallaan. Myönteisesti väittämään vastasi 12 % vastaajista.

Suurin hajonta oli muuttujalla ”Rahan antaminen seurakunnalle näkyy taloudellisena hyötynä elämässäni.” (S32), joka oli yksi esitestauksen pohjalta kärjistetyistä väittämistä. Tulos ei ollut yllättävä – testasihan muuttuja tavoitteellisuutta hyvin kärjistetyssä muodossa. Muiden samaa teoreettista ulottuvuutta testanneiden väittämien sisällöstä vastaajat olivat puolestaan hyvin yksimielisiä. Toisena ääripäänä näyttivät olevan ylistykseen liittyvät väittämät. Koska niiden hajonnat olivat suurimmasta päästä, oli syytä olettaa ylistyksen aiheuttavan laajinta jakautumista vastaajien keskuudessa.

7.2 Sensibiliteetin kuusi ulottuvuutta

Albrechtin mukaan sensibiliateetti jakautuu seitsemään alakategoriaan. Alla olevassa taulukossa esitetään jokaisen kategorian Cronbachin alfa-arvo Saalem-seurakunnan vastausten perusteella.

Alfa-arvon laskemista varten väitteen ”Ylistysmusiikin aikana istun hiljaa paikallani.” (S4) vastaukset käännettiin päinvastaisiksi, jotta sen vastaukset olisivat yhdensuuntaisia muiden muuttujien kanssa.

TAULUKKO 12. Albrechtin kategorioiden mukaiset alfa-arvot Saalem-aineistossa (N=230)

Ulottuvuus	Cronbachin alfa
Juhliminen (S1, S4-, S19, S26, S31)	.843
Tavoitteellisuus (S7, S9, S24, S32)	.637
Kontemplaatio (S6, S12, S15, S23, S28)	.568
Puhdistuminen (S2, S11, S14, S16, S18)	.697
Armolahjat (S5, S13, S20, S22, S29)	.707
Seremonia (S3, S10, S25, S27)	.788
Muutos (S8, S17, S21, S30)	.651

Taulukossa 12 kerrottujen Cronbachin alfa-arvojen perusteella sensibiliateettiä kartoittava mittari näytti toimivan kokonaisuudessaan hyvin. Juhlimista kuvaava ulottuvuus oli kaikkein koherentein. Muut kuusi ulottuvuutta olivat yhtenäisyydeltään kohtalaisia tai korkeita (Hakala 1997, 52, 151).

Koska mittarin osiot saivat hyviä alfa-arvoja, ei muuttujien välisiä yhteyksiä olisi välttämättä tarvinnut alkaa tutkia monimuuttujamenetelmillä, vaan jatkon kannalta ylläesitetyt luokat olisivat toimineet summamuuttujina. Varmuuden vuoksi analyysi tehtiin kuitenkin sekä Bayes-mallinnuksella että faktorianalyysillä. Analyysien tulosten perusteella Bayes-malli ei antanut juuri mitään merkittävää faktorianalyysistä poikkeavaa tietoa, joten Bayes-mallin tulokset jätettiin raportoimatta. Sen sijaan FA:n antama muuttujarakenne poikkesi hieman taustateoriasta.

Aineiston soveltuvuus FA:iin on esitetty taulukossa 5. Tulkinallisesti selkeimmäksi ratkaisuksi osoittautui kahdeksan faktorin Varimax-ratkaisu Maximum Likelihood -menetelmällä. Puuttuvat arvot korvattiin keskiarvoilla. Kyseisen ratkaisun kokonaisselitysosuus oli 62 %. Rotatoitu faktoriratkaisu on esitetty taulukkona kohdassa Liitteet. Ulottuvuuksien nimeämiseen mukaan luetut lataukset on tummennettu.

Faktorille I latautuivat ylistykseen liittyvät muuttajat, joten oli johdonmukaista nimetä ulottuvuus Ylistysfaktoriksi. Tämä ulottuvuus oli täysin yhtenevä Albrechtin esittämän juhlimis-kategorian kanssa. Kyseisen faktorin selitysprosentti oli 11. Ulottuvuuden pohjalta muodostettiin faktorin kanssa samansäiltöinen summamuuttuja. **Ylistys**-summamuuttujan Cronbachin alfa-arvo oli .843.

Toisen faktorin muodostivat sekä Hengen lahjoihin että kontemplaatioon liittyvät muuttajat, joskin osalla muuttujista oli voimakkaita sivulatauksia. Vaikka ulottuvuudessa yhdistyi kaksi taustakategoriaa, katsottiin molempien kategorioiden väittämien kuvaavan itse asiassa armolahjoja. Ulottuvuus varustettiin siksi pelkästään nimellä **Armolahjat**, ja sen selitysosuus oli 8 %. Summamuuttujan nimeksi tuli niin ikään **Armolahjat**. Kuudesta muuttujasta muodostettu uusi muuttuja sai alfa-arvon .781.

Kolmas ulottuvuus oli edellisen tavoin yhdistelmä kahta taustateorian kategorialta. Toisaalta faktori kuvasti hengellisen elämän muutoshalukkuutta mutta toisaalta puhdistumisen tarvetta. Puhdistumis-kategoriaa kuvanneet muuttajat jakautuivat kahteen eri faktoriin. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmiö oli kaksijakoinen. Kolmannessa faktorissa esiintyi nimenomaan hengellisiin asioihin liittyvä puhdistautuminen synnintuntona ja ripittäytymishalukkuutena. Toisin kuin edellisen faktorin kohdalla, kahta alun perin erilaista kategorialta ei yritetty sulauttaa yhteen. Nimeksi kolmannelle faktorille tuli **Hengellinen puhdistautuminen ja muutos**. Sen selitysosuus oli 7 %. Muodostelulle summamuuttujalle annettiin sama nimi, ja viiden muuttujan alfa-arvo oli .748.

Neljäs faktori muodostui selkeästi yksilön ilmaisuvapautta rajoittavista väitelauseista. Ulottuvuudelle annettiin nimeksi Seremoniallisuus, ja sen selitysosuus oli 7 %. Neljännen faktorin pohjalta laadittu summamuuttuja koostui täysin samoista muuttujista kuin Albrechtin teoriantikin pohjalta muodostettu **seremoniallisuus**-kategoria, joten alfa-arvo oli .788.

Viidennelle faktorille latautui lähinnä kaksi kontemplaatioon liittyvää muuttujaa (S12 ja S28). Tästä syystä oli luonnollista antaa ulottuvuudelle nimi Kontemplaatio. Selitysosuus ulottuvuudella oli 4,9 %. Ulottuvuuden reliabiliteetti jäi kuitenkin alle .4:n, joten kyseisestä faktorista ei ollut mielekästä tehdä summamuuttujaa. Samoin Bayes-malli tuki ratkaisua: kumpikaan kärkimuuttujista ei mahtunut Bayes-malliin.

Faktorin VI kohdalla ongelmallisia olivat korkeat sivulataukset. Sivulataukset viittasivat siihen, että muuttujien kuvastama ilmiö jakaantui useammalle kuin yhdelle faktorille. Kolmen yli 0.32:n suuruisen latauksen katsottiin muodostavan **tavoitteellisuutta** kuvaavan ulottuvuuden. Faktorin selitysosuus oli 4,8 %. Kolmesta muuttujasta (S7, S24, S9) muodostettu summamuuttuja sai Cronbachin reliabiliteetti-arvoksi .631.

Kuten kolmannen faktorin kohdalla huomattiin, latautuivat puhdistumiseen liittyvät väittämät kahdelle eri faktorille. Faktori VII koostui kahdesta muuttujasta (S11, S14), jotka kuvastivat puhdistumista yleisellä, uskontoon sitoutumattomalla tavalla. Tällaista kahtiajakoa ei esiintynyt Albrechtin kategorioissa. Kyseiselle faktorille annettiin nimi **Yleinen puhdistuminen**, ja sen selitysosuus oli 4,8 %. Ulottuvuuden pohjalta muodostetun summamuuttujan alfa-arvo oli .717.

Viimeinen ja samalla täysin merkityksetön ulottuvuus koostui muutamasta sivulatauksesta, joten se jätettiin nimeämättä itsenäiseksi faktoriksi.

Edellä esiteltyjä kuutta summamuuttujaa hyväksikäyttäen pyrittiin profiloimaan eri sensibiliateettiulottuvuuksiin kuuluvia vastaajaryhmiä. Tämä suoritettiin tutkimalla, eroavatko summamuuttujien keskiarvot taustamuuttujien alaryhmien suhteen. Kunkin summamuuttujan kohdalla tutkittiin lisäksi, kuinka hyvin muodostettu muuttuja vastasi faktoriratkaisua. Asian tutkimiseksi laskettiin summamuuttujien ja faktoripisteiden väliset korrelaatiot. Seuraavassa esitellään alaryhmien väliset erot. Erojen merkitsevyystasot selviävät kohdasta Liitteet.

Ylistys

Ylistyksen osalta tulokset olivat täysin samanlaiset sensibiliateettimittarin kohdalla kuin edellisessä luvussa helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden kohdalla. Ryhmien välisiä eroja löytyi suhteessa ikään ja Saalem-seurakunnan toiminnalle annettuun arvosanaan. Sensibiliateettimittarin kohdalla iällä oli hyvin lineaarinen suhde ylistyksen merkitykseen vastaajan elämässä: nuorimmalle ikäluokalle ylistys oli tärkeintä, vanhimmalle ryhmälle taas vähiten tärkeää. Myös ne vastaajat, jotka olivat antaneet Saalemin toiminnalle kiitettävän arvosanan, erosivat suhteessa alimpiin arvosanoihin. Kiitettävän arvosanan antaneet arvostivat ylistystä enemmän kuin alle kahdeksikon antaneet. Ylistys erottui selvästi omaksi summamuuttujakseen sekä perustekijöiden että sensibiliateettien kohdalla. Tämä oli osoitus muun muassa siitä, että sensibiliateetit olivat osa perustekijöitä. Kahden ylistys-

tä kuvaavan ulottuvuuden voidaan katsoa kuvastavan yhtä, koko helluntailaisen spiritualiteetin osatekijää. Albrecht itsekin toteaa spiritualiteetista puhuessaan, että kyseessä on vaikeasti eksplikoitavissa oleva ilmiö, jonka kohdalla eri ulottuvuudet ovat osin päällekkäisiä (Albrecht 1999, 188). Toisaalta kahden ylistystä kuvaavan summamuuttujan erona oli se, että toinen kuvasi ylistyksen merkitystä vastaajalle ja toinen ylistyksen suoritustapaa.

Sensibiteettimittarista muodostetun summamuuttujan sekä faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .95.

Armolahjat

Armolahjoiksi nimetty summamuuttuja kuvasi oikeastaan kahta asiaa. Toisaalta se kuvastaa sitä, nähdäänkö Jumalan olevan omakohtaisesti koettujen manifestaatioiden, kokemusten suoranainen vaikuttaja. Toinen puoli asiassa oli vastaanottavuus Jumalaa kohtaan. Näiden tekijöiden kietoutuminen toisiinsa ei sinänsä ollut yllätyksellistä. Vaatiihan kokemus suorasta yhteydestä Jumalaan useimmiten vastaanottohalukkuutta ja päinvastoin. Yhdistävänä tekijänä molemmissa tekijöissä oli Jumalan yliluonnollisen todellisuuden korostus omassa henkilökohtaisessa elämässä.

Ikäryhmä 20–39-vuotiaat erosi kahdesta vanhemmasta ikäryhmistä ominaisuuden tärkeydessä. Kyseiselle ryhmälle armolahjat eivät olleet niin tärkeitä kuin vanhemmille ikäryhmille. Mielenkiintoiseksi tuloksen tekee se, että kyseessä on sama ikäryhmä, jonka poissaolosta ollaan huolissaan evankelis-luterilaisen kansankirkon puolella. Saalem-seurakunnasta kerätyssä aineistossa 20–39-vuotiaat olivat puolestaan hyvin edustettuna. Evankelis-luterilaisen kirkon ulkopuolinen seurakunta näyttää houkuttelevan nuoria aikuisia tilaisuuksiinsa, mutta 20–39-vuotiaiden ryhmässä on kuitenkin laskua näkemyksissä Pyhän Hengen työn tärkeydestä ja vastaanottavuudesta Jumalaa kohtaan. Aikuisuuden alkupuolelle sijoittuvat useiden ihmisten elämässä sellaiset ”maalliset” asiat kuin avioliiton solmiminen ja lapset, työelämään siirtyminen sekä pysyvän asunnon hankinta. Nämä kaikki täyttävät arjen varsin tehokkaasti, joten elämän yliluonnollisen puolen merkitys mitä luultavimmin vähenee.

Summamuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .88.

Hengellinen puhdistuminen ja muutos

Hengellisellä puhdistumisella tarkoitettiin katumukseen, rippiin ja synnintuntoon liittyvää asennoitumista, muutoksella puolestaan uskonelämän uudistumista. Koulutukseltaan opisto/AMK-tason vastaajat erosivat suhteessa ammattikoulu- ja ylioppilas-ryhmiin siten, että heille hengellinen puhdistuminen ja muutos olivat vähemmän tärkeitä kahdelle edellä mainitulle ryhmälle.

Tukeyn HSD-testi löysi lisäksi eron seurakunnan toiminnalle annetun arvosanan suhteen. Kiitettävän numeron antaneet pitivät kyseistä ulottuvuutta tärkeämpänä kuin alle kahdeksikon arvosanan antaneet. Koska puhdistuminen liittyi nimenomaan hengellisiin asioihin, oli tulos sangen looginen. Summamuu-tujan sekä faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .92.

Seremoniallisuus

Seremoniallisuus viittasi kaavamaisuuteen ja kollektiiviseen käytökseen. Seremoniallisuus tulee osin lähelle helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden kohdalla mainittua johtajakeskeisyyttä, ja samankaltaisuus näkyi myös tuloksissa. Lähes päinvastainen kuin ylistyksen ja iän suhde oli seremoniallisuuden ja iän suhde: mitä vanhempi ikäryhmä, sitä tärkeämpää seremoniallisuus oli. Tulos on ristiriitainen tarkasteltaessa sitä helluntailiikkeen historian valossa. Helluntailiikkeen alkuajoista lähtien ”Hengen vapaata toimintaa” on pidetty liturgisia kaavoja keskeisempänä. Koska vanhemmat ikäryhmät pitivät kuitenkin seremoniallisia piirteitä tärkeinä, on maamme helluntailiikkeessä ilmeisesti tapahtunut jossain vaiheessa asennemuutoksia. Uskonnollisen liikkeen vakiinnuttaessa paikkaansa tulee mukaan usein kaavamaisuutta ja rakenteita, joita alun perin on jopa vastustettu. Maassamme hyvänä esimerkkinä tällaisesta kehityksestä mainittakoon Suomen Vapaakirkon muotoutuminen kirkkokunnaksi (Valtonen 1974).

Naimisissa olevat tai joskus olleet pitivät seremoniallisuutta itselleen tärkeämpänä kuin naimattomat. Varsinainen selittävä tekijä tässä tapauksessa lie-nee kuitenkin ollut ikä, koska avioliitto tai sen päättyminen painottui enemmän vanhempiin vastaajiin kuin nuoriin.

Varsinainen F-testiin perustuva varianssianalyysi löysi eroja koulutuksen suhteen, mutta pareittain verrattuna Scheffin testi ei konservatiivisuutensa johdosta havainnut eroja. Vähemmän tiukoilla testeillä (kuten Tukey’s HSD ja LSD) erot näyttivät paikallistuvan siten, että vähän koulutetut pitivät seremoniallisuutta tärkeämpänä kuin korkeasti koulutetut. Perinteisissä sosiologisissa selitys-

malleissa helluntailaisuuden on selitetty keräävän kannattajia nimenomaan alhaisista sosiaali- ja koulutusluokista (Anderson R 1979, 223–240). Saalemseurakunnasta saatu tulos on kuitenkin jossain määrin ristiriitainen sosiologisen näkemyksen kanssa. Mikäli helluntailaisuuden kantavana voimana nähdään matkailan koulutustason omaavat ihmiset, tuntuu oudolta, että seremoniallisuutta korostavat ihmiset ylläpitäisivät vapaamuotoisuutta perinteisesti korostavaa liikettä. Ristiriita antaa lisävahvistusta nykynäkemyksille, että helluntailiike ei ole sosiaalisesti ja koulutuksellisesti niin kapea-alainen liike kuin aikaisemmin on annettu ymmärtää.

Seremoniallisuus-summamuuttujan ja faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .95.

Tavoitteellisuus

Tavoitteellisuus kuvaa niitä tavoitteellisuuteen, jopa hyötyyn liittyviä asenteita, joita ihmiset asettavat uskonnolliselle toiminnalleen. Vaikka uskonnollisia asioita ei suoriteta vain siksi, että niistä koituisi itselle hyötyä, on monen toiminnan takana odotus tietyn tavoitteen toteutumisesta. Esimerkiksi rukoileminen tuskin tuntuisi mielekkäältä, jos rukoilija ei uskoisi edes jossain määrin saavansa rukousvastauksia.

Ryhmien välisiä eroja löytyi seurakuntajäsenyyden sekä seurakunnan toiminnasta annetun arvosanan kohdalla. Helluntaiseurakuntiin kuulumattomille vastaajille tavoitteellisuus ei ollut niin tärkeä tekijä kuin helluntaiseurakuntien jäsenille. Samoin vastaajat, joiden arvosana Saalem-seurakunnan toiminnasta oli alle 8, kokivat tavoitteellisuuden muita vastaajia merkityksettömämpänä.

Kyseisen summamuuttujan sekä faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .82

Yleinen puhdistuminen

Koska Albrechtin luoma kuva puhdistumis-kategoriasta ei ollut täysin yksiselitteinen, oli kysymyslomakkeeseen operationalisoitu muutamia kysymyksiä, jotka eivät pitäneet sisällään rippiin tai hengelliseen katumukseen liittyvää aspektia. Summamuuttuja muodostui kahdesta väittämästä, jotka mittasivat positiivisten ja negatiivisten tunteiden ilmaisu.

Ikäryhmä 20–39-vuotiaat piti tätä ulottuvuutta hieman tärkeämpänä kuin vanhin ikäryhmä. ”Maallisten” tunteiden ilmaisu tärkeänä pitävä ryhmä oli juuri sama, jonka arkielämän oletettiin täyttyvän eniten ”maallisista” asioista (vrt. armolahjat).

Summamuuttujan sekä faktoripisteiden välinen korrelaatio oli .92.

8 SPIRITUALITEETTILOTTUVUUKSIEN YHTEENVETO

Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuuksiin osallistuneille kohdistetussa kyselylomakkeessa oli kolme spiritualiteettiin liittyvää mittaria. Ensimmäinen mittari pyrki antamaan kuvan yleisinhimillisestä spiritualiteetista. Kaksi muuta mittaria kohdistuivat spesifisti helluntailaisiin teemoihin keskittyen spiritualiteetin perustekijöihin sekä yhteen perustekijöiden osaan, sensibiliateetteihin. Mainittujen kolmen mittarin vastauksia analysoitiin monimuuttujamenetelmillä, ja tulokseksi saatiin 11 summamuuttujaa. Tässä luvussa tarkastellaan löydettyjä ulottuvuuksia kolmesta näkökulmasta: summamuuttujien keskiarvon, Bayes-mallin sekä korrelaatioiden kannalta. Lisäksi pohditaan kahden erilaisesta teoriataustasta nousevan spiritualiteettinäkömyksen yhteyttä toisiinsa.

Mainittujen 11 ulottuvuuden kohdalla on huomioitava se, että ulottuvuudet eivät ole tietyssä mielessä verrannollisia tai samantasoisia. Kaksi ulottuvuutta muodostui erilaisen taustateorian (Hay) pohjalta kuin loput yhdeksän (Albrecht). Näistä 9 ulottuvuudesta kolme oli niin sanottuja helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöitä, kun taas kuusi muuta ulottuvuutta kuvasivat vain helluntailaisen spiritualiteetin (eli perustekijöiden) yhtä osaa, sensibiliateettejä.

Aikaisemmissa tulosluvuissa esiteltiin muun muassa spiritualiteettimittareiden faktorianalyysin tuloksia. Faktoreille laskettiin reliabiliteettikertoimet, jotka kuvastivat kunkin faktorin yhtenäisyyttä. Reliabiliteetti-arvosta tai faktorien järjestyksestä ei kuitenkaan voinut päätellä sitä, miten tärkeitä FA:n löytämät ulottuvuudet olivat vastaajille. Tärkeysjärjestyksen selvittäminen tehtiin monimuuttujamenetelmien tuottamien summamuuttujien avulla. Laskettaessa summamuuttujille vastauskeskiarvot voitiin nähdä, mitä asioita saalemseurakuntalaiset pitivät itselleen tärkeänä. Summamuuttujien keskiarvojen kohdalla säilyi alkuperäinen skaala 1–5. Taulukosta 13 selviävät kaikkien 11 ulottuvuuden keskiarvot.

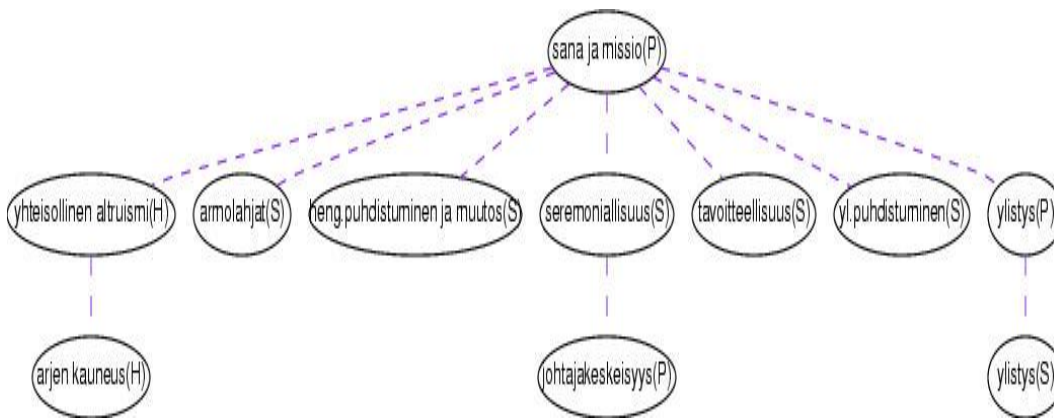
TAULUKKO 13. Yleisinhimillistä sekä helluntailaista spiritualiteettia kuvaavien summamuuttujien keskiarvot ja -hajonnat Saalem-aineistossa. (1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä)

Ulottuvuus	N	Ka	s
Tavoitteellisuus	225	4.33	0.63
Arjen kauneus	228	4.23	0.78
Yhteisöllinen altruismi	225	4.11	0.68
Sana ja missio	222	4.08	0.57
Armolahjat	222	3.80	0.76
Hengellinen puhdistuminen ja muutos	223	3.79	0.79
Ylistys (merkitys)	222	3.63	0.92
Ylistys (tapa)	224	3.38	1.02
Seremoniallisuus	225	2.93	0.96
Yleinen puhdistuminen	222	2.90	1.01
Johtajakeskeisyys	223	2.45	1.06

Valtaosa keskiarvoista oli yli kolmen. Näin ollen löydetty ulottuvuudet koettiin enemmän läheisiksi kuin vieraiksi. Kaikkein korkein keskiarvo oli tavoitteellisuus-summamuuttujalla. Mielenkiintoista oli todeta kahden yleisinhimillistä spiritualiteettia kuvaavan ulottuvuuden saaneen korkeat vastauskeskiarvot. Muutaman spesifisti helluntailaisuuteen liittyvän ulottuvuuden lisäksi yleisemmät spiritualiteettin liittyvät asiat koettiin itselle läheiseksi. Seremoniallisuutta ja johtajakeskeisyyttä kuvanneet ulottuvuudet saivat alhaiset keskiarvot – joskin myös ne olivat lähellä kolmosta, siis skaalan puoltaväliä. Tämä tulos vahvistaa näkemystä helluntailaisuudesta matalakirkollisena ja maallikkoutta korostavana liikkeenä.

Faktorianalyysillä pyritään tiivistämään käytössä olevaa aineistoa. Tiivistäminen tapahtuu ”niputtamalla” samaa asiaa mittaavia muuttujia yhdeksi summamuuttujaksi. Mikäli aineisto antaa myöten, voidaan FA tehdä useampaan kertaan, jolloin muuttujina käytetään edellisen analyysin pohjalta saatuja summamuuttujia. Tätä ”edelleenfaktorointia” nimitetään toisen asteen faktoroinniksi. Tässä tutkimuksessa toisen asteen faktoroinnin sijasta tehtiin toisen asteen Bayesmallinnus, jossa monimuuttujamenetelmillä luodut ulottuvuudet (ensimmäinen aste) mallinnettiin edelleen. Toisen asteen mallinnuksella pyrittiin saamaan tietoa entistä tiiviimpään muotoon ja antamaan mielekäs visuaalinen kuva ulottuvuuksien keskinäisistä suhteista. Alla oleva kuva kertoo mallinnuksen tuloksen.

KUVIO 6. Saalem-aineistosta löydettyjen spiritualiteettiulottuvuuksien toisen asteen Bayes-mallinnus.

Ensimmäinen Bayes-mallin antamaa tulosta koskeva havainto oli seuraava: ilmiö nimeltä spiritualiteetti oli niin yhtenevä ilmiö, että sitä oli vaikea lohkoa erillisiin ja toisistaan riippumattomiin osatekijöihin. Jopa kahden erilaisen taustateorian tulokset spiritualiteetista tulivat osaksi samaa verkkoa. Toinen huomio oli sana ja missio -ulottuvuuden keskeisyys: kaikki ulottuvuudet liittyivät joko suoraan tai jonkin samankaltaisen ulottuvuuden kautta sanaan ja missioon. Tämä ei oikeastaan ollut yllätys, koska sana ja missio oli yksi kolmesta löydetystä helluntailaisen spiritualiteetin perustekijästä. Muita tutkimuksen kautta löydettyjä perustekijöitä olivat ylistys ja johtajakeskeisyys, mutta kumpikaan niistä ei vaikuttanut todennäköiseltä tekijältä sijoittumaan koko helluntailaisen spiritualiteetin ytimeen. Vaikka kyseinen sana ja missio -summamuuttuja ei vastauskeskiarvojen perusteella ollut tärkein tekijä, oli sillä kuitenkin kokonaisuuden kannalta kaikkein keskeisin rooli saalemilaisten vastaajien spiritualiteetissa.

Lähelle Bayes-mallin antamaa kuvaa tulee summamuuttujien välisen korrelaatioiden tarkastelu. Kaikille parittaisille summamuuttujayhdistelmille laskettiin Pearsonin korrelaatiokertoimen arvo. Alla oleva taulukko kertoo viisi suurinta ja pienintä (negatiivista) parittaista korrelaatiota. Täydellinen korrelaatiotaulukko on kohdassa Liitteet.

TAULUKKO 14. Spiritualiteettiulottuvuuksien suurimmat ja pienimmät parittaiset korrelaatiot Saalem-aineistossa.

Viisi suurimman korrelaation omaavaa summamuuttujaparia.		
Ylistys (merkitys)	Ylistys (tapa)	.77
Sana ja missio	Tavoitteellisuus	.55
Sana ja missio	Yhteisöllinen altruismi	.54
Hengellinen puhdistuminen ja muutos	Armolahjat	.52
Tavoitteellisuus	Hengellinen puhdistuminen ja muutos	.52
Viisi pienimmän korrelaation omaavaa summamuuttujaparia.		
Seremoniallisuus	Ylistys (tapa)	-.31
Johtajakeskeisyys	Ylistys (tapa)	-.16
Ylistys (merkitys)	Seremoniallisuus	-.14
Yleinen puhdistuminen	Seremoniallisuus	-.06
Johtajakeskeisyys	Yleinen puhdistuminen	-.05

Kovinkaan yllättävää ei ollut se, että kaksi ylistykseen liittyvää summamuuttujaa saivat korkeimman korrelaation. Korrelaation arvo (.77) oli melko lailla optimaalinen: toisaalta muuttujilla oli selvästi yhdistäviä tekijöitä mutta toisaalta myös joitain eroavaisuuksia. Kahden ulottuvuuden käyttö oli siten perusteltua.

Negatiiviset korrelaatiokertoimen arvot kertoivat kahden asian olleen toisilleen vastakkaisia. Selkeä linja näkyi ylistykseen liittyvien muuttujien ja seremoniallisuuden sekä johtajakeskeisyyden kohdalla: mitä enemmän vastaaja koki ylistyksen itselleen tärkeäksi, sitä todennäköisemmin hän ei pitänyt korkeakirkollisista tavoista.

Tutkimuksessa käytettiin kahta erilaista määritelmää spiritualiteetista. Daniel Albrechtin määritelmässä spiritualiteetti nähtiin helluntaikontekstista käsin, kun taas David Hayn näkemysten pohjalta spiritualiteetti oli yleisinhimillinen ominaisuus, joka ei ollut riippuvainen tietystä uskonnosta. Kahden erilaisen spiritualiteettinäkemysten yhteyttä tarkasteltiin niistä muodostettujen ulottuvuuksien välisillä korrelaatioilla. Pohjana oli siis edellä mainittu (täydellinen) korrelaatiotaulukko, josta nähtiin kahden yleisinhimillistä spiritualiteettia kuvaavan ulottuvuuden yhteys yhdeksään helluntailaiseen spiritualiteettiulottuvuuteen. Regressioanalyysillä kartoitettiin merkittävimmät yhteydet kyseisten ulottuvuuksien välillä.

Regressioanalyysissä käytettiin stepwise-menetelmää. Selitettävänä muuttujana (eli kriteerimuuttujana) toimi vuorollaan yhteisöllinen altruismi –

ulottuvuus sekä arjen kauneus –ulottuvuus. Selittäviä muuttujia eli prediktoreja oli yhdeksän (kolme helluntailaisen spiritualiteetin perustekijäulottuvuutta ja kuusi sensibiliateettiulottuvuutta).

Analyysin perusteella yhteisöllistä altruismia selitti kolme helluntailaisen spiritualiteetin ulottuvuutta. Mallin selitysaste oli 38.3 % (R^2), ja se koostui ulottuvuuksista sana ja missio, tavoitteellisuus sekä armolahjat. Ulottuvuuksien korrelaatiot yhteisölliseen altruismiin olivat mainitussa järjestyksessä .54, .50 ja .47. Jokseenkin saman asian kertovat taulukosta 21 (liitteet) löytyvät β -kertoimet. Niiden suuruudesta voi nähdä, mikä ulottuvuus selittää eniten yhteisöllistä altruismia.

Arjen kauneus -ulottuvuutta selitti niin ikään kolme helluntailaisen spiritualiteetin ulottuvuutta. Mallin selitysaste oli noin 25.0 %. Malliin kuuluivat ulottuvuudet tavoitteellisuus, yleinen puhdistautuminen sekä armolahjat. Korrelaatiot arjen kauneus -ulottuvuuden kanssa olivat .42, .34 sekä .40. Jostain syystä sana ja missio –ulottuvuus ei lukeutunut malliin, vaikka sen korrelaatio oli .36. Mallin β -kertoimet löytyvät taulukosta 22 (liitteet).

Regressioanalyysin käytölle on olemassa tiettyjä käyttöehtoja. Analyysin kannalta ongelmallisia tekijöitä ovat muun muassa aineiston koko, multikollinearisuus sekä niin kutsutut outlierit. Sekä yhteisöllinen altruismi että arjen kauneus –ulottuvuuksien jakaumat olivat hyvin vinot. Tabachnickin ja Fidellin suosituksen mukaan havaintojen ja prediktorien suhde pitäisi olla 40:1. Tässä tutkimuksessa aineiston pienuudesta johtuen suositus ei toteutunut. Multikollinearisuudella tarkoitetaan sitä, että prediktorit korreloivat vahvasti keskenään. Aineistossa prediktorien korrelaatiot olivat .5:n luokkaa, eli yhtä korkeita kuin kriteerimuuttujien korrelaatiot prediktorien kanssa. Outliereilla puolestaan tarkoitetaan sitä, että aineistossa on poikkeavia havaintoja. Regressioanalyysi on hyvin herkkä poikkeaville arvoille. ((Tabachnick & Fidell 1996, 117–122.) Niin kutsuttu residuaalitarkastelu osoitti aineistossa olevan jonkin verran outliereita. Edellä kuvattujen seikkojen johdosta analyysin tuloksiin oli suhtauduttava osin varauksellisesti. Tulosten paikkansapitävyyttä kuitenkin lisäsi se, että myös pelkän ulottuvuuksista laaditun korrelaatiomatriisin (taulukko 20, liitteet) tarkastelu antoi saman lopputuloksen kuin regressioanalyysi.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

9.1 Tulosten luotettavuuden tarkastelua

Tutkimuksen oletuksena oli se, että ilmiö nimeltä helluntailainen spiritualiteetti voidaan operationalisoida määrällisesti mitattavaan muotoon. Näin toimimalla voitiin osoittaa ilmiön taustalla olevia rakenteita ja ryhmien välisiä eroja. Kvantitatiivisen tutkimuksen etuna suhteessa laadulliseen tutkimukseen on se, että tutkimusmenetelmät voidaan suhteellisen selkeästi eksplikoida. (Alkula ym. 1999, 20–22.) Toisaalta tilastollinen tutkimus on pohjimmiltaan vain hypoteesien paikkansapitävyyden testausta, joten tulokseksi saadaan niitä asioita, joita on osattu kysyä. Tutkimuksen tulosten luotettavuuden kannalta kolme keskeisintä asiaa ovat mittarin laadinta, aineisto ja analyysi, joita käsitellään seuraavassa.

9.1.1 Operationalisointi mittarin toimivuuden edellytyksenä

Yleisesti ottaen mittarin laadinta on hyvin pitkä ja monivaiheinen prosessi. Mikäli on olemassa tutkittavaan ilmiöön liittyviä valmiita mittareita, on perustellumpaa käyttää niitä kuin rakentaa aivan uusi. Helluntailaista spiritualiteettia kartoittavaa mittaria ei tiettävästi ollut olemassa, joten tutkimusta varten rakennettiin uusi mittari. Yleisinhimilliselle spiritualiteetille oli puolestaan olemassa jo varsin pitkälle kehitetty instrumentti.

Uuden, samoin kuin vanhankin mittarin toimivuuden keskeisin tekijä on onnistunut operationalisointi. Operationalisoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen teorian ilmaisemista mitattavassa muodossa, teorian esittämistä empirian käsittein. Operationalisointi on suoraan kytköksissä validiteettiin. Validiteetilla puolestaan tarkoitetaan sitä, että laadittu kysymys tai mittari mittaa juuri sitä asiaa, mitä sen on tarkoituskin mitata. Vaikka validiteetti jaotellaan monissa metodikirjoissa eri osa-alueisiin, on kuitenkin koko ajan kyse samasta ilmiöstä. (Alkula ym. 1999, 74–91.) Käsillä olevan tutkimuksen kohdalla validiteetin arviointi oli ongelmallista, koska tutkimukselle ei ollut vertailukohtaa. Operationalisoinnin onnistumista pyrittiin lisäämään esitestausten avulla: ensin haastattelemalla muutamaa vastaajaa, myöhemmin 20 vastaajan otoksella. Esitestausten kautta parannettiin kyselylomakkeen toimivuutta. Seuraavassa tuodaan esiin muutamia lomakkeeseen liittyviä seikkoja sisällöllisen ja rakenteellisen validiteetin näkökulmasta.

Sisällöllisen validiteetin tarkastelussa huomio kiinnittyy siihen, onko tutkimuksessa käytettyjen mittareiden sisältö perusteltua eli onko operationalisointi onnistunut. Käytössä olleista mittareista kaksi (helluntailaisen spiritualiteetin perustekijät - ja sensibiliateettimittari) oli laadittu tutkimuskirjallisuuden pohjalta. Yleisinhimillistä spiritualiteettia mittaava osio oli puolestaan pidemmän kehitystyön tulos – joskaan ei sekään lopullinen (vrt. Tirri 2005). Koska esimerkiksi faktorianalyysin käytössä ja tulkinnassa oli ongelmia, saattoi se viitata siihen, että käytössä olleiden mittarien jotkin väittämät olivat huonosti laadittuja. Ongelmiin törmättiin lähinnä yleisinhimillistä spiritualiteettia ja helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöitä kuvaavien mittareiden kohdalla. Toisaalta, kuten Albrecht tutkimuksessaan muistuttaa, teorian mukaiset alakategoriat olivat sidoksissa toisiinsa, joten niiden erottaminen selkeiksi, erillisiksi kokonaisuuksiksi on vaikeaa (Albrecht 1999, 188). Sensibiliateettimittari toimi hyvin pitkälti taustateorian mukaisesti, ja sen avulla saatiinkin aineistosta eristettyä peräti kuusi helluntailaisen spiritualiteetin ulottuvuutta. Eräs silmiinpistävä ongelmakohta liittyen operationalisoinnin onnistumiseen on huomioitava tässä yhteydessä. Kummankin helluntailaista spiritualiteettia kartoittavan mittarin tulos oli se, että spiritualiteetin kaikkein selkein rakenneulottuvuus oli ylistykseen liittyvä ulottuvuus. Tulos selittyy ainakin osin väittämien yhteisellä sanamuodolla: kaikissa väittämissä käytettiin termiä ”ylistys”. Minkään muun kategorian kohdalla ei väittämien sanamuodossa esiintynyt samaa, kategoriata yhdistävää termiä. Ylistys-termiä käytettiin, koska sillä on melko selkeästi rajattu merkityssisältö helluntaikontekstissa, eikä sille ole juurikaan olemassa synonyymiä. Lisäksi ylistykseen suhtautumisessa on maamme helluntailiikkeen piirissä toisistaan kaukana olevia näkemyksiä (vrt. Ahonen L 1994; Witt 2000).

Aineiston koodausvaiheessa huomattiin, että jotkin kysymysväittämät olivat ongelmallisia vastaajille. Lomakkeen reunaan oli joissain tapauksissa tehty selventäviä lisäkommentteja tai samaan väittämään oli merkitty useampia vastausvaihtoehtoja. Tämä tarkoittaa sitä, että väittämät eivät olleet täysin yksiselitteisiä. Eniten vastaamatta jätettiin ikää⁴ (13 vastaajaa), kielillä puhumista (15) ja henkikastetta (27) tiedusteleviin kysymyksiin. Varsinaisten mittarien kohdalla ei ollut yhtään väittämää, jossa puuttuvia tietoja olisi ollut yli seitsemällä vastaajalla. Rakennevaliditeetissa tarkastelu keskittyy tutkimuksen ennako-oletusten ja var-

---

⁴ Iän kohdalla vastaamattomuus lienee johtunut haluttomuudesta kertoa omaa ikää, ei kysymyksenasettelun monitulkintaisuudesta.

sinaisten tulosten suhteeseen. Jos tulokset poikkeavat huomattavasti ennakkoletuksista, voi se merkitä taustateorian tai mittarin toimimattomuutta kohteena olevan ilmiön tutkimisessa. Käsillä olevassa tutkimuksessa tulokset ja taustateoriat eivät täysin vastanneet toisiaan. Erolle oli löydettävissä ainakin kaksi selitystä. Ensinnäkin keskeisen teoreettisen taustan muodostanut Daniel Albrechtin tutkimus pyrki selvittämään helluntailais-karismaattista spiritualiteettia. Hänen aineistonsa kerättiin kolmesta seurakunnasta, joista kaikki eivät edustaneet klassista helluntailaisuutta. Käsillä olevan tutkimuksen tarkoitus puolestaan oli keskittyä nimenomaan suppeampaan kokonaisuuteen eli klassiseen helluntailaisuuteen. Taustateoria oli siis luotu kattamaan laajempaa ilmiötä kuin mihin sitä sovellettiin. Karismaattisuus, etenkin karismaattinen liike, ja helluntailaisuus ovat kuitenkin eri asioita. Helluntailaisuus korostaa karismaattisuutta painokkaammin opillista perustaa, sanoman sisältöä, ja se on usein liitetty fundamentalistiseen ja eksklusiiviseen kristillisyyteen (Ahonen R 2003, 134). Toiseksi Albrechtin tutkimus koski Yhdysvaltojen helluntailais-karismaattista spiritualiteettia. Helluntailaisuus ilmenee eri maissa ja maanosissa jossain määrin erilaisena. Perinteisesti helluntailaisuus on erottunut muista kristillisistä kirkkokunnista juuri spesifin henkikäs-tenäkemyksen kautta. Suomen kontekstissa erottuminen muista on tapahtunut kuitenkin suhteessa luterilaiseen kirkkoon, jolloin erottavia tekijöitä ovat olleet ennen kaikkea kaste- ja seurakuntanäkemykset. (Korhonen 2001, 95.) Näin ollen oli odotettavaakin, että pohjoisamerikkalaiseen helluntailais-karismaattiseen kulttuuriin pohjautuva taustateoria ei toimi täysin suomalaisessa helluntaikontekstissa.

9.1.2 Otanta aineiston edustavuuden kriteerinä

Käsillä olevan tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Suomen helluntailiikkeen spiritualiteettia. Aineisto kerättiin Helsingin Saalem-seurakunnasta, joten sen ei voida katsoa edustavan koko maan helluntailaisuutta. Vastaajista osa kuului johonkin toiseen helluntaiseurakuntaan tai ei ollut lainkaan helluntailaisia. Näin ollen tutkimuksen todellinen kehysperusjoukko oli Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuuksissa käyvät ihmiset, arviolta noin 4500 henkilöä. Mutta tämänkin perusjoukon suhteen oli huomautettava, ettei otanta ollut edustava, vaan opinnäytetöiden kohdalla tyypilliseen tapaan jouduttiin tinkimään otantavaatimuksista. Ensinnäkin satunnaistamista ei suoritettu. Vastaajiksi valikoituvat ne, jotka aineistonkeruutilanteissa olivat paikalla ja suostuivat täyttämään kyselylomakkeen. Tämä on

saattanut aiheuttaa systemaattista virhettä otannassa siten, että tietyt ihmiset olivat valikoituneet otokseen. Verrattaessa keskenään Saalemin jäsenten ikäjakaumaa otoksessa ja seurakunnan rekisterissä näytti otoksessa olevan yliedustus alle 40-vuotiaiden kohdalla, mutta aliedustus yli 40-vuotiaiden kohdalla. Vaikka aineiston edustavuutta pyrittiin nostamaan keräämällä sitä erityyppisistä ja eri ikäryhmiä sisältävistä tilaisuuksista, ei täydelliseen vastaavuuteen rekisteritietojen kanssa päästy. Satunnaisvirheen mahdollisuus oli olemassa alhaiseksi jääneen numeruksen johdosta. Krejicien ja Morganin suosituksen mukaan käsillä olevassa tutkimuksessa otoksen olisi pitänyt kattaa noin 8 % (354) perusjoukon jäsenistä. Lopullinen vastaajien määrä jäi kuitenkin 230:een, joten otos kattoi vain 5 % perusjoukosta. Satunnaisvirheet liittyvät puolestaan reliabiliteettiin. Käsitteellä viitataan tulosten pysyvyyteen ja toistettavuuteen (Cohen ym. 2000, 94, 117). Reliabiliteetin arvioimiseen käytettiin pääasiassa Cronbachin alfa-arvoa. Vaikka alfa-arvolle ei voida antaa mitään yksiselitteistä raja-arvoa, ehdottavat esimerkiksi Alkula ym. (1999, 99) tavoitteeksi vähintään .700. Tässä tutkimuksessa muutamien summamuuttujan alfa-arvot jäivät kyseisen rajan alle. Toisaalta Cronbachin alfa-arvon kohdalla on aina muistettava se, että se on hyvin herkkä muuttujien lukumäärän lisäyksille, joten alfan lisäksi on huomioitava myös se, kuinka monta muuttujaa reliabiliteetin määrittämiseen on otettu mukaan. Toiseksi vastausten riippumattomuus oli joissain tapauksissa hieman kyseenalainen: nuorten vastaajien kohdalla vastaustilanne näytti johtaneen siihen, että ainakin osa nuorista muokkasi omia vastauksiaan jonkin verran kavereidensa vastausten mukaiseksi. Näistä syistä otantaa voitiin nimittää lähinnä harkinnanvaraiseksi tai mukavuusotannaksi.

9.1.3 Analyysi ja muita luotettavuuteen liittyviä tekijöitä

Tutkimuksen suorittamiseen ja tulosten luotettavuuteen liittyviä seikkoja olivat muun muassa analyysi, vastausväsymyksen tarkastelu ja käänteiset asenneväittämät.

Tutkimuksessa triangulaatiota käytettiin kahdella tavalla, metodiin ja teoriaan liittyen (Cohen ym. 2000, 112–115). Kahden erilaisen analyysimetodin, faktorianalyysin ja Bayes-mallinnuksen hyväksikäyttö voidaan nähdä metodisena triangulaationa, vaikka molemmat lukeutuvatkin kvantitatiivisiin menetelmiin. Kahden eri metodin avulla muodostetut summamuuttujat olivat täten vahvemmalta pohjalla ja paransivat analyysin uskottavuutta. Toisaalta edellä mainitut menet

huomioivat erilaisia muuttujien välisiä yhteyksiä: FA löytää vain lineaariset yhteydet, kun taas Bayes-mallinnus ei ole rajoittunut pelkästään suoraviivaisten yhteyksien kuvaamiseen.

Faktorianalyysin yksi keskeinen käyttötarkoitus on muuttujien määrän vähentäminen. Tiedon tiivistämiseen pyritään joko hyödyntämällä niin sanottuja faktoripisteitä tai muodostamalla summamuuttujia harkinnanvaraisesti faktorille latautuvista muuttujista. Periaatteessa sekä faktoripisteet että summamuuttujat ilmaisevat saman asian, joten niiden välinen korrelaatio pitäisi olla yksi. Tässä tutkimuksessa summamuuttujia ei laadittu puhtaasti faktorianalyysin pohjalta, vaan huomioon otettiin myös Bayes-mallinnuksen ja osin taustateorian antamat tiedot. Tästä huolimatta summamuuttujien ja faktoripisteiden väliset korrelaatiot olivat hyvin lähellä ykköstä.

Analyysin tuottamien ulottuvuuksien mielekkyyttä tarkasteltiin lisäksi Cronbachin alfa-kertoimen avulla, johon liittyviä seikkoja käsiteltiin jo otannan kohdalla.

Kahden taustateorian käyttöä voidaan kutsua teoreettiseksi triangu-laatioksi. Tutkimuksen teoreettisen taustan muodosti Daniel Albrechtin empiirinen tutkimus helluntailais-karismaattisesta spiritualiteetista. Albrechtin lisäksi mukana oli myös David Hayn tutkimustuloksia, joiden katsottiin ilmentävän universaalia, yleisinhimillistä spiritualiteettia.

Vaikka kysymyslomake oli varsin pitkä, ei vastauksien perusteella voitu huomata niin kutsuttua vastausväsymystä. Yksittäisiin kysymyksiin vastattiin yhtä usein niin kyselylomakkeen alussa, keskivaiheilla kuin lopussakin. Vastauksien hajonnoissakaan ei näkynyt selkeää muutosta lomakkeen alun ja lopun välillä.

Kyselylomake sisälsi kaksi väittämää (K20 ja S4), jotka olivat päinvastaisia varsinaisen teorian kanssa. Vastauksista näkyi, että lomakkeiden täyttämiseen oli paneuduttu. Päinvastaisiin väittämiin oli vastattu loogisesti. Toisaalta lomakkeessa esiintyi sama kysymys kahteen kertaan ”Ylistys auttaa minua keskittymään Jumalan kohtaamiseen.” (K23 ja S31). Optimaalisessa tilanteessa vastaajien olisi pitänyt vastata samaan kysymykseen täysin samalla tavalla molemmilla kerroilla, jolloin kysymysten välinen korrelaatio olisi ollut yksi. Kyseisten muuttujien välinen korrelaatio tässä tutkimuksessa oli vain .78. K23- ja S31-muuttujien jakaumat sekä tunnusluvut olivat kuitenkin hyvin yhtenevät, joten pelkkä korrelaation tarkastelu ei tehnyt oikeutta ilmiölle.

9.2 Yhteenvedoa tutkimustuloksista

Tutkimuksen tarkoitus oli tutkia helluntailiikkeen spiritualiteettia. Spiritualiteettia hahmotettiin Daniel Albrechtin ja osin David Hayn luomien luokittelujen kautta. Aineistona oli 230 kyselylomaketta, jotka kerättiin viidestä Helsingin Saalem-seurakunnan tilaisuudesta syksyllä 2004. Tässä luvussa tiivistetään tuloksia vastaamalla alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin.

Miten Saalem-seurakunnan spiritualiteetti ilmenee?

Saalem-seurakunnan spiritualiteetin hahmottamiseen käytettiin kahta teoreettista lähtökohtaa. David Hayn näkemys tarkastelee spiritualiteettia yleisinhimillisenä ominaisuutena, kun taas Daniel Albrechtin luokitus on laadittu helluntailais-karismaattista spiritualiteettia kokoavaksi. Teorioiden pohjalta saatiin aineistosta hahmoteltua kaiken kaikkiaan 11 erilaista ja osin eritasoista ulottuvuutta. Hayn luokituksen pohjalta muodostui kaksi yleisinhimillistä spiritualiteettia kuvaavaa ulottuvuutta, yhteisöllinen altruismi ja arjen kauneus. Ulottuvuuksista yhdeksän nousi Albrechtin näkökulman pohjalta, vaikkakaan ne eivät sisällöltään täysin vastanneet hänen luokituksiaan. Mainitut yhdeksän luokkaa olivat tulosta kahden erilaisen mittarin tuottamista tuloksista. Toinen kartoitti helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöitä, ja niitä löytyi oletetun kuuden sijasta kolme. Löydetyt perusulottuvuudet olivat sana ja missio, ylistys ja johtajakeskeisyys. Perusulottuvuudet pitivät sisällään helluntailaisia uskomuksia, käytäntöjä ja sensibiliateettejä. Toinen mittari puolestaan löysi kuusi sensibiliateettiulottuvuutta oletetusta seitsemästä. Sensibiliateeteillä tarkoitettiin asennoitumista toimintaan, ja ne olivat yksi kolmesta Albrechtin spiritualiteettimääritelmän osa-alueesta (uskomukset, käytännöt ja sensibiliateetit). Kuusi sensibiliateettiulottuvuutta olivat nimeltään ylistys, yleinen puhdistuminen, tavoitteellisuus, seremoniallisuus, hengellinen puhdistuminen ja muutos sekä armolahjat. Näin ollen **koko helluntailaista spiritualiteettiä** kuvaavia ulottuvuuksia löydettiin kolme (perusulottuvuudet), kun taas helluntailaisen spiritualiteetin **yhden osa-alueen** ulottuvuuksia löytyi kuusi (sensibiliateettiulottuvuudet). Löydettyjen ulottuvuuksien voidaan katsoa ilmentävän Saalem-seurakunnan spiritualiteettia.

Sensibiliateettimittari toimi kolmesta käytössä olleesta mittarista parhaiten, mikäli kriteerinä pidetään sitä, kuinka hyvin tulokset vastasivat taustateoriaa.

Keskeistä Saalem-seurakunnan spiritualiteetille oli nimellä **sana ja missio** kutsuttu (perus)ulottuvuus. Yksi tapa tulkita kyseistä ulottuvuutta on nähdä se Jumalan ja ihmisen välisenä työnjakona. Jumalan tehtävänä on ilmaista itsensä eritavoin seurakunnassa (Raamatun, profetioiden, todistuspuheenvuorojen kautta), ja ihmiset puolestaan välittävät Jumalan puhetta eteenpäin seurakunnan ulkopuolelle evankeloiden sekä palvellen. Ulottuvuuksien keskiarvon perusteella tärkein spiritualiteetin osatekijä oli **tavoitteellisuus**. Tämä voidaan tulkita siten, että helluntailaisuudessa on voimakas usko toiminnan tuloksellisuuteen. Rukoillessaan helluntailaisen on vakuuttunut saavansa vastauksen pyynnölleen, seurakunnalliseen elämään osallistuminen näkyy siunauksena omassa elämässä jne. Tulosten vääristelyä olisi kuitenkin väittää, että helluntailiikkeessä nähdään voitavan manipuloida Jumalaa.

Ylistykseen liittyvät seikat muodostivat kaikkein yhtenäisimmän ulottuvuuden. Ylistykseen liittyneitä ulottuvuuksia muodostui itse asiassa kaksi, yksi kummankin Albrechtin teoriaan pohjautuvan mittarin kautta. Toisessa ulottuvuudessa painottui ylistyksen merkitys, toisessa puolestaan ylistystapa, ylistyksen harjoittamismuoto. Ylistyksen merkitys oli lähinnä siinä, että se auttoi keskittymään Jumalan kohtaamiseen. Ylistys oli Jumalan läsnäolossa olemista, joillekin vastaajille jopa tärkein tapa kohdata Jumala. Käytännössä ylistystä harjoitettiin muun muassa laulamalla ylistyslauluja sekä liikkumalla musiikin tahdissa ja nostamalla käsiä ylös.

Johtajakeskeisyydeksi nimetyllä perusulottuvuudella tarkoitettiin sitä, että erityisesti seurakunnan yhteisissä kokoontumisissa oli seurakunnan nimeämällä johtajilla hyvin keskeinen asema, kun taas muiden seurakuntalaisten toimintamahdollisuudet olivat rajatut. **Seremoniallisuudella** tarkoitettiin puolestaan yksilön ilmaisuvapaudesta yms. luopumista sekä kollektiivisen ja yhtenäisen käyttäytymisen korostamista. Vaikka Saalem-seurakunnan spiritualiteetista löytyi johtajakeskeisyyttä ja seremoniallisuutta kuvaavia piireiteitä, on liike vastauskeskiarvojen perusteella enemmän taipuvainen maallikkouteen ja matalakirkollisuuteen.

Armolahjat ovat olennainen osa helluntailaista spiritualiteettia. Sensibiliteettimittarin kautta muodostettu ulottuvuus piti sisällään myös kontemplaatioon, vastaanottavuuteen liittyviä väittämiä. Kontemplaation käsite liitetään usein hiljaisuutta ja kristillistä mystiikkaa vaalivaan hengellisyyteen. Näin ollen sen voitaisiin katsoa olevan vieras tekijä armolahjoja, kuten äänekästä kielilläpu-

humista, painottavassa helluntailaisuudessa. Tulosten perusteella tämä ei pidä paikkaansa. Kontemplaatio on osa helluntailaisuutta, joskin sen suoranainen havainnoiminen voi olla vaikeaa, koska se on liittyneenä juuri armolahjoihin. Kontemplaation ytimenä on vastaanottavuus, avautuminen Jumalan toiminnalle. Helluntaikontekstissa Jumalan toiminta viittaa yleensä Pyhän Hengen ylluonnolliseen työhön. Armolahjat ja niiden esiintyminen pitävät siis lähtökohtaisesti sisällään vastaanottavaisen eli kontemplatiivisen asenteen.

Kaksi sensibiliateettiulottuvuutta liittyivät niin sanottuun puhdistautumiseen. Puhdistautumisella tarkoitettiin erilaisista tunnetiloista purkautumista, eroon pääsemistä. Kyseisellä ilmiöllä voitiin tarkoittaa joko erilaisten yleismaailmallisten tunteiden ilmaisua, ”katharsista” (**yleinen puhdistuminen**) tai erityisesti hengellisiin asioihin liittyviä tunteita, kuten synnintunto ja katumus. Jälkimmäiseen muotoon liittyi lisäksi toive hengellisen elämän muutoksesta (**hengellinen puhdistuminen ja muutos**). Albrechtin mukaan kaikille helluntailaisen spiritualiteetin osatekijöille on tyypillistä eräänlainen spontaani improvisointi, muutoshakuisuus (Albrecht 1999, 188). Tulosten perusteella muutoshakuisuus liittyi hengellisen puhdistumisen lisäksi myös ylistykseen, lähinnä ylistämisen tapaan. Shepperdin mukaan helluntailaisen jumalanpalveluksen ydin on siinä, että Pyhällä Hengellä on toimintavapaus ja se johtaa tilaisuutta (Shepperd 2002, 1217–1220). Näyttää siltä, että Saalem-seurakunnan jumalanpalveluksissa tämä Pyhän Hengen toiminnan vapaus on keskittynyt erityisesti ylistystilaisuuksiin ja hetkiin, joissa on mahdollisuus kokea hengellistä puhdistumista.

Yleisinhimillistä spiritualiteettia kuvaamaan löytyi kaksi ulottuvuutta, jotka eivät vastanneet Hayn esittämiä kategorioita. Toisessa painottuivat lähes kaikki Hayn luokittelun pohjalta muodostetut kategoriat. Keskeisimpiä olivat kuitenkin yhteisöllisyys sekä altruistiset asenteet, kuten pyrkimys rauhan edistämiseen tai vähempiosaisten auttamiseen. Tämän ulottuvuuden nimeksi annettiin **yhteisöllinen altruismi**. Vaikka edellä mainittu ulottuvuus oli jossain määrin kaikkia yleisinhimillisen spiritualiteetin osa-alueita kuvastava, erottui **arjen kauneus**-ulottuvuus omaksi, itsenäiseksi osa-alueekseen. Nimensä mukaisesti se kuvasti kykyä huomioida arkipäiväiseen elämään liittyviä ihmettelyn tai kauneuden aiheita. Molemmat löydetty ulottuvuudet saivat hyvin korkeita vastauskeskiarvoja, joten niiden sisältämät asiat koettiin tärkeiksi Saalem-seurakunnan vastaajien piirissä.

Onko Saalem-seurakunnan jäsenten spiritualiteetissä eroja taustojen suhteen?

Saalem-aineistosta löytyneitä 11 spiritualiteettiulottuvuutta tutkittiin suhteessa taustamuuttujiin. Ryhmien välisiä eroja löytyi kuuden taustaa kuvaavan muuttujan kohdalla: ikäluokka, Saalem-seurakunnan toiminnasta annettu arvosana, siviilisääty, sukupuoli, koulutus ja seurakuntajäsenyys. Ylivoimaisesti eniten eroja löytyi ikäluokkien kohdalla. Peräti seitsemän ulottuvuuden kohdalla ikäluokkien välillä löytyi vähintään tilastollisesti melkein merkitseviä eroja. Eniten ryhmien välisiä eroja liittyi suhtautumisessa ylistykseen, johtajakeskeisyyteen ja seremoniallisuuteen. Johtajakeskeisyyden ja seremoniallisuuden merkitys kasvoi kutakuinkin lineaarisesti iän kanssa. Täysin päinvastainen kehitys koski iän ja ylistyksen suhdetta: nuoret kokivat ylistyksen itselleen tärkeäksi sekä merkitykseltään että ilmaisutavoiltaan. Huomionarvoista ylistyksen kohdalla oli se, että erityisen ylistysmusiikin voidaan katsoa olevan askel pois helluntailiikettä profiloineesta vastakulttuurin leimasta. Tämän päivän populaarimusiikin yhdistäminen helluntailaisen spiritualiteetin harjoittamiseen on osa nuoremman polven helluntailaisten tarvetta saada omalle herätysliikkeelle yhteiskunnallisesti hyväksytty asema.

Seurakunnan toiminnasta annettu arvosana vaikutti neljän ulottuvuuden kohdalla. Yhteisöllisen altruismin vähäinen merkitys itselle oli yhteydessä alhaiseen arvosanaan Saalem-seurakunnan toiminnalle. Kiitettävän arvosanan Saalem-seurakunnan toiminnasta antoivat ylistystä tärkeänä pitävät vastaajat, samoin kuin hengellistä puhdistumista ja muutosta arvostavat.

Muut taustamuuttajat saivat aikaan ryhmien välisiä eroja kukin kolmen ulottuvuuden kohdalla.

Naimisissa olevat pitivät yhteisöllistä altruismia tärkeämpänä kuin naimattomat vastaajat, samoin seremoniallisuutta. Sinkuille sana ja missio oli vähemmän tärkeä kuin eronneille ja leskille. Erojen varsinaisena selittäjänä voitaneen kuitenkin pitää ikää: naimisissa olevat, eronneet ja lesket olivat keskimäärin vanhempia kuin naimattomat.

Naiset pitivät tärkeämpänä yhteisöllistä altruismia, arjen kauneutta sekä sanaa ja missiota. Yleisinhimillisen spiritualiteetin kohdalla tulos oli linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa. Myös Tirrin tutkimuksessa naiset antoivat keskimäärin korkeampia vastauspistemääriä kuin miehet (Tirri 2004a, 139–141).

Koulutuksen kohdalla ryhmien väliset erot muodostuivat siten, että seremoniallisuuden kohdalla peruskoulun tai ammattikoulun käyneet pitivät kollektiivista käyttäytymistä itselleen ominaisempana kuin korkeakoulututkinnon

suorittaneet vastaajat. Pois lukien peruskoulun käyneet, ero oli samansuuntainen myös johtajakeskeisyyden kohdalla. Opisto- tai AMK-tason vastaajat erosivat ammattikoulu- ja ylioppilas-ryhmistä siten, että heille hengellinen puhdistuminen ja muutos olivat vähemmän tärkeitä.

Helluntailaisuuden ja yleisinhimillisen spiritualiteetin yhteys ilmeni seurakuntajäsenyyden kohdalla. Johonkin helluntaiseurakuntaan kuuluvat vastaajat pitivät yhteisöllistä altruismia tärkeämpänä kuin sellaiset vastaajat, jotka eivät olleet minkään helluntaiseurakunnan jäseniä. Vastaavan kaltainen ero oli myös suhteessa sanaan ja missioon. Lisäksi Saalem-seurakuntaan kuuluvilla oli voimakkaampi usko hengellisten toimintojen tuloksellisuuteen kuin ei-helluntailaisilla.

Millaisia eroja on Saalem- ja Case Kallio -aineiston välillä?

Tutkimuksessa oli käytössä kaksi hyvin erilaista aineistoa mitattaessa yleisinhimillistä spiritualiteettia. Saalem-seurakunnasta kerätty aineisto kuvasti voimakkaasti kristinuskoon ja sen harjoittamiseen sitoutunutta vastaajajoukkoa. Toinen, Kallion alueelta kerätty aineisto oli tulosten mukaan puolestaan kristinuskon opista ja hengellisyyden harjoittamisesta vieraantunut. Yhtenevää tuloksissa oli se, että molemmilla ryhmillä asenteet yleisinhimillistä spiritualiteettia kohtaan olivat enemmän positiivisia kuin negatiivisia. Aineistojen ero näkyi puolestaan positiivisuuden asteessa: sekä kristinuskoon sitoutuneet että siitä vieraantuneet pohtivat kuitenkin yhtä paljon elämän tarkoitusta ja etsivät hyvyyttä elämäänsä.

Saalemilaisten yleisinhimillistä spiritualiteettia koskevat vastauskeskiarvot olivat pääosin korkeampia kuin vertailujoukon. Kahdeksassa väittämässä kahdestatoista ero oli tilastollisesti vähintään melkein merkitsevä ($p < .05$). Saalem-seurakunnan vastaajille yhteisöllisyys, hiljentyminen, diakonia sekä luonnon, arjen ja elämän ihailu olivat tärkeämpiä kuin Kallion alueen vastaajille. Etenkin kolme ensimmäistä asiaa olivat selkeästi kristinuskon piiriin kuuluvia seikkoja. Maallistuneet vastaajat puolestaan erosivat tilastollisesti korkeimmilla pistemäärillä oman kehon havainnoinnissa sekä tarinoiden ja symbolien arvostamisessa.

Miten yleisinhimillinen sekä spesifisti helluntailainen spiritualiteetti liittyvät toisiinsa?

Spesifisti helluntailaista spiritualiteettia kartoittamaan laadituilla mittareilla kerättiin aineistoa vain Saalem-seurakunnan tilaisuuksista. Tulokseksi saatiin yhdeksän helluntailaisen spiritualiteetin ulottuvuutta. Vertailtaessa kyseisten ulottuvuuksien vastauskeskiarvoja kahteen yleisinhimillistä spiritualiteettia kuvaavaan ulottuvuuteen ilmeni, että yleisinhimillinen spiritualiteetti koettiin jopa tärkeämmäksi kuin helluntailaisen spiritualiteetin ulottuvuudet. Samoin kahden eri teorian pohjalta nousseet spiritualiteettiulottuvuudet korreloivat positiivisesti keskenään. Yhteisölliseen altruismiin olivat yhteydessä ennen kaikkea sana ja missio, tavoitteellisuus sekä armolahjat. Arjen kauneus -ulottuvuuteen olivat yhteydessä puolestaan tavoitteellisuus, yleinen puhdistautuminen sekä armolahjat. Lisäksi myös sanalla ja missiolla oli melko korkea korrelaatio arjen kauneuden kanssa.

Kaikista 11 spiritualiteettiulottuvuudesta tehty Bayes-mallinnus antoi tulokseksi vain yhden verkon. Tämä tarkoitti sitä, että spiritualiteetti on sangen yksiulotteinen ilmiö, jota on vaikea jakaa erillisiin, toisistaan riippumattomiin osatekijöihin. Tulos tuki näkemystä eri lähtökohdista nousevien spiritualiteettinäkemysten yhteydestä toisiinsa, joskin korrelaatiot huomioituna yhteys painottui 3–4 ulottuvuuden osalle. Yleisesti voidaan sanoa, että spiritualiteetti yleensä tai spesifisti helluntailainen spiritualiteetti ovat melko yhtenäisiä ilmiöitä, joita on vaikea jakaa erillisiin, toisistaan riippumattomiin osa-alueisiin. Lähempi tarkastelu osoittaa yhteyden painottuvan edellä mainittuihin tekijöihin.

9.3 Tulosten merkitys ja jatkotutkimus

Yleisesti ottaen käsillä oleva tutkimus pyrkii pieneltä osaltaan täyttämään sitä aukkoa, joka Suomessa – ja maailmalla yleisestikin – esiintyy helluntailiikkeen spiritualiteetin tutkimuksen kohdalla. Spiritualiteetista saatu tieto on omiaan selvittämään helluntailiikkeestä muodostettua kuvaa, ja siten se auttaa liikkeen ulkopuolisia tahoja kohtaamaan helluntaiherätyksen. Tämä kohtaaminen voi tulla vastaan missä tahansa uskonto- tai muunkin kasvatuksen vaiheessa. Vaikka Suomi ja Pohjoismaat ovat luterilaisuuden dominoimia, ei täälläkään voitane tulevaisuudessa välttää huomioimasta helluntailiikkeen maailmanlaajuisista vaikutuksista erityisesti kolmansissa maissa, joissa muun muassa luterilaisen kirkon lähetyskentät

ovat perinteisesti sijainneet. On myös muistettava, että Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seinät pitävät sisällään hyvin monenlaisia painotuksia. Karismaattisella liikkeellä on vahva edustus luterilaisenkin kirkon sisällä. Lisäksi monikulttuuriseen suuntaan kehittyvässä Euroopassa ei ole pahitteeksi tuntea kristikunnan toiseksi suurimman liikkeen spiritualiteetin keskeisiä tekijöitä.

Yleisemmän tehtävän lisäksi tutkimus voi olla kannustamassa helluntailiikkeen omasta piiristä nousevaa akateemista tutkimusta eteenpäin. Helluntailiikkeen kasvun vanavedessä erityisesti Yhdysvaltoihin on syntynyt eritasoisia koululaitoksia. Herätyksen alkuaikoina kouluissa keskityttiin raamattuopintoihin sekä saarnaajien (ministers) ja seurakuntien johtajien kouluttamiseen. Ajan myötä osa kouluista laajensi opetustarjontaansa muuttuen collegeiksi ja edelleen yliopistoiksi, joiden tarjoamat tutkinnot ovat yleisesti hyväksytyjä. (Kay 2004, 229–237.) Suomessa helluntailiikkeen sisältä noussut koulutus otti merkittävän askeleen eteenpäin vuonna 2004, kun Keuruulla sijaitseva Iso Kirja -opisto sai teologian maisterin tutkintoon tähtäävän kreditoinnin yhteistyössä Walesin yliopiston kanssa (Iso Kirja 2005). Helluntailaisista lähtökohdista tehtävä teologia tulee toivottavasti hyötymään käsillä olevasta tutkimuksesta. Suomen helluntailiikkeen spiritualiteetin tutkimus saanee jatkoa ainakin Iso Kirja -opistolla.

Mikäli jatkotutkimuksessa pitäydytään Daniel Albrechtin näkemykseen helluntailais-karismaattisesta spiritualiteetista, pitäisi tutkimus keskittää helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden kartoittamiseen. Tässä tutkimuksessa kyseinen mittari ei toiminut hyvin, joten sen kehittäminen vaatii vielä työtä. Samoin helluntailaisille uskomuksille sekä käytännöille voitaisiin rakentaa omat mittarit samaan tapaan kuin sensibiliateettien kohdalla. Hayn näkemysten pohjalta rakennettu 12 kohdan mittari ei toiminut käsillä olevassa tutkimuksessa kovinkaan hyvin, kun kriteerinä käytettiin vastaavuutta taustateorian kanssa. Sensibiliateetti-mittari näytti toimivan puolestaan hyvin, joten sen hyödyntämistä sellaisenaan voidaan harkita jatkossa.

Tulokset voidaan yleistää kutakuinkin koskemaan Helsingin Saalem-seurakunnan jäsenistöä ja pääkaupunkiseudun helluntailaisuutta, joskin otoksen ikäjakaumassa alle 40-vuotiaat painoutuivat hieman liikaa. Samoin tulosten voidaan katsoa edustavan isoja kaupunki(helluntai)seurakuntia. Koko Suomen helluntailiikkeeseen tuloksia ei voida sellaisenaan yleistää, joskin niitä voidaan pitää suuntaa-antavina.

On hyvä muistaa, että tutkimuksen perusteella löydetyt 11 spiritualiteettiulottuvuutta eivät kata koko helluntailaisen spiritualiteetin kirjoa. Ne pitävät sisällään niitä asioita, jotka sisältyivät taustateorioihin. Esimerkiksi moraaliin tai eskatologiaan liittyvät seikat jäivät jo lähtökohtaisesti lähes tyystin huomioimatta. Samoin löydetyistä ulottuvuuksista kuusi liittyi sensibilibiteetteihin, joten tulokset painottuivat niiden suuntaan.

KIRJALLISUUS

Ahonen, L.

1994 Suomen Helluntaiherätyksen historia. Hämeenlinna: Päivä.

Ahonen, R.

2003 Karismaattinen ja evankelikaalinen hengellisyys. Teoksessa Häyrynen, S., Kotila, H. & Vatanen, O. (toim.) *Spiritualiteetin käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja.

Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P.

1999 Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. 1.-3. painos. Helsinki: WSOY.

Albrecht, D. E.

1999 *Rites in the Spirit. A Ritual Approach to Pentecostal/Charismatic Spirituality*. Sheffield, England: Sheffield Academic Press Ltd.

Anderson, A.

2004 *An Introduction to Pentecostalism. Global Charismatic Christianity*. United Kingdom: Cambridge University Press.

Anderson, R.

1979 *Vision of the Disinherited. The Making of American Pentecostalism*. New York, Oxford: Oxford University Press.

Antturi, E., Johansson, T. & Yrjölä, M.

1988 *Näky raamatullisesta seurakunnasta. Ihanne ja todellisuus*. Helsingin Saalem-seurakunta 60 vuotta. Helsinki: Saalem-lähetys ry.

Barrett, D. B.

2001 *World Christian Encyclopedia: a comparative survey of churches in the modern world*. Volume 1. New York: Oxford University Press.

- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K.
 2000   Reseach Methods in Education. 5th Edition. London: RoutledgeFalmer.
- Conn, C.
 2002   Church of God (Cleveland, TN). Teoksessa Burgess, S. & van der Maas (toim.) The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. Grand Rapids, Michigan, USA: Zondervan Pub. House.
- Hakala, P.
 1997   SPSS for windows –opas käytännöllistä teologiaa tutkiville. Opetusmonisteita 1/1997. Helsinki: Helsingin Yliopiston käytännöllisen teologian laitos.
- Hay, D. & Nye, R.
 1998   The Spirit of the Child. London: HarperCollins.
- Heino, H.
 1988   Vapaat suunnat suomalaisessa sielunmaisemassa. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja B N:o 55. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Heino, H.
 1997   Mihin Suomi tänään uskoo. Helsinki: WSOY.
- Helander, E.
 1987   Naiset eivät vaienneet. Naisevankelistainstituutio Suomen helluntailiikkeessä. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 142. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Helkama, K., Myllyniemi, R. & Liebkind, K.
 1998   Johdatus sosiaalipsykologiaan. Helsinki: Oy Edita Ab.

Hill, P. & Hood, R. (toim.)

1999 Measures of Religiosity. Birmingham, Alabama. USA: Religious Education Press.

Hollenweger, W. J.

1997 Pentecostalism. Origins and Developments Worldwide. Peabody, Massachusetts, USA: Hendrickson Publishers, Inc.

Hull J.

2002 Spiritual Development: Interpretations and applications. British Journal of Religious Education 24.

Johansson, C.

2002 Pentecostal Worship. Teoksessa Bradshaw, P. (toim.) The New SCM Dictionary of Liturgy and Worship. London, UK: SCM Press.

Kay, W.

2004 Pentecostal Education. Journal of Beliefs & Education. Vol. 25. Number 2.

Ketola, K.

2003 Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa 1600-luvulta nykypäivään. Teoksessa Kääriäinen, K., Niemelä, K. & Ketola, K. Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhatluvalla. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Korhonen, K.

2001 Veljeyttä vai veljeilyä? Helsingin Saalem-seurakunnan suhde eku-
meniaan 1928-1998. Joensuun yliopisto. Ortodoksisen teologian ja
läntisen teologian laitos. Pro gradu –tutkielma.

- Kotila, H.
2003 Spiritualiteetti – ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Häyrynen, S., Kotila, H. & Vatanen, O. (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.
- Kärkkäinen, V.-M.
1999 Helluntailainen identiteetti valinkauhassa. Teologinen Aikakauskirja 2/1999.
- Kääriäinen, K., Hytönen, M., Niemelä, K. & Salonen, K.
2004 Kirkko muutosten keskellä. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2000-2003. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 89. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.
- Land, S.
1993 Pentecostal Spirituality. A Passion for the Kingdom. Journal of Pentecostal Theology, Supplement Series 1. London, New York: Sheffield Academic Press.
- Luoto, V.
1986 Välähdyksiä kansainvälisen helluntaiherätyksen synnystä ja leviämisestä. Teoksessa Antturi, K., Kuosmanen, J. & Luoto, V. Helluntaiherätys tänään. Vantaa: RV-kirjat.
- McGrath, A.
2000 Protestanttinen teologia. Teoksessa McGrath, A. (toim.) Modernin teologian ensyklopedia. Helsinki: Kirjapaja.
- McGrath, A.
1999 Christian Spirituality. Malden, MA Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Metsämuuronen, J.

2004 Pienten aineistojen analyysi. Parametrittomien menetelmien perusteet ihmistieteissä. Metodologia-sarja 9. Helsinki: International Met-help ky.

Myllymäki, P. & Tirri, H.

1998 Bayes-verkkojen mahdollisuudet. Teknologiakatsaus 58/98. Helsinki: TEKES.

Nokelainen, P. & Tirri, H.

2004 Bayesian Methods That Optimize Cross-cultural Data Analysis. Teoksessa Campbell, J., Tirri, K., Ruohotie, P. & Walberg, H. (toim.) Cross-cultural Research: Basic Issues, Dilemmas, and Strategies. Hämeenlinna, Finland: University of Tampere. Research Center for Vocational Education.

Nokelainen, P. & Ruohotie, P.

2002 Modeling Students' Motivational Profile for Learning in Vocational Higher Education. Teoksessa Niemi, H. & Ruohotie, P. (toim.) Theoretical Understandings for Learning in the Virtual university. Hämeenlinna, Finland: University of Tampere. Research Center for Vocational Education.

Nye, R. & Hay, D.

1996 Identifying Children's Spirituality: How Do You Start Without a Starting Point? British Journal of Religious Education 18:3.

Pallant, J.

2001 SPSS Survival Manual. UK: Open University Press.

Pargament, K.

1999 The Psychology of Religion and Spirituality? Yes and No. The International Journal for the Psychology of Religion, 9 (1).

- Partala, T.
2000 Helluntailaisuuden erilaiset kasvot. Helluntailaisen identiteetin retorinen analyysi. Helsingin yliopisto. Uskontotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Raunio, A.
2003 Onko olemassa Luterilaista spiritualiteettia? Teoksessa Vainio, O.-P. (toim.) Johdatus Luterilaiseen Spiritualiteetin teologiaan. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Rennie, I.
1990 Pentecostal Movement. Teoksessa Reid D., Linder, R., Shelley, B. & Stout, H. Dictionary of Christianity in America. Downers Grove, IL: Inter Varsity Press.
- Robeck, C.
1988 Azusa Street Revival. Teoksessa Burgess, S. & McGee, G. (toim.) Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. Grand Rapids, Michigan, USA: Zondervan.
- Rybarczyk, E.
2002 Spiritualities Old and New: Similarities between Eastern Orthodoxy & Classical Pentecostalism. PNEUMA: The Journal of the Pentecostal Studies. Vol 24. Number 1.
- Shepperd, J.
2002 Worship. Teoksessa Burgess, S. & van der Maas (toim.) The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements. Grand Rapids, Michigan, USA: Zondervan Pub. House.
- Spittler, R.
2002 Pentecostal Spirituality. Teoksessa Burgess, S. & van der Maas (toim.) The New International Dictionary of Pentecostal and Char-

ismatic Movements. Grand Rapids, Michigan, USA: Zondervan Pub. House.

Stifoss-Hanssen, H.

1999 Religion and Spirituality: What a European Ears Hears. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 9 (1).

Synan, V.

2002 Classical Pentecostalism. Teoksessa Burgess, S. & van der Maas (toim.) *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Grand Rapids, Michigan, USA: Zondervan Pub. House.

Tabachnick, B. & Fidell, L.

1996 *Using Multivariate Statistics*. 4th edition. MA, USA: Allyn & Bacon. A Pearson Education Company.

Tirri, K.

2004a *Spiritualiteetti uskontokasvatuksessa*. Teoksessa Larjo Lassi (toim.) *Teologian uudet virtaukset*. STKS Julkaisuja 241. Helsinki: Suomen Teologinen Kirjallisuusseura.

2004b *Spiritualiteetti uskonnonpedagogisesta näkökulmasta*. Teoksessa Heinonen, L., Luodeslampi, J. & Salmensaari, L. (toim.) *Lapsityön käsikirja*. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Tirri, K. & Komulainen, E.

2002 *Modeling a Self-rated Intelligenceprofile for the Virtual University*. Teoksessa Niemi, H. & Ruohotie, P. (toim.) *Theoretical Understandings for Learning in the Virtual university*. Hämeenlinna, Finland: University University of Tampere. Research Center for Vocational Education.

- Valtonen, O.
1974 Suomen Vapaan Lähetyksen järjestäytyminen Suomen Vapaakirkoksi. Helsingin yliopisto. Kirkkososiologian Pro gradu –tutkielma.
- Wacker, G.
2001 Heaven Below. Early Pentecostals and American Culture. Cambridge, Massachusetts, London. England/USA: Harvard University Press..
- Vehkalahti, K.
2000 Reliability of Measurement Scales. Tarkkonen's general method supersedes Cronbach's alpha. The Finnish Statistical Society. Statistical Studies 17.
- Witt, M.
2000 Vapauttava ylistys. Jyväskylä: Aika Oy.
- Wright, A.
2000 Spirituality and Education. London, New York: Routledge/Falmer.

MUUT LÄHTEET

Aikacenterin kotisivut

2005 <<http://www.aikacenter.fi>> Viitattu 3.2.2005

Iso Kirja –opiston kotisivut

2005 <http://www.isokirja.fi/koulutuskeskus/index.html> Viitattu 20.4.2005

Kirkon lähetysjärjestöjen ulkomailla olevat työntekijät 31.12.2004

2005 Kirkon Lähetystyön Keskuksen raportti 20.4.2005.

Pehkonen, J.

2004 Nuoret aikuiset Kalliossa 2004. Atk-taulukot N=500. Espoo: TNS Gallup Oy.

Helluntaikirkossa neljätoista jäsenseurakuntaa

2005 Ristin Voitto. Numero 4. 26.1.2005, 10.

Saalem-seurakunnan esittely

2004 <http://www.saalem.fi/srk_esittely/tanaan.php> Viitattu 14.09.2004

Tirri, K., & Nokelainen, P.

2005 Conceptual Definition and Empirical Validation of the Spiritual Intelligence Scale. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Montreal.

LIITTEET

TAULUKKO 15. Yleisinhimillisen spiritualiteetin ulottuvuuksien erot taustamuuttujien alaryhmissä.

Summamuuttuja	Taustamuuttuja	Toisistaan eroavat alaryhmät	p-arvo	Testi (Scheffellei toisin mainita)	
Yhteisöllinen altruismi	ikäluokka	0-19v. vs. 20-39v.	.049		
		0-19v. vs. 40-65v.	.000		
		0-19v. vs. 66- v.	.002		
	siviilisäätö	naimissa vs. sinkku	.028	LSD	
		srk-jäsenyys	muut vs. saalemlaiset	.011	
	Srk-tyytyväisyys (kouluarvosana)	muut vs. muut helluntailaiset	muut vs. muut	.027	
			<8 vs. ei vastaneet	.040	LSD
		sukupuoli	<8 vs. 8-9	.010	LSD
			<8 vs. >9	.006	LSD
	Arjen kauneus	sukupuoli	miehet vs. naiset	.002	t-testi
sukupuoli		miehet vs. naiset	.000	t-testi	

TAULUKKO 16. Helluntailaisen spiritualiteetin perustekijöiden rotatoitu faktori-ratkaisu Saalem-aineistossa (N=230).

	Faktori						h ²
	I	II	III	IV	V	VI	
K23_2 Ylistys auttaa keskittymään Jumalan kohtaamiseen	.78						.54
K18_2 Ylistys on minulle tärkein tapa kohdata Jumala	.77						.59
K14_2 Ylistys on Jumalan läsnäolossa olemista	.71						.51
K8_2 Ylistys tuo halun palvella muita ihmisiä	.58						.49
K24_1 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää antaa tilaa Hengen lahjojen vapaalle toiminnalle	.35						.31
K17_4 Armolahjat rakentavat seurakuntaa		.69					.40
K1_6 Jokaisen uskovon tulee osallistua evankeliumin levittämiseen		.61					.43
K2_6 Seurakunnan pitää auttaa sen ulkopuolisia ihmisiä		.46					.40
K16_1 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää huolehtia siitä, että tilaisuudessa säilyy järjestys		.46					.27
K5_3 Jumala puhuu kielienselittämisen		.43	.33				.40

armolahjan kautta				
K10_3 Jumala puhuu ennen kaikkea Raamatun kautta	.41			.27
K11_6 Hengen lahjat on annettu myös seurakunnan ulkopuolisten ihmisten palvelua varten	.36	.36		.33
K12_3- Seurakuntalaisten lausumat profetiat ovat täyttä Jumalan sanaa	.34	.57		.43
K15_4 Armolahjat ovat merkki Pyhän Hengen kasteesta		.55		.31
K3_1 Pyhän Hengen inspiroima henkilö saa puhua kesken seurakunnan kokouksen		.43		.31
K4_3 Ihmisten todistukset Jumalan toiminnasta heidän elämässään ovat Jumalan puhetta		.35		.31
K21_4 Pyhän Hengen kaste antaa voimaa opiskeluun ja työntekoon		.33		.30
K22_1 Vain seurakunnan nimeämät johtajat saavat puhua seurakunnan tilaisuuksissa			.81	.48
K20_5- Seurakunnan tilaisuuksissa saavat palvella vain siihen nimetyt henkilöt			.64	.38
K9_5- Seurakunnan tilaisuuksissa pitää keskittyä vain hengellisiin asioihin			.34	.37
K7_6 Seurakunnalle annettavan tuen lisäksi jokaisen tulee antaa rahaa muuhunkin hengelliseen työhön			.66	.32
K6_6 Jokaisen uskovan kuuluu tukea seurakuntaansa omilla varoillaan mahdollisuuksiensa mukaan	.48		.56	.45
K19_5 Seurakunnan tilaisuuksissa pitää huomioida ihmisten arkiset tarpeet ja huolet			.73	.32
K13_1 On tärkeää, että kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus puhua seurakunnan tilaisuuksissa				.38
				.47

TAULUKKO 17. Uskomuksien ja käytänteiden ulottuvuuksien erot taustamuuttujien alaryhmissä.

Summamuuttuja	Taustamuuttuja	Toisistaan eroavat alaryhmät	p-arvo	Testi (Scheffellei toisin mainita)
Ylistys	ikäluokka	0-19v. vs. 40-65v.	.015	
		0-19v. vs. 66- v.	.001	
	Srk-tyytyväisyys (kouluarvosana)	<8 vs. >9	.010	
		8-9 vs. >9	.013	
Johtajakeskeisyys	ikäluokka	20-39v. vs. 40-65v.	.024	
		20-39v. vs 66- v.	.001	

		0-19v. vs. 66-v.	.005	
	koulutus	korkeakoulu vs. ammattikoulu	.003	
Sana ja missio	ikäluokka	0-19v. vs. 40-65v.	.003	
		0-19v. vs. 66-v.	.020	
		20-39v. vs. 40-65v.	.022	
	siviilisääty	sinkku vs. avio- liitto päätynyt	.029	LSD
	Srk-jäsenyys	muut vs. saale- milaiset	.001	
		muut vs. muut helluntailaiset	.001	
	sukupuoli	miehet vs. naiset	.039	t-testi

TAULUKKO 18. Sensibiliteettimittarin rotatoitu faktoriratkaisu Saalem-aineistossa (N=230).

	Faktori								h ²
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
S31_1 Ylistäminen auttaa minua keskittymään Jumalan kohtaamiseen	.85								.71
S1_1 Ylistyksen aikana liikehdin musiikin tahdissa	.68								.57
S19_1 Minulle on tärkeää ylistää Jumalaa laulamalla	.67								.59
S26_1 Ylistäessäni kohotan käteni ylös	.65								.54
S4_1- Ylistysmusiikin aikana istun hiljaa paikallani	-.60								.50
S30_7 Toivon, että löydän uusia tapoja ilmaista uskoani seurakunnan tilaisuuksissa	.46						.41		.56
S21_7 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet ovat vapaamuotoisia	.35								.38
S5_5 Profetian armolahjan käyttäminen seurakunnassa on minulle tärkeä asia	.62								.40
S20_5 Minulle on tärkeää voida puhua kielillä	.58								.39
S15_3 Jumalan äänen kuuleminen on minulle tärkeää	.51								.47
S22_5 Minulle on tärkeää nähdä parantamisen armolahjan toimivan seurakunnassa	.50							.46	.53
S6_3 Olen täysin avoin Jumalan opetukselle	.45					.40			.48
S29_5 Minulle on tärkeää kokea	.43				.40				.48

Pyhän Hengen voima ruumiissani			
S16_4 Minulle on tärkeää mahdollisuus tunnustaa syntini	.58		.48
S17_7 Uskon, että Jumala rohkaisee jatkuvaan muutokseen hengellisessä elämässäni	.57		.46
S2_4 Koen synneistä puhdistumista päivittäin	.54		.43
S18_4 Muistan oman syntisyyteni päivittäin	.54		.35
S8_7 Huolestun, jos uskoni ei uudistu jatkuvasti	.38	.44	.43
S25_6 Mielestäni on tärkeää, että seurakunnan tilaisuuksissa on selkeät käyttäytymissäännöt, joiden mukaan osanottajat käyttäytyvät	.80		.62
S27_6 Minulle on tärkeää, että vieressäni istuva henkilö käyttäytyy seurakunnan tapojen mukaan	.75		.55
S3_6 Minulle on tärkeää, että saarnan aikana kaikki istuvat hiljaa omalla paikallaan	.64		.42
S10_6 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet viedään läpi perinteisen kaavan mukaan	-.39	.46	.50
S12_3 Jumala puhuu minulle useammin kuin minä Hänelle	.55		.32
S28_3 Pyhä Henki johtaa minua vain silloin kun pyydän johdatusta	.44		.31
S13_5 Jumalan ihmeiden näkeminen ylläpitää uskoani	.34		.40
S23_3 Omien rukouksieni sijaan hiljennyn kuulemaan Jumalaa			.34
S7_2 Koen Jumalan vastanneen rukouksiini	.34	.58	.39
S24_2 Uskoni antaa minulle voimaa kestää sairaudet		.50	.47
S9_2 Seurakunnan tilaisuuksissa käyminen koituu siunaukseksi elämässäni	.36	.43	.43
S32_2 Rahan antaminen seurakunnalle näkyy taloudellisena hyötynä elämässäni			.37
S11_4 Minulle on tärkeää ilmaista ikävät tunteeni seurakunnassa		.69	.44
S14_4 Minulle on tärkeää ilmaista positiiviset tunteeni seurakunnassa		.68	.53

TAULUKKO 19. Sensibiliteettiulottuvuuksien erot taustamuuttujien alaryhmissä.

Summamuuttuja	Taustamuuttuja	Toisistaan eroavat alaryhmät	p-arvo	Testi (Scheffe ellei toisin mainita)
Ylistys	ikäluokka	0-19v. vs. 40-65v.	.000	
		0-19v. vs. 66-v.	.000	
		20-39v. vs. 40-65v.	.035	
		20-39v. vs. 66-v.	.000	
		40-65v. vs. 66-v.	.012	
		Srk-tyytyväisyys (kouluarvosana)	<8 vs. >9	.048
Armolahjat	ikäluokka	20-39v. vs. 40-65v.	.032	
		20-39v. vs. 66-v.	.038	
Hengellinen puhdistuminen ja muutos	koulutus	opisto/AMK vs. ammattikoulu	.045	
		opisto/AMK vs. ylioppilas	.031	
		Srk-tyytyväisyys (kouluarvosana)	<8 vs. >9	.037
Seremoniallisuus	siviilisäätö	sinkku vs. naimisissa	.013	
		sinkku vs. avioliitto päättynyt	.020	
	koulutus	korkeakoulu vs. peruskoulu	.027	LSD
		korkeakoulu vs. ammattikoulu	.005	LSD
	Tavoitteellisuus	ikäluokka	0-19v. vs. 40-65v.	.003
0-19v. vs. 66-v.			.000	
20-39v. vs. 40-65v.			.015	
20-39v. vs. 66-v.			.000	
40-65v. vs. 66-v.			.018	
Srk-jäsenyys			muut vs. saamelaiset	.001
Yleinen puhdistautuminen	ikäluokka	muut vs. muut helluntailaiset	.002	
		hellunta		
		Srk-tyytyväisyys (kouluarvosana)	<8 vs. 8-9	.015
		<8 vs. >9	.004	
		20-39v. vs. 66-v.	.046	

TAULUKKO 20. Spiritualiteettiulottuvuuksien keskinäiset korrelaatiot Saalem-aineistossa (N=230).

	Yhteisöllinen altruismi	Arjen kauuneus	Ylistys (tapa)	Armolahjat	Heng. puhdistuminen ja muutos	Heng. puhdistuminen	Seremonialisuus	Tavoitteellisuus	Yleinen puhdistuminen	Johtajakeisyys	Ylistys (merkitys)	Sana ja missio
Yhteisöllinen altruismi	1.000	.504	.217	.470	.409	.194	.502	.236	.138	.219	.536	
Arjen kauuneus	.504	1.000	.272	.397	.318	.115	.421	.335	.073	.276	.361	
Ylistys (tapa)	.217	.272	1.000	.290	.303	-.310	.312	.401	-.157	.770	.282	
Armolahjat	.470	.397	.290	1.000	.521	.190	.468	.290	.146	.356	.512	
Heng. puhdistuminen ja muutos	.409	.318	.303	.521	1.000	.189	.523	.345	.054	.344	.484	
Seremonialisuus	.194	.115	-.310	.190	.189	1.000	.155	-.056	.333	-.141	.209	
Tavoitteellisuus	.502	.421	.312	.468	.523	.155	1.000	.247	.095	.342	.547	
Yleinen puhdistuminen	.236	.335	.401	.290	.345	-.056	.247	1.000	-.049	.344	.277	
Johtajakeisyys	.138	.073	-.157	.146	.054	.333	.095	-.049	1.000	.017	.147	
Ylistys (merkitys)	.219	.276	.770	.356	.344	-.141	.342	.344	.017	1.000	.377	
Sana ja missio	.536	.361	.282	.512	.484	.209	.547	.277	.147	.377	1.000	

TAULUKKO 21. Yhteisöllinen altruismi -ulottuvuutta selittävät spiritualiteettiulottuvuudet Saalem-aineistossa (N=230).

Malliin kuuluneet ulottuvuudet	B	SE	β	t-arvo	p-arvo
Sana ja missio	.354	.085	.299	4.189	.000
Tavoitteellisuus	.253	.075	.234	3.379	.001
Armolahjat	.199	.061	.220	3.251	.001

TAULUKKO 22. Arjen kauneus -ulottuvuutta selittävät spiritualiteettiulottuvuudet Saalem-aineistossa (N=230).

Malliin kuuluneet ulottuvuudet	B	SE	β	t-arvo	p-arvo
Tavoitteellisuus	.337	.087	.272	3.883	.000
Yleinen puhdistuminen	.156	.051	.202	3.089	.002
Armolahjat	.200	.073	.194	2.762	.006

Tämä kysely on osa teologisen tiedekunnan pro gradu –tutkielmaa Helsingin yliopistossa. Tutkielman tarkoitus on kuvata helluntailaisuutta Helsingin Saalem-seurakunnassa. Lomakkeen useimmissa kohdissa vastaaminen tapahtuu YMPYRÖIMÄLLÄ mielipidettäsi vastaavan vaihtoehdon numero. Vastaa NIMETTÖMÄSTI. Juuri sinun OMA mielipiteesi on tärkeä!

KIITOS OSALLISTUMISESTASI JO ETUKÄTEEN!

Kirsi Tirri
Uskonnonpedagogiikan professori

Toni Terho
Teologian
ylioppilas

Päivämäärä ____ (päivä)/ ____ (kuukausi) 2004

*Olen

1. Mies
2. Nainen

*Syntymävuosi _____

Asutko (Helsingissä) Kallion kaupunginosassa?

1. Kyllä
2. En

*Mikä on siviilisäätysi?

1. Naimisissa
2. Avoliitossa
3. Asumuserossa
4. Leski
5. Eronnut
6. Naimaton
7. En osaa sanoa

*Mikä on korkein koulutuksesi?

1. Peruskoulu kesken
2. Peruskoulu/ keskikoulu tms.
3. Ammattikoulu tai -kurssi
4. Lukio tai ylioppilas
5. Opistotason ammatillinen koulutus
6. Ammattikorkeakoulu
7. Korkeakoulu/ yliopisto

Mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulut? (voit valita useamman)

1. Helsingin Saalem seurakuntaan
2. Johonkin toiseen helluntaiseurakuntaan
3. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon
4. Joku muu, mikä?

---

5. En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhdyskuntaan

Millainen on suhteesi evankelis-luterilaiseen kirkkoon?

1. En ole koskaan kuulunut ev. lut. kirkkoon
2. Olen kuulunut, mutta eronnut ev.lut. kirkosta
3. Kuulun ev.lut. kirkkoon, mutta todennäköisesti eroan siitä tulevaisuudessa
4. Kuulun ev.lut. kirkkoon, enkä todennäköisesti aio erota siitä
5. En kuulu ev.lut. kirkkoon, mutta todennäköisesti liityn siihen tulevaisuudessa

*Kouluasteikolla 4–1. kuinka tyytyväinen olet kokonaisuudessaan Helsingin Saalem-seurakunnan toimintaan? _____

*Valitse vaihtoehdoista 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, vaihtoehto, joka lähinnä vastaa OMAA käsitystäsi asioista. Ympyröi vain yksi vaihtoehto kunkin väittämän kohdalla.

	Täysin eri ----Täysin samaa mieltä				
	1	2	3	4	5
Hiljentyminen on minulle tärkeää kaiken kiireen keskellä.					
Ihailen luonnonilmiöiden kauneutta esim. auringonlaskua.					
Pohdiskelen usein elämän tarkoitusta.					
Yritän kuunnella kehoni tuntemuksia opiskellessani ja tehdessäni työtä.					
Haluan edistää rauhaa omalla toiminnallani.					
Haluan auttaa vähempiosaisia lähimmäisiäni.					
Tarinat ja symbolit ovat minulle tärkeitä asioita elämässä.					
Etsin hyvyyttä elämässä.					
Minulle on tärkeää saada hiljentyä muiden kanssa yhdessä.					
Tavallinen arkielämäkin on täynnä ihmeellisiä asioita.					
Pyrin iloitsemaan elämän kauneudesta aina kun se on mahdollista.					
Haluan löytää yhteisön, jossa voin kasvaa hengellisesti.					

Valitse vaihtoehtoista 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, vaihtoehto, joka lähinnä vastaa OMAA käsitystäsi asioista. Ympyröi vain yksi vaihtoehto kunkin väittämän kohdalla.

	Täysin eri ----Täysin samaa mieltä				
	1	2	3	4	5
*Jumala on olemassa	1	2	3	4	5
*Jumala on luonut maailman	1	2	3	4	5
*Jeesus on Jumalan Poika	1	2	3	4	5
*Elämää voi ennustaa esimerkiksi astrologian, horoskooppien tai pelikorttien avulla	1	2	3	4	5
Tyypillisellä helluntailaisella on kielillä puhumisen armolahja	1	2	3	4	5
Oikean kristillisen seurakunnan jäsenenä voi olla vain uudestisyntynyt uskova	1	2	3	4	5
Oikean kristillisen seurakunnan jäsenenä voi olla vain uskovien kasteen saanut uskova	1	2	3	4	5

Valitse seuraavista vastausvaihtoehtoista se, joka parhaiten pitää paikkansa OMALLA kohdallasi. Ympyröi vain yksi vaihtoehto kunkin väittämän kohdalla.

	Kyllä	Ei	En osaa sanoa
Puhun itse tai olen joskus puhunut kielillä	1	2	3
Olen kokenut Henkikasteen eli Pyhän Hengen kasteen	1	2	3
Olen käynyt uskovien (vesi)kasteella	1	2	3
Minut on kastettu lapsena	1	2	3

	En lain- kaan viime vuosina	Har- vemmin kuin kerran vuodes- sa	Vähin- tään ker- ran vuo- dessa	Vähintään kerran kuukaudes- sa	Vähin- tään ker- ran vii- kossa	Päivittäin
*Kuinka usein rukoilet?	1	2	3	4	5	6
*Kuinka usein luet Raamattua?	1	2	3	4	5	6
*Kuinka usein luet seurakunta-lehteä (esim. Ristin Voitto) tai muuta kristillistä lehteä tai kirjallisuutta?	1	2	3	4	5	6

Valitse vaihtoehtoista 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, vaihtoehto, joka lähinnä vastaa OMAA käsitystäsi asioista. Ympyröi vain yksi vaihtoehto kunkin väittämän kohdalla.

	Täysin eri ----- Täysin samaa mieltä				
	1	2	3	4	5
1 Jokaisen uskovien tulee osallistua evankeliumin levittämiseen	1	2	3	4	5

2 Seurakunnan pitää auttaa sen ulkopuolisia ihmisiä	1	2	3	4	5
K3 Pyhän Hengen inspiroima henkilö saa puhua kesken seurakunnan kokouksen	1	2	3	4	5
K4 Ihmisten todistukset Jumalan toiminnasta heidän elämässään ovat Jumalan puhetta	1	2	3	4	5
K5 Jumala puhuu kielienselittämisen armolahjan kautta	1	2	3	4	5
K6 Jokaisen uskovon kuuluu tukea seurakuntaansa omilla varoillaan mahdollisuuksiensa mukaan	1	2	3	4	5
K7 Seurakunnalle annettavan tuen lisäksi jokaisen tulee antaa rahaa muuhunkin hengelliseen työhön	1	2	3	4	5
K8 Ylistys tuo halun palvella muita ihmisiä	1	2	3	4	5
K9 Seurakunnan tilaisuuksissa pitää keskittyä vain hengellisiin asioihin	1	2	3	4	5
K10 Jumala puhuu ennen kaikkea Raamatun kautta	1	2	3	4	5
K11 Hengen lahjat on annettu myös seurakunnan ulkopuolisten ihmisten palvelua varten	1	2	3	4	5
K12 Seurakuntalaisten lausumat profetiat ovat täyttä Jumalan sanaa	1	2	3	4	5
K13 On tärkeää, että kaikilla seurakuntalaisilla on mahdollisuus puhua seurakunnan tilaisuuksissa	1	2	3	4	5
K14 Ylistys on Jumalan läsnäolossa olemista	1	2	3	4	5
K15 Armolahjat ovat merkki Pyhän Hengen kasteesta	1	2	3	4	5
K16 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää huolehtia siitä, että tilaisuudessa säilyy järjestys	1	2	3	4	5
K17 Armolahjat rakentavat seurakuntaa	1	2	3	4	5
K18 Ylistys on minulle tärkein tapa kohdata Jumala	1	2	3	4	5
K19 Seurakunnan tilaisuuksissa pitää huomioida ihmisten arkiset tarpeet ja huolet	1	2	3	4	5
K20 Seurakunnan tilaisuuksissa saavat palvella vain siihen nimetyt henkilöt	1	2	3	4	5
K21 Pyhän Hengen kaste antaa voimaa opiskeluun ja työntekoon	1	2	3	4	5
K22 Vain seurakunnan nimeämät johtajat saavat puhua seurakunnan tilaisuuksissa	1	2	3	4	5
K23 Ylistys auttaa keskittymään Jumalan kohtaamiseen	1	2	3	4	5
K24 Seurakunnan tilaisuuden johtajan pitää antaa tilaa Hengen lahjojen vapaalle toiminnalle	1	2	3	4	5

Valitse vaihtoehdoista 1–5, jossa 1=täysin eri mieltä, 5=täysin samaa mieltä, vaihtoehto, joka lähinnä vastaa OMAA käsitystäsi asioista. Ympyröi vain yksi vaihtoehto kunkin väittämän kohdalla.

	Täysin eri ----- Täysin samaa
--	-------------------------------

	mieltä				
S1 Ylistyksen aikana liikehdin musiikin tahdissa	1	2	3	4	5
S2 Koen synneistä puhdistumista päivittäin	1	2	3	4	5
S3 Minulle on tärkeää, että saarnan aikana kaikki istuvat hiljaa omalla paikallaan	1	2	3	4	5
S4 Ylistysmusiikin aikana istun hiljaa paikallani	1	2	3	4	5
S5 Profetian armolahjan käyttäminen seurakunnassa on minulle tärkeä asia	1	2	3	4	5
S6 Olen täysin avoin Jumalan opetukselle	1	2	3	4	5
S7 Koen Jumalan vastanneen rukouksiini	1	2	3	4	5
S8 Huolestun, jos uskoni ei uudistu jatkuvasti	1	2	3	4	5
S9 Seurakunnan tilaisuuksissa käyminen koituu siunaukseksi elämässäni	1	2	3	4	5
S10 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet viedään läpi perinteisen kaavan mukaan	1	2	3	4	5
S11 Minulle on tärkeää ilmaista ikävät tunteeni seurakunnassa	1	2	3	4	5
S12 Jumala puhuu minulle useammin kuin minä Hänelle	1	2	3	4	5
S13 Jumalan ihmeiden näkeminen ylläpitää uskoani	1	2	3	4	5
S14 Minulle on tärkeää ilmaista positiiviset tunteeni seurakunnassa	1	2	3	4	5
S15 Jumalan äänen kuuleminen on minulle tärkeää	1	2	3	4	5
S16 Minulle on tärkeää mahdollisuus tunnustaa syntini	1	2	3	4	5
S17 Uskon, että Jumala rohkaisee jatkuvaan muutokseen hengellisessä elämässäni	1	2	3	4	5
S18 Muistan oman syntisyyteni päivittäin	1	2	3	4	5
S19 Minulle on tärkeää ylistää Jumalaa laulamalla	1	2	3	4	5
S20 Minulle on tärkeää voida puhua kielillä	1	2	3	4	5
S21 Minulle on tärkeää, että seurakunnan tilaisuudet ovat vapaamuotoisia	1	2	3	4	5
S22 Minulle on tärkeää nähdä parantamisen armolahjan toimivan seurakunnassa	1	2	3	4	5
S23 Omien rukouksieni sijaan hiljennyn kuulemaan Jumalaa	1	2	3	4	5
S24 Uskoni antaa minulle voimaa kestää sairaudet	1	2	3	4	5
S25 Mielestäni on tärkeää, että seurakunnan tilaisuuksissa on selkeät käyttäytymissäännöt, joiden mukaan osanottajat käyttäytyvät	1	2	3	4	5
S26 Ylistäessäni kohotan käteni ylös	1	2	3	4	5
S27 Minulle on tärkeää, että vieressäni istuva henkilö käyttäytyy seurakunnan tapojen mukaan	1	2	3	4	5
S28 Pyhä Henki johtaa minua vain silloin kun pyydän johdatusta	1	2	3	4	5
S29 Minulle on tärkeää kokea Pyhän Hengen voima ruumiissani	1	2	3	4	5

S30 Toivon, että löydän uusia tapoja ilmaista uskoani seurakunnan tilaisuuksissa	1	2	3	4	5
S31 Ylistäminen auttaa minua keskittymään Jumalan kohtaamiseen	1	2	3	4	5
S32 Rahan antaminen seurakunnalle näkyy taloudellisena hyötynä elämässäni	1	2	3	4	5

Muistithan täyttää kaikki kohdat. Kiitos vastauksistasi ja siunausta syksyysi!